

ÜLKÜ

0/188
-7-

HALKEVLERİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Yeni Fakültemiz	N. A. Kansu	401
Saffet Arıkan'ın Fakülteyi açış söylevi	403
Bayan Afer'in Fakültede ilk tarih dersi	406
Kansarya Adasında Guvang Türkleri	Enver Behnan İspoljo	412
Türkiyenin Endüstrileşme davası	* * *	416
Yeni Bir Yol Üstüneyiz (Şiir)	Kâmuran Bekir	421
Kıskançlık	H. Malik Evrenod	423
Sinema ve Eğitim	Münür Hayri	428
Spor Görenenin değil, Bilginin eseri olmalıdır	Dr. Osman Şevki Uduş	431
William Morris Davis	Nuriye Öztürk	440
Moskovadaki Türk Resim Sergisi	Oika Boutnova	443
Mesud Frens	Oscar Wild	446
Fransada ilk Öğretimin Tarihçesi	H. A. Yücel	452
Halkevlerine dair	K. B.	450
Kutsal Bir Dilek	Kâzım Nami Duru	462
Ayin Politikası	K. Ünal	468
Gölü (Hikâye)	Ferid Celal Güven	472

Yeni Kültür

Manisa Saylavı Kâzım Nami Duru, geçen aydan beri yukarıdaki ad altında bir Terbiye mecmuası çıkarmaktadır.

İkinci sayısı çıkan bu mecmua gerek öğretmenler, gerek çocuk terbiyesi ile uğraşanlar için çok yararlıdır. Okurlarımıza tavsiye ederiz.

ÜLKÜ

HALKEVLERİ DERGİSİ

YENİ FAKÜLTEMİZ

N. A. KANSU

TÜRK kültürünün gelişmesinde, ilim alanında ilerlemelere ve buluşlara kaynak olacak yeni bir ilim merkezi Ankara'da kuruluyor: Dil, Tarih ve Coğrafya fakültesi.

9 Sonkânun 1936 perşembe günü törenle açılan bu fakülte nasıl bir erge ile açılıyor, ödevi ve çalışması ne olacak? Fakültenin açılış söylevini yapmış olan Kültür Bakanı S. Arıkan bu söylevinde Türk kültürünün geçmişine kısaca temas ederken: «Eğer tarih bir masal değil, bir hakikatsa dünya tarihinin XVI inci asırda insanlığın bütün yüksek değerlerinin ortağı olarak ve bir güneş gibi dünyanın gözünü kamaştırarak en yüce katlarda parlayan varlık Türk ulusu idi.» dedi.

Bir zaman, incelenmesi çok lüzumlu olan türlü tesirler altında, Türk kültürü zâfa ograyor, gerileme başlıyor. Bu gerilemelerin acı sonuçları hepimiz için bellidir. Atatürk, Türk milletinin yüzyıllarca süren bu ters

taliini yeniyor, ilersi zengin, parlak bir tarih açıyor; ve Büyük Önder, tarih içinde Türk ulusuna şu parolayı veriyor: «Yüksel Türk, senin için yüksekliğin hududu yoktur!»

Türk nesillerine bu yükseliş için yeni fakültemiz takılmış kanatlar dandır. Orada, türk varlığının en derin kaynaklarından, tarihi ile dili incelenecek, «Türkiye coğrafyası irdelleri esas tutularak coğrafya bilgisi öğretiliecektir.»

Fakültenin ilk dersini veren Pr. Afet, talebeye incelenmek üzere 7 konu gösterdi. Sadece bu konuları gözden geçirince, Türk tarihinde anlaşılması gerekli ne önemli noktalarla karşı karşıya bulunduğunuz görülür.

Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin değerli çalışmalarına katılacak yeni Fakültenin ilmi çalışmaları, Türk tarihine, ve «Türk milletnin tarihi şimdiye kadar tanıtılmak istenildiği gibi Osmanlı tarihinden ibaret değil-

dir. Türkün tarihi daha çok eskidir ve bütün milletlere kültür ışığını saçmış olan ulus Türk ulusudur > şeklinde hulasalandırılabilen Tarih tezimize elbette kuvvetli belgeler katacak, onu daha aydınlatacak ve genişletecektir.

Türk dili üzerindeki incelemelerin ilmi önemi meydandadır. Türk tarihi ile yanyana Türk dilinin derinliklerinin ve kurallarının araştırılması bizi bir çok yeni hakikatlara ulaştıracaktır.

Nitekim bu sahadaki 3-4 yıllık çalışmalar, Türk dilinin, ne büyük bir hazne olduğunu ortaya çıkarmış bulunmaktadır.

Yeni Fakültenin dil zümresinde, Güneş - Dil teorisini de kapsayan türkoloji ile Sümer, Akatı Eti dilleri Çince, Sanskritçe öğretilmektedir.

Aynı zamanda S. Arıkan'ın dediği gibi « Bugün Çin, Hind, Elam, Sümer, Eti, Mısır, Etrüsk, Grek, Latin kültürleri adı altında anılan ve hepisi Türk atalarımız tarafından kurulan bu kültürlerde Türk dili kökleri aramak tarihin bize verdiği tabii bir

hakkımız olduğu kadar kutsal bir devrimimizdir de.. »

Yurdu tanımak yönünden coğrafya çalışmalarının değerini bir kaç sözle belirtmek çok güçtür. Bilmek, yapmaktır derler. İnsan çalışmalarını her sahasına, ancak bilgi, metodlarla elde edilmiş doğru bilgi kılavuzluk etmelidir; Bu şekilde kazanılmış bilgilerdi ki, insanın yapıcı ve yaratıcı kudretini artırır. Eğer coğrafya, bize beşer - dünya münasebetlerini tanıtmak davasında ise bu münasebetleri ilmi zihniyetle araştırmak yükümlüdür.

Tarih gibi, dil gibi, coğrafyamızı kendimiz yapabiliriz. Seyyah gözlerinin görüşü ile, ancak memleket hikâyesi yazılabilir; Yoksa toprağı, ve o toprağın yaşattığı ve büyüttüğü insanların ilmi metodlu, sabırlı incelemelerle meydana gelebilir.

İlmin arsulusal bir karakteri vardır. Yeni Fakültemize ulus için en değerli başarılar dileken, çalışmalarından bütün ilim âleminin de faydalanacağı hakkındaki inancımızı söylemek isteriz.

YENİ FAKÜLTEMİZİN AÇILIŞI

Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi 9. 1. 1936 tarihinde büyük bir törenle Ankara Halkevinde açılmıştır.

Ulu Atatürk misafirleri Afgan Hariciye Nazırı Ekselans Serdar Feyzi Muhammed Han ve Afgan sefiri Sultan Ahmed Han ve Dış İşlerimiz Bakanı Tevfik Rüştü Aras'la beraber bu törende hazır bulunarak bugüne büyük bir şeref vermişlerdir.

Fakültenin açılışında Başbakan İsmet İnönü, bütün sefaret erkânı, Büyük Millet Meclisi Başkanı, C. H. P. Genel Sekreteri Recep Peker de hazır bulunuyorlardı.

Bu törende yeni büyük eserimizin değer ve ehemiyetini sözleriyle açıklamış bulunan Kültür Bakanımız Saffet Arıkan'ın açış söylevini ve Bayan Afer'in çok değerli ilk dersini aynen Ülkü'nün okuyucularına sunmağı bir borç bildik :

SAFFET ARIKAN'IN SÖYLEVİ

Sayın Bayanlar, sayın Baylar, Bugün, yeni bir eserin, türk kültür dünyasına temel olacak bir kurumun, çok eski Türk varlığının silinmez damgasını taşıyan Ankara' da açılışını kutlayacaktır.

Vatan toprakları kurtarıldıktan ve yurd içinde yepyeni bir soysal düzen kurulduktan sonra, vakt geçirmeksizin kültür işinin ele alınması gerektir.

Kültür işinde ana kaynağın tarih olduğu kanaatidir ki bu alanda çalışmaya çok önem verdirdi. Bir kaç yıl-

lık uğraşma sonucunda, tarihin en karanlık köşelerini aydınlatan hakikat bulundu : O hakikat şudur :

Dünyada yüksek kültürün ilk beşiği türk ana yurdlarıdır, ve o kültürü kuran ve bütün dünyaya yayanlar da türklerdir. Arkeoloji irdellerinin her gün bir kat daha aydınlatığı bu hakikat artık bir ipotez sayılmak devrini çoktan geçirmiştir. 1929 yılında Atatürk'ün kurmuş olduğu Türk Tarih Kurumu, türk tarihinin ana hatlarını çizmiş ve ondan, bugün okullarımızda öğretilen tarih kitapları çıkmıştır. Bu eserler ve Tarih Kurumunun geniş irdeleri, bize dedelerimizin hangi sebepler altında Orta Asyadan göç etmek zorlağı karşısında kaldıklarını, ve orada yarattıkları kül türü Çin'e, Hind'e Mezopotamya'ya, Mısır'a , Anadolu'muza ve Avrupa'ya ve diğer taraftan da Amerika'ya nasıl yaydıklarını bütün belgeleriyle açıkça göstermektedir.

Sayın arkadaşlar,

Bu gün tarihimizden bu kadar kıvançla konuşurken izinizle bundan daha altı yıl önceki tarih bilgilerimizi hatırlatmak isterim :

Bütün bir ulusun varlık belgesi olması gereken tarih kitaplarımız batı tarihçilerinin siyasal etkeler ve erekler altında yazmış oldukları tarihlerin osmanlıcaya çevrilmesinden başka bir şey değildir. Bu kitaplarda, türk, ikinci derecede, mongol tipinden bir yaratık, en büyük cömertlikle

bu yaratığa verilen sıfat da barbardır.

İşte size kısa bir tablo ki hepinizin vicdanınızı sızlamağa yeter. Fakat bu yalnız avrupalı tarihçilerin uydurmalarından doğmuş bir sonuç değildir. Atalarımızın da bunda çok büyük bir aymazlık payı vardır. Meselâ osmanlı türklere ve ondan önceki Selçuk türklere bu topraklara geldikleri zaman dedelerinin kurdukları varlıklar içine girdiklerini ve kendilerini kucaklayanların aynı ırktan kardeşleri olduklarını düşünmediler bile. Kendilerinin binbir hâdise karşısında yerleşmelerinin ana sebeplerini anlamakta büyük bir aymazlık içinde kaldılar. Çünkü bu türklere eski atalarını, onların yaptıklarını unutmuş gibi idiler. Batı bu aymazlığı temel tutarak yürüdü. Bilgisizlik büsbütün koyulaştı.

Bu söylediklerim tarihin bütün kültürü uluslarınca bilinmektedir. 16 ıncı asra kadar bütün insanlığın, bilgi, ahlâk gibi bütün yüksek anlamlarıyla kültür bakımından durumu göz önüne getirsin. Bütün ulusların üstünde bulunan ulus kimdi? Eğer tarih bir masal değilse bir hakikat ise dünya tarihinin 16 ıncı asırda insanlığın bütün insanlığın bütün yüksek değerlerinin ortağı olarak ve bir güneş gibi dünyanın gözünü kamaştırarak en yüce katlarda parlayan varlık türk ulusu idi.

Arkadaşlar,

Bu tarih dönümünden önceki çağları nasıl türklüğe özgü bir kıvancıyla söylüyorsam bundan Atatürk'ün ulusumuzun kara bahtını yaparak türk tarihine yeni bir devir açtığı güne varıncıya kadar geçen zamala-

rı da içim yanarak beynim tutuşarak anyorum, Bu son devrin tarihi yüce türk ulusunun uçuruma yuvarlanmasının çok acıklı bir destanıdır. Bu mutlu günde bunları söylemekteki amacım, sizin bu acılarınızı tazeleme değil, uyanıklığın gerekliliğini hatırlatmaktır. Bugün, o karanlık ve acı günlerden çok uzağız, mutluyuz, ve burada Büyük Kurtarıcımız Atatürk'e borçluyuz.

Arkadaşlar; Atatürk tarih işine bir düzen verdikten sonra kültür varlığının ikinci bir temeli olan dil işini önemle ele aldı. Ve gene kutlu eliyle, Türk Dil Kurumu'nu kurdu.

Orta Asya'da kültür kurmuş ve bunu dünyanın beş bucağına yaymış bir ulus, çok tabiidir ki yarattığı kültür eserlerinin adını ve bu eserlere bağlı fikir sistemlerini birlikte götürmüş ve içlerine girdikleri uluslara da yaymıştır.

Bu, pek tabii bir hâdisedir. Nitekim bugünkü tekniğin icat ettiği herhangi bir âlet dünyanın her tarafına, icat olunduğu yurdda aldığı adla birlikte yayılıp yerleşmektedir. Bu, o kadar aşık bir hakikattir ki misal vermeğe bile değmez. Şu halde, dil irdelinde de temel, gene tarihin izleri ve göç yolları olmalıdır. Bugün Çin, Hind, Elam, Sumer, Eti, Mısır, Etrüka, Grek ve Latin kültürleri altında anılan ve hepsi türk atalarımız tarafından kurulan bu kültürlerde türk dili kökleri aramak tarihin bize verdiği tabii bir hakkımız olduğu kadar kutsal bir ödevimizdir de.

İşte açılacak olan bu fakültemizde bu hakikatler araştırılacak ve yukar-

da geçen adlar altında anılan dillerin kök gereçleri, Arkeolojik irdellerin de yardımı ile, batı bilginlerinin yaptıkları gibi yalnız Himalaya eteklerine kadar götürülmekle kalmıyacak, türk uzmanlarının ve türk gençlerinin yüksek enerji ve irdelleriyle Himalaya dikmenlerinin üzerinden de aşırılarak kelimenin asıl doğduğu ana yurda, Orta Asyaya götürülecek; burada yaşamış ve yaşamakta olan lehçelerle karşılaştırmalar yapılarak dilimizin güzelliği ve asilliği hakiki bilgin gözleri önüne serilecektir.

Bunun içindir ki, bu fakültede, Güneş - Dil teorisini de kapsayan türkoloji ve irdellere yardım edici eleman olarak Sumer, Akat ve Eti gibi kadim Önasya dilleriyle Çince, Sanskritçe, Grekçe, Latince okutulacak ayrıca bugünkü almanca, fransızca, ingilizce, macarca, rusça gibi yaşayan diller de öğretilicektir. Aynı zamanda bu fakültede coğrafya

bilgisi öğretilirken, Türkiye coğrafyası irdelleri esas tutulacaktır.

Sayın Bayanlar, Baylar; Türkiye Cumhuriyetinin özenerek bu yüksek kuruma seçme irdemen olarak topladığı sizler şunu bileceksiniz :

Siz, bütün kültür dünyasını kuran adamların çocuklarıssınız; ve gene siz bunu bileceksiniz: Siz bugün çürümüş gibi görünen dünya kültürünü yeniden yaratacak türk çocuklarıssınız.

Bütün dileklerim sizler içindir. Fakat sizin başarılarınız bütün Türk ulusu ve dünya için olacaktır.

İşte sizden istenen budur. Ve bunu istiyen de hepimizin babamız Atatürk'tür. O yüksek kurtarcısının ve Dâhi Başbuğun önünde bu derin saygı ile eğilerek hep birlikte and içelim.

Durmadan çalışacağız, buyruğunu yerine getireceğiz.

Sayın arkadaşlar:

Ankara Tarih, Dil, Coğrafya fakültesi şu anda açılmıştır. Kutlu olsun.

YENİ FAKÜLTE AÇILDIKTAN SONRA BAYAN AFETİN İLK TARİH DERSİ

— Bayanlar, Baylar;

Tarihte, ilk dersimize başlıyoruz. Bu dersimizde söyleyeceklerim, tarih alanında bildiklerimizi genişletirken, çalışmamızda esas tutacağımız tarzın kısa bir izahı olacaktır.

Bu hususta daha geniş malûmat için şu kitaplara müracaat etmenizi tavsiye ederim :

1 — Bernhaym'ın tarih ilmine giriş adıyla türkçeye tercüme edilen ve henüz tabedilmek üzere bulunan eseri,

2 — « Langlois et Seignabos » ın « Introduction aux études historiques »,

3 — Seignabos'un « La méthode Historique » « Henri See » nin Science et Philosophie de l'Histoire »,

4 — Harsin'in « Comment on écrit l'Histoire »

5 — Türk Tarih Kongresi zabıtları.

Bu kitapları fakültemiz kütüphanesinde bulacaksınız.

Bayanlar, Baylar;

Bildiğiniz gibi tarih geçmiş hâdiselerle meşgul olur. Hal ve istikbal onun etüd çerçevesi içinde değildir. Fakat hal dahi derhal mazi olmıya mahkûm olduğundan, o halde geçmiş anlamı, yaşadığımız son ana kadar şamildir.

Tarihin meşgul olduğu hâdiseler bir iz bırakmış olan hadiselerdir. Biz bu izlere « doküman » « belge » diyoruz. Kendinden sonra bir iz bırakmayan hâdiseleri tanımak mümkün değildir. Onun için belgesiz hâdiseler

ter tarihi mahiyeti haiz sayılmaz. « Prehistorique » denilen tarihten önceki hadiseler de ancak son keşiflerle belgeleri meydana çıkarıldıktan sonra tarihi hadiseler sırasına geçmiştir.

Belgeler yazılı olur. Şunlar gibi :

1 — *Tarihi kitabeler,*

2 — *Tabletler,*

3 — *Neseb cetvelleri,*

4 — *Takvimler,*

5 — *Salnameler.*

6 — *Fermanlar,*

7 — *Tercümei haller,*

8 — *Hatıralar,*

Fakat ağızdan söylenen :

1 — *Efsaneler,*

2 — *Hikâyeler,*

3 — *Türküler de belge olabilir.*

Bundan başka her türlü âbideler sadece işlenmiş bir taş parçası dahi tarih belgesi olur.

Tarihi, belgeye istinad ettirmek zaruri olunca tarihcinin ilk işi, üzerinde çalışmak istediği mesele ile alâkalı olan bütün belgeleri aramak olur. Bu çalışmaya ilim dilinde « heuristique » denir.

Kelime, bir şeyin üzerinde ısrâh takarrür ettirilmesi yani bir şeyin aranıp bulunması manasındadır.

Heuristique dediğimiz bu kesin ihtiyaç karşısında şu sorular hatıra gelir :

Lâzım olan belgeler hangileridir ve o belgeleri nerede bulmalıdır ?

Üzerinde durduğumuz tarihi mevzu göre baş vuracağımız kaynaklar şunlardır :

- 1— *Arkeolojik araştırmalar,*
- 2 — *Müzelerdeki eşyalar,*
- 3 — *Evrak mahzenleri ve kütüphaneler,*
- 4 — *Tarihi bibliyografiler de istenilen mevzuu ait kitaplar.*

Görülüyor ki doğru tarih yazmak hususunda mümkün olduğu kadar çok tarihi ve arkeolojik belgeleri memleket içinde toplamak lâzımdır. Buna çalışmakla beraber bütün dünya dokümanlarını bir memlekette toplamak imkânı olmamıştır ve olamaz. Onun için tetkik olunacak tarih mevzuuna göre medeni memleketlerin belge kaynaklarından da istifade aramak zaruridir.

Tarihi tetkik etmek için « tarihe yardımcı ilimler » denilebilecek bazı bilgilere sahip olmak lâzımdır.

- a — *Dil bilgisi,*
- b — *Yazı bilgisi,*
- c — *Vesika « diplomatik »,*
- d — *Mühür bilgisi,*
- l — *Meskûkât,*
- f — *Silsilename ve hüviyet vesikaları bilgisi,*
- g — *Arma bilgisi,*
- h — *Kronoloji,*
- z — *Coğrafya.*

Bu noktada daha açık söylemek lâzım gelirse denilebilir ki her ilim gibi, tarih de içten bütün ilimlere bağlıdır.

Hakikat böyle olunca bir tarihcinin ne kadar ağır ve mesuliyetli bir vazife karşısında bulunduğu kolaylıkla anlaşılır Çünkü tarih ilmi insan cemiyetlerini yalnız muayyen bir zamanda ve istatik halde değil onların dinamik halde olarak zaman içindeki tekâmüllerini tetkike ve

emülaea etmeğe mecburdur. Hususiyle insan cemiyetlerinin sosyal ve sıyasal ve ekonomik müesseselerindeki değışiklikleri hakkiyle kavramak ne kadar önemlidir. Onun için çalışılacak tarihi mevzuun mahiyeti ve hususiyetine göre çalışma vasıtası ve çalışma tarzı tayin edilmek lâzımdır. Tarih genel olarak türlü ihtisas işçilerinin birbirlerini tamamlayarak elele çalışmalarını temin ettiği zamandır ki muvaffakiyetini kolaylaştırmış sayılır.

Tarih işinde müşterek çalışmanın en yakın canlı örneği « Türk Tarih Kurumu » dur. Bu gibi kurumlar başka memleketlerde de vardır.

Türk Tarih Kurumunda üyeler ihtisaslarına uygun mevzular üzerinde çalışırlar. Her birinin ayrı ayrı çalışmalarla ortaya koydukları eserler kurumun yakından alâkalı heyetleri tarafından tetkik ve tenkid olunmak suretiyle son şekillerini alırlar. Tarih kurumlarının çalışmaları yalnız kendi üyeleri arasında olmakla kalmaz. Muhtelif memleketlerde bulunan tarih kurumları arasında da münasebetler tesis edilir. Bu suretle birbirlerinden istifade temin olunur.

Türk Tarih Kurumu, türk tarihini hazırlarken bugüne kadar mevcut olan tarihi ve arkeolojik bütün eserlerden azami istifadeye çalışmıştır ve çalışmaktadır.

Bu çalışmalar neticesinde ortaya çıkan hakikatlar, bildiğimiz « Türk Tarih tezi » adı ile ifade edilmiştir. Bu tez şimdiye kadar tarih âleminde ortaya sürülmüş olan tezlerden baş-

kadır. Bizim tezimizin esası kısaca böyle ifade olunabilir.

« *Türklerin ana yurdu Orta Asya'dır. Türkler neolitik ve maden, kültürlerinde bütün dünyaya binlerce sene takaddüm etmişlerdi. Bu kültürlerin başka kıtalarda meydana gelmesi Türklerin oralara göç etmelerinden sonra ve onların tesirleriyle olmuştur.* »

Bizim tezimizdeki sarsılmaz hakikatı Avrupanın yeni keşiflerle yakından alâkalı olan bitaraf âlimleri dahi teyid etmektedirler. Bunlardan şahsen tanıştığım ve uzun münakaşalarda bulunduğum profesör Pihard'ın ismini söyleyebilirim.

Bayanlar, Baylar:

Sumerlilerin, Etilerin Türk olduklarını, onların Mezopotamya'da ve Anadolu'da kurdukları medeniyetlerin de doğrudan doğruya türk medeniyetleri olduğunu söylemeliyim.

Anadolu ecdadımız Etilerden bugüne kadar türlü sryasal şekiller ve adlar almıştır. Fakat daima memleketi sahip kalan ve kültür hayatında yapıcılığını koruyan Otokton unsur türk ırkı olmuştur. Tarihimizi zenginleştirecek daha nice el sürülmemiş belge hazineleri vardır. Bunlardan yalnız Anadolumuzda ortaya çıkarılmakta olanları bile ilim dünyasına hayret verecek mahiyettedir.

Türk tarih kurumunun son aylarda Alacahüyük'de yaptığı hafriyatta bulunan kıymetli belgelerden bir kısmı Ankara müzesinde, bir kısmı da fakültemizin antropoloji laboratuvarında tetkike arz olunmuş bulunmaktadır.

Henüz açılmamış tarih belge de-

polarının anahtarları sizlerin bugünden itibaren ellerinize veriliyor. O anahtarları kullanacak yüksek ve kıymetli uzmanlar olarak yetişmenizi dilerim..

Tarih kalışmalarınızda size kolaylık olmak için bazı mevzuları örnek olarak vermek isterim :

1 — Bazı tarihlerin dediği gibi osmanlı imparatorluğu dörtyüz çadır halkıyla kurulabilir mi idi? Asıl imparatorluğu kuran unsur, kurulan imparatorluk hududları içinde hangi devletlerde nerden ne isimlerle gelmiş ve hangi ırktan idiler ?

2 — 1453 te türk osmanlı kültürü ile Bizans kültürünün mukayesesi.

3 — Osmanlı imparatorluğunda meşrutiyet devri nasıl açılabilmiştir ?

4 — Ankara müzesinde Anadolu kazılarında toplanmış türlü yazılı ve yazısız belgeler vardır. Bunları tarihsel bakımdan irdeliyerek ilmi olarak tesbit ediniz.

a — *Poteri kısımları,*

b — *Taş şeyler,*

c — *Maden şeyler,*

d — *Tabletler,*

Gibi türlü kısımlar üzerinde ayrı ayrı irdemeler yapılabilir. Bunlardan yalnız bir tanesi dahi başlı başına bir etüd mevzuudur.

5 — Türk osmanlı imparatorluğunun dış siyasetinde Avrupa devletlerinden her biriyle ayrı ayrı münasebetlerin tarih seyri içinde osmanlı imparatorluğunun yıkılmasına kadar olan devirlerde muhtelif safhalarını birbirine bağlayınız.

6 — Türkiye Cumhuriyeti devletini tetkik için esaslı olarak müracaat olunabilecek belgeler nelerdir Bu

belgeler arasında en önemli olanlar hangileridir? « Tarih metodunda en önemli belge bilmelisiniz ki hadisini yaşamış olan canlı belgelerdir. Bu canlı belgeler bütün bir millet olursa onun değeri ölçüsüzdür. Ancak büyük bir kütleden hakikatı anlamak yolu metodlu çalışmaya ve ince dikkate ihtiyaç gösterir.

7 — İtalyada Roma şehrini ve orada ilk devlet kuranlar kimlerdir. Bunu vesikalı bir irdelle tesbit ediniz.

Çalışmalarınızda bu benim verdiğim örneklerle bağlı kalmak mecburiyetinde değilsiniz. Kendi istediğinize göre, münasip mevzular da seçebilirsiniz.

Kıymetli Türk talebeleri;

Size ilk hitabım olacak bir cümle düşündüm. Onu tesbit için büyük bir üniversite profesörünün kulaklarında çınlayan sözlerini anmaktan

daha güzel bir cümle bulamadım. O cümle şudur :

« Ben, hocanız ancak sizin taze, temiz dimağlarınızdan çıkacak ilgi aydınlıkları karşısında hocalık pratiğimi tamamlayabilirim. »

Onun için beraber çalışmamızda hareket noktası benim için ve sizin için bu olmalıdır. İlim arkadaşı olarak ilim yolunda beraber yürüyeceğiz. Ben sizden eski olduğum için sizin bu yolda yüksek amaca varmanızda bütün varlığımı çalışacağım. Bundan emin olarak çalışmanızı beklerim.

Dersimiz bitmiştir.

Bizi dinlemek lutf ve nezaketini gösteren yüksek dinleyicilerimize teşekkür etmeyi ödev sayarım. Onların bu teşvik edici sabır ve durumu gerek benim ve gerek talebem için unutulmaz bir hatıra bırakacaktır. Cümlelerinizi saygı ile selâmlarım.»

AHILAR MI, AHİLER Mİ ?

HASAN FEHMI TURGAL

BU bayram azadında Kırkkale'de idik. Üçüncü günü oranın pazarı idi. Gelen köylülerle görüştük, köylerinin adlarını sorduk. Birisi Ahılı dedi. Biz bu türkçe sözü, türkçe kurumu anlatırken ve anlarken daha adından yanlışmış bulunuyoruz. Arabca kadeş demek olan Ah sözüne saplanarak bu yüzden aykırı düşüncelere dayanıyoruz, aykırı neticeler alıyoruz.

Bunun için Ahılar deyince bütün bu kurumun bütün teklerini anlamış oluyoruz. Halbuki Ahı bu kurumun Başkanıdır. Mahfilin sahibi, yiğitlerin başbuğudur. Arabca'da fityan diye geçen ve feta sözünün cemi olan kelime Ahinin karşılığı değildir. Türkçedeki yiğit ve yiğitler karşılığıdır. Arablar Ahı yerinde şiyh kullanıyorlardı.

Bu köylünün kullandığı gibi Ahı eski kullanışlarda Akı diye geçen kelimedir. Kurumun Başkanıdır, onun uyarlarına yiğit derler. Bunun için Ahı'dan daha aşağı bir derece de bulunan bir zümrenin adı yiğit başıdır. Yiğitlere görbüzler, rindler, terbiyeler, çıraklar, şakirdler de denilir.

Abbasî halife Nasır'ın Subhihaşadaki yarlık suretlerine göre fütüvvet iki şekilde ve daha fazla olarak yaşıyordu. Her funduk endar bir fütü-

tüvvetci olduğu halde yarlık verilenler; bunduk endazlar şeyhi, ve ehli fütüvvet şeyhi diye iki kısma ayrılıyordu. Anadolu'da; bir spor mahiyetinde olan bunduk (hava tüfengi) kullanılmıyordu. Bu halde, Anadolu'da fütüvvet; zahirde kulüplerile ve üstlük olarak giydikleri bir nevi mantolarile görülen bir fazilet ve özgecilik kurumu halinde idi.

Bunduk endazlarla Ayyarların, Bundukçularla Fütüvvecilerin birleşmesi gibi bir benzeyişleri vardır. Bundukçu sade ve bayıg bir atımcı değil Ayyar gibi üsnomal bir takım belgelere sahipti. Ebulfeda'nın şu rivayeti bizi aydınlatır :

Şam naibi ile, Hama sahibi Mercümeğ oğlu diye maruf Bundukçuya indirildiği mevkie çıkarmak üzere birleştiler, Adetleri üzere bu Bundukçu başbuğu makamından iskat edilmişti. Ben kendisile Haleb'de buluştum. Marifetlerinizden bazı şeyler gösteriniz didim. Bunun üzerine elindeki bunduğu ile dıvarın üzerine güzel bir hat ile (Mehmed bin Ali) yazıverdi. Yanındaki oğlan gök yüzüne bunduk atıyordu, kendisi bunduğu ile onun havadaki mermisini vuruyordu, der. Demek bundukçu, bir Ayyar gibi üsnomal işlere sahib bir canbazdır.

Ahi de icabında bir kumandan bir kahramandır. Selçuk hükümdarlarının

sonunda gelen Alâeddin Firamûz şarap salarını Konya halkının kararı ile Ahi Çarok vasıtasile öldürtmüştü.

Aşık paşanın eserinde Ahilik için ayırdığı satırlar ve derece basittir. İhtimal sınıfları sıralarken hocalardan, muallimlerden, beylerden, paşalardan bahsederken sıra Ahiye geliyor; aynı ile bunları söylüyor :

*Ol dahi bitti bu gez gil Ahiya,
Kulluk et ihlasile kılma riya.
Berk kuşan ol kapuda sen er gibi,
Yük götürgil sabredip şol yer gibi
Malini terket yüzün döndürmegil,
Ki elini hoş tut kuru göndermegil
Toprak eyle yüzünü yol ehline,
Olmasnkim tutasın kibrü kine.
Kim ahi herdem sana alkış kıla,
Hem dahi senden çalab hoşnud ola.
Ahi'den geçti bu kez şeyh kapusu,
Gör anun dahi nicedür tapusu..*

Görülüyo ki, Aşık paşa Ahiyi biliyor, bir şeyh gibi tanıyor. Halk ta bunu iyi tanıyordu. Ahilere Adîbaba, Ahubaba derlerdi. Kardeşlikle babalığın birleşmiyeceği açıktır.

Ahiler hakkında yapılan tetkiklerin azimet noktalarına göre muhtelif neticeler verdiği malûmdur.

Osmanlı tarihinden başlıyan tetkikat dervişane bir tarikatın müsaid bir zamanda saltanat sevdasına düşmüş olduğunu gösterir. Ankara'nın Bursa hükûmetine iltihakile açılan

bu bahis hemen oracıkta kapanır kalır.

Eski esnaf cemiyetleri üzerinde yapılan tetebüler bazı müaahhar yazılmış fütüvetnameler yardımıyla Ahiler'in bir nevi esnaf teşkilâtından ibaret olduğunu zannettirir.

Her iki noktaı nazarın birleşmesi mümkündür. Sekizinci asır ortalarına doğru Anadolu'da Ahi mevcudiyetini bizzat gören ve gördüklerini bize nakleden İbni Batuta bu birleşmeyi kolaylaştırır.

Seyyah bazı yerlerde rastgeldiği Ahileri esnafbaşı olarak buluyor.

Meselâ Alaiye'de rastgeldiği zat bir dikici ustasıdır, Sivas'da kendisini davet eden Ahi Ahmed bir bıçakçıdır.

Bazı şehirlerde tesadüf ettiği Ahileri hükümet reisi halinde bulmaktadır. Meselâ Aksaray'daki Ahi orada Anadolu hükümdarı sayılabilen Erdananın naibidir.

Kayseri'deki ahi Ali, Nik'de de Ahi Çarok birer emirdir.

Esnaf başlarından başka zümrelere mensup zevatin Ahi olduğunu da yine Seyyahın görgülerinden anlarız. Konya kadısı Kalemüddin nam zat aynı zamanda Ahi imiş.

Bunlardan anlaşılıyor ki Ahiler sanatkârlara münhasır değildir. Mamafih şurası muhakkak ki Ahi teşkilâtı esnafı bazı istisnalarla tamamen içine almıştı. Bu istisnalar Fütüvetnamelerde sayılmaktadır.

KANARYA ADASINDA GUVANŞ TÜRKLERİ

ENVER BEHNAN ŞAPOLYO

ATATÜRK'ün, tarih araştırmaları alanında önümüze açtığı çığır, Türk tarihinin karanlığını aydınlattı. Engin ve yüksek olan Türk tarihi her gün yeni belgelerle zenginleşmektedir. Yeni tarih tezimiz bize Türk tarihinin genişliğini ve ilk soysallık ışığının, yer yüzüne türkler tarafından götürüldüğünü kuvvetli belgelerle isbat etmiştir. Türk tarihine ait bilgileri Avrupalı tarihçiler kapalı geçiriyorlar, ana soysallığı türke vermekten kısıkanıyorlardı.

Orta Asya'da koruma hâdisesiyle meydana gelen Türk göçlerinde, türkler maden devrini, Avrupa ve Orta Asya'ya getirdikleri gibi, Şimali Afrika'ya da götürmüşlerdi. Şimali Afrika'dan da Atlas Okyanosunun adalarına yaymışlardı.

Milâddan 5000 yıl önce Hazar boylarındaki Türk kabileleri reislerle birlikte göç ederek Mezopotamya ve Platin yoluyla Afrika'nın şimaline yayıldılar. Bunlardan en büyük kitleler, Nil nehrinin deltasına, bir kısmı Trablusgarb, Tunus ve Cezayir ve bir kısmı da Kanarya adalarına geçerek maden devrini buralara getirerek, buralarda yaşamakta olan taş devri insanlarını medeni bir hale sukmuşlardır. Mısır'ın ilk soysallığını kuran türklerdir. Mı-

sır'ın deltasında Libyalılar yaşamakta idiler.

Afrika'nın şimaline yerleşen türkler (Tuvarek) lerdı. Tunus ve Cezayir taraflarına yayılanlar da (Berberi) türkleri ve (Kabiller), Kanarya adalarına geçen Türkler de (Guvanş) lardır.

Mısır medeniyetini ilk defa kuran Tuvarek türkleridir. Bu tezi kuvvetlendirmek için, en esaslı belge, Tuvareklerle aynı ırktan olan Guvanşları incelemek en doğru bir harekettir. Çünkü Mısır'da oturan türkler, durmadan Sâmi ve Âri kavimlerin hücumuna uğrayarak onlarla kaynaşmışlardır. Bu eski Türk kavmini Etnoloji noktasından araştırmak, bugün mümkün değildir. Ancak Tuvareklerle aynı ırktan olan Guvanşları araştırmak Türk tarihinin yeni bir sahifesini aydınlatmak demektir. Çünkü Guvanşlar, Kanarya adasında her türlü istilâlardan ayrı kalarak, kavmi olan âdetlerini ve dile ait kelimelerini kaybetmemişlerdir.

Kanarya adasında yaşamakta olan Guvanşlara Türk diyen âlim yoktur. Fakat bütün tarih ve Etnografya, Etnoloji âlimleri bunları Tuvarekler Berberi'lerle ve Mısır'ın ilk kavimleriyle akraba olduklarını kuvvetle iddia etmektedirler.

Guvanşlar'ın, Mısırlılara medeni-

yet bıraktıkları, hattâ mumya ve chramları öğrendiklerini iddia etmektedirler. Tuvarekler'in, adından da anlaşıldığı ve bir çok âlimlerin de bunların Türk olduklarını iddia ettikten sonra, aynı ırktan olduğu iddia edilen Guvanşlar'ın da Türk olması muhtakkak sayılabilir.

Guvanşlar, eski Türkler gibi güneşe, aya ve yıldızlara ibadet ederlerdi. Ruhların da yaşadığına inanırlardı. İki ruh tanırıldı : Biri (Ata) biri (Ana) idi. Ata ruhundan erkekler, Ana ruhundan kadınlar toprak ve sudan yaratılmıştı. Guvanşlarda eski türkler gibi (yağmur duası) da vardı. Yağmur duasına çıkmazdan önce, herkes on gün oruç tutar, aynı zamanda hayvanlarına da oruç tuttururlardı.

Oruçları tamam olduktan sonra, kadın rahibler halkın önüne geçerler, ellerinde ağaç dalları olduğu halde, sallayarak yürürler, ve arkadan da ellerinde yağ ve süd dolu kâseler olan adamlar gelirdi. Bu alay yüksek kayaların kenarlarına yaklaştıktan sonra, Tanrıya getirilen armağanlar kayalardan aşağı atılırdı. Daha sonra yine türklerde olduğu gibi bir derenin kenarına iner, rahibe elindeki bir kutlu sopa ile suya ayak atardı.

Fena ruhların her tarafta dolaştığına inanırlar, bunların fenalığından kurtulmak için, mabudlara dua ederler, kurban keserler, yemiş ve tere yağı hediye götürürlerdi. Dini âyinlerini de yüksek yerlerde yaparlardı.

Guvanşlar'da rahibler ve rahibeler iki sınıf halinde idi. Rahibeler gü-

nahtan çok korkarlardı, hiç evlenmezlerdi. Dini merasimlerde beyaz yünden yapılmış fistanlar giyerlerdi. Rahibeler birer kadın öğretmenlerdi. Bunlar çocuklara kap yapmayı, hasır örmeyi, un öğütmeyi öğretirlerdi.

Rahibeler ve rahibler şaman vaziyette olup, remil atarlar, fala bakarlardı, gelecekle haber verirlerdi.

Guvanşların hakanları vardı. Kendilerine mahsus çocuk terbiyeleri de vardı. Zengin çocukları zenginlerle, fakirleri de fakirlerle beraber yetiştirirlerdi.

Guvanşlar da eski türkler gibi ölülerini (Kurgan) lara gömerlerdi. Guvanşlar'da ölümler mumyalanırdı. Ölümleri mumyalamak için bir takım mumyacılar vardı. Bir adam öldüğü zaman, ölüyü mumyacıya götürürler, mumyacılar, ölünün karnını bir taş bıçakla yararlar, içinden bütün barsaklarını ve diğer azalarını temizler, ve kafa tasının içinden de beyni çıkarırlardı.

Sonra bu ölü, büyük bir ocağın üstüne konulur, ocaktan çıkan dumanlarla kurutulduktan sonra, yüksek bir yere konularak güneşe bırakılırdı. Güneşte on gün kadar kalırdı. Bundan sonra mummyayı alırlar, gayet ince derilerin içine sararlar, sonra da korganların içine gömerlerdi. Yerde korganın önüne bir dikili taş dikerlerdi, mezarın içine de bir kaç kıymetli eşya ve yemek için de kablar koyarlardı.

Guvanşların bazı kabileleri de ölümlerini şu suretle gömerlerdi : Ölüyü mumyalarlar sonra ölüyü yüksek bir

kayanın içindeki bir mağaraya götürürler, üzerine de çalılar örterlerdi. Sonra ölünün yanına toprak kablar ölünün başı ucuna da sütle dolu bir kab, yanına da bir kuvvetli sopa bırakırlardı.

İşte tarihin pek eski devirlerinde Afrikaya Tuvarekler ve Berberlerle gelmiş olan Guvanlılar, sonradan Kanarya adalarına giderek, bugüne kadar buralarda yaşamaktadırlar. İspanyolların arasında yaşamakla beraber, yine eski âdetlerini muhafaza etmektedirler. Bu arada yaşayan bu türklere, Etnoloji ve dil ilmi noktasından araştırmak, bize Mısır'ın ilk medeniyetini meydana getiren türklere olduğunu isbata kuvvetli bir delil olacaktır.

Bu noktadandır ki, ben Guvanlılar hakkında elde edebildiğim malûmatı yazdım. Tuvareklerin Türk olduklarını yazan meşhur Margan ve Pittard ve yine Amelino gibi âlimleri bu karanlık tarihi aydınlatmışlardır. Yine âlimlerden (R. Vernean) Kanarya adalarında beş sene kalarak, bir kimsenin bilmediği ve araştırmadığı kavmi araştırmış, bunlar hakkında pek zengin malûmat vermiştir. Bu âlim Guvanlıların Türk olduğunu bildirmiyor, yalnız bu kavmin Afrikanın şimalinde yaşayan Tuvareklerle ve Mısır'ın ilk medeniyetini kuran kavimlerle birliği olduğunu isbat etmektedir. Bu da bize Kanarya adalarında yaşayan bu kavmin, Türk olduğunu isbata kâfidir. Fakat Guvanlılara ait Etnoloji malzemeleri toplanarak, bu kavim Türk tarihi noktasından araştırılırsa, bize pek yeni kazançlar verecektir.

Afrika'nın şimalinde hâlâ yaşamakta olan Berberî ve sahra Tuvarekleri, Türk tarihi bakımından çok önemlidir. Bu kavimler Sami kavimlerden değildir. Bunlar Orta Asyalı türklere dir. Şimali Afrika'nın en çalışkan ve türklere benzeyen bir kavimdir. Bu Tuvarekler hiç bir zaman ne İtalyanların ve ne de Fransızların esareti altına girmemişler, büyük çölgün vahalarına doğru çekilmişler, daima cenkci kalmışlar, bu cesaretleridir ki, Afrikaya geçen Sâmî arabılardan, bu insanları ayırmış, Avrupalı âlimler bunları ayrı bir gözle araştırmaya başlamışlardır.

Tuvarekler müslüman oldukları halde, arabaların müslümanlığına bunların müslümanlığı hiç bir zaman benzemez, kendilerine mahsus bir çekil almıştır. Su az olduğu için abdest alamazlar, her vakitte namaz kılamazlar, oruçta tutmazlar. Çünkü bunların gıdaları esasen azdır. Tuvareklerin hakiki dinleri eski türklere ait dinklerdir.

Tuvarekler deve, keçi, kuzu eti yerler. Balık, kuş, öküz etini günah diye yemezler. Tuvarekler ruhların yaşadığına inanırlar. Bunlarda daha Animizim dininin izleri yaşamaktadır. Tuvarekler ölülerine acmazlar, hatıralarını unutmaya çalışırlar. Bir ölüsü olan ayle, oturduğu yeri değiştirir, ölüyü de bir daha anmazlar.

Tuvarek kadınları fala bakarlar, bir şeyden haber almak istedikleri zaman kadınlar süslü elbiselerini giyerler, mezarlıkta yatarlar. Ruhlarla konuşarak ölülerden haber alırlar. Gelecek fenalıkları ve iyilikleri bu suretle anırlar.

İşte Tuvareklerde olsun, Guvanşlarda olsun, bütün âdetler eski türklerle pek çok benzemektedir. Bunlar muhakkak surette türktürler.

Arab orduları, Mısır ve Afrikanın şimalini zaptettikleri zaman, burada büyük Türk kabilelerine rasgeldiler. Bu türklere büyük ordular meydana getirdiler. İspanyayı zapteden (Tarık = Tar Kay) Berberî türklere, yani Tuvareklerden idi. Tuvarek türklere olmasaydı, arabların İspanyayı zaptetmeleri mümkün değildi. Pek eski devirlerde Tuvarekler Kanarya adalarında bir çok

şehirler kurmuşlardır. Bunlardan Gumara şehri meşhurdur. Tuvarekler olsun, Kanarya adalarındaki Guvanşlar olsun, Türk tarihi bakımından çok önemlidir. İspanyollar Kanarya adasını zaptettikleri zaman, Guvanşlarla tam seksen yıl muharebeden sonra, onları hakimiyetleri altına alabildiler. Bundan sonra bu cenkçi ve medenî kavmin araştırılmasına başlanarak, Tuvarek ve Berberî türklere münasebetleri anlaşıldı. Bu suretle Guvanşlar, Orta Asyadan gelmiş türklere olduğu anlaşılmıştır.

TÜRKİYENİN ENDÜSTRİLEŞME DAVASI

DAR bir ekleziyastik sınıfın haris iştiha larını doyurmak ve menfaatlerine hizmet etmek için kasten tahrif edilmiş ve bir nevi narkoz haline getirilmiş bir din mistiğinin tesiri altında, asırlarca müddet, bu memleket, bir marmot uykusile uyudu. Bu hal, garp te ekonomi ve teknik'in git gide hayatın her sahasına hükmeden bir enerji kaynağı haline gelişine muvazî bir seyir takibetmiştir. Bir yanda, siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda şaşırtıcı bir yükselişten sonra, geniş toprakları üzerinde bir millet, uyukuk ve mütevekkil, bütün hayat hamlelerine yabancı ve teknik zaferlerin şarkısına kulaklarını tıkamış, çile doldurur; öte yanda gitgide üzerinde yaşadıkları topraklar kendilerine dar gelecek kadar nüfusları artan garp milletleri, bütün kapıları açacak olan sihirli anahtar, ekonomik ilerlemeleri sayesinde elde ederken, tarihin pek tabii bir hadiseye şahit olacağı muhakkaktır.

Ve nitekim de böyle oldu: Bir zamanlar Avrupa'nın bir kısmını zaptetmiş ve diğer bir kısmını da haraca bağlamış olan koca Osmanlı imparatorluğu, bir yandan topraklarının parça parça elinden gittiğini görürken, bir yandan da garp devletlerinin kudretli ve ileri teknikli endüstrileri önünde ekonomik köleliği-

nin hükmünü kendi elile imzalama ya mecbur kaldı.

Fakat cemiyetin tabii bir kanunu olarak, ekonomik kölelik tek başına gelmez ve zincirlediği milleti, yavaş yavaş, bir nevi yarı sömürgeliğe doğru sürükler, onun bütün kendine hükmetmek iradesini siler süpürür ve kalkınma imkânlarını da beraber götürür.

Türk milleti, tâ İstiklâl mücadelesinin şaşırtıcı ve mucizeli hamlesine kadar, bu ezici ve imha edici çifte illetin, ekonomik kölelik ve sosyal kötürümlüğün tesiri altında yaşadı.

Dumlupınar zaferile Türkiye'yi filî bir istilâdan kurtaran Önder, Lozan'da, bu zaferin geçici olmamasını temin edecek davayı, dehâli bir uzgörürlükle fark ederek, kapitülasyonları parçalamak ve millete tam istiklâlini kazandırmak için sonuna kadar mücadele etti ve bu ikinci büyük zaferi kazandı.

O zaman, bir galip kaprisi telâkki ettikleri bu arzuyu yerine getirirken, garp diplomatları, Türkiye'nin kendi başına bir iş göremiyerek, ergeç yine garp devletlerinin yardımını istiyeceğini ve bu suretle de kapitülasyonları kendi elile tekrar iade edeceğini umduklarını saklamıyorlardı.

Bu kanaate varmak için Osmanlı devletinin tarihini göz önünde tutan

ve neticelerini ona göre hesaplayanlar yanlışmış olduklarını çok geçmeden anladılar ve gördüler ki, Türkiye'de vukua gelen, önceden tahmin edemedikleri, kökten bir Reform bütün tahminlerini alt üst etmiştir.

Lozan'dan sonra asıl büyük, güç, tehlikelerle dolu çalışma devri başlıyordu. O zamana kadar hep başkalarının yardımıyle emeklemiş, başkalarının tavsiyeleriyle hareket etmiş, kendini idare etmek kabiliyetini kaybetmiş olan memleket, en yoksul düştüğü ve dünyanın da en büyük buhranlar geçirdiği bir zamanda, tamamen değiştirilmiş ve yenilenmiş bir sistemle mukadderatını tek başına tayin etmek mevkiinde bulunuyordu. Bütün yardım elleri çekilmiş, etrafı, ne zaman düşeceğini gözetleyen iştihalt gözlerle çevrilmişti. Bu büyük bir tecrübeydi, atılacak yanlış adımlar, garp diplomatlarını haklı çıkaracak neticeleri doğurabilirdi.

Türkiye'ye, tarihinin en şanlı askeri zaferini kazandırmış olanlar, bu defa da memleketin idaresi mesuliyetini üzerlerine alarak bağlanmış esere muvaffakiyetle devam ettiler.

En bitkin, harap, yoksul zamanında, memleketi yeni baştan inşa etmek, pek bozuk ve paslı olan idare mekanizmasını yeni baştan kurmak mecburiyetinde olanlar, taliin acı bir cilvesi olarak, bu defa da karşılına dünya buhranı denilen korkunç düşmanın çıktığını gördüler ve rakiplerin bu en tehlikelisiyle savaşmak zorunda kaldılar. Cumhuriyet hükümeti, memleket idaresi için garbin hazır doktrinlerini kabul edecek yerde, en doğru ve ihtiyatlı şe-

kil olan tecrübe usulünü seçti ve tecrübelerinin kendine lüzumunu hissettirdiği tedbirleri birer birer almak suretile Türk ekonomisinin ana prensiplerini ortaya koydu.

Tecrübe bize gösterdi ki, endüstrisiz ve geri ziraatli bir memleket için kapılarını yabancı mahsullere ardına kadar açmak, memleketin karnını azar azar akıtmak, ve günün birinde, harap ve mecalisiz, yurdu, etrafında bu neticeyi bekleyenlerin önüne bir ganimet gibi atmak olacaktı.

O zaman, gümrük serbestisinin tahdidi ve paramızın korunması çareleri arandı. Bu ilk merhaleydi.

Fakat yine tecrübe bize gösterdi ki ekonomi hayatı asırlarca müddet felce uğramış ve halkta her türlü teşebbüs kabiliyetini uyuşturmuş olan bir memlekette, kurtuluşu yalnız fertlerin şahsi çalışmalarından beklemek fazla hayale kapılmak olacaktır. Halbuki memleketin, dünya ekonomisinin aldığı son vaziyet karşısında, kendi servetini mahvolmaktan kurtarması için endüstrileşmek bir zaruret halini almıştı. Otarış, biliyoruz, haddi zatında iyi ve tavsiye edilir bir şey değildir. Fakat fazla endüstrileşmiş olan garp memleketleri bile bu cereyana kapılmış giderlerken, bu umumî âfet karşısında, bizim, gereken nefis müdafaası tedbirlerini almadan karşıdan seyirci kalmamız tabii büyük bir hata olurdu. İşte bu zaruret karşısında, ferdi teşebbüsü esas unsur tanımakla beraber, endüstrileşme hareketini devletin diriye etmesi, ve ferdi teşebbüslerle gerçekleştirilecek sahalarda bizzat faaliyete geç-

mesine karar verildi. Bu ikinci merhale idi.

Bu karardan sonra da endüstrileşme işini dağınık ve geliş güzel bir şekilde yürütmekten doğacak mahzurlar ve bu hareketin ziraî kalkınmamızla elbirliği yaparak yürümesi lüzumu göz önünde tutularak endüstrileşme hareketinin plânlaştırılması esası kabul edildi. Bu üçüncü ve son merhale idi.

İşte bugün tatbik mevkiinde bulunan ve yarından fazlası gerçekleşmiş olan beş senelik plânımız bütün bu yukarıda saydığımız zaruretlerin neticesi olarak doğmuştur. Hiç bir veçhile, bazıların sandığı gibi, kopya bir tarafı yoktur. ve memleketin en hayati ihtiyaçlarına karşılık vermektedir.

Bazen şuna benzer bir mütalâayı ileri sürenlere raslıyoruz : « Türkiye bir ziraat memleketidir. İhtiyacından fazla miktarda ziraî mahsuller yetiştirir ve ekonomisinin muvazenesini temin için mutlaka bunlardan bir kısmını dışarıya çıkarmak mecburiyetindedirler. Fakat biliyoruz ki, - hele bugünün kilingli sisteminde - her ihraç bir ithali gerektirir. Şu halde, bir ziraat memleketi olan Türkiye, endüstrileşmesi neticesinde, mamûl maddelerde de kendine yeter bir hale gelecek olursa, dışarıdan bir şey getiremeyecek, bu itibarla ihraç imkânlarını da kendi elle boğmuş olacak ve nüfusunun dörtte üçünü teşkil eden kölüyü sefalete mahkûm bırakacaktır. »

Böyle bir mütalâa doğru olurdu, eğer endüstrileşmemizin mana ve şü-

mulünde büyük bir hata işlenmemiş olsaydı.

Evvellâ şu hakikati tesbit edelim : Türkiye, endüstrileşmesinin hızı ne olursa olsun, yakın veya uzak bir mazide, hiç bir zaman bütün sınaî maddelerde kendine yeter bir hale gelmeyecektir. En ileri endüstri memleketlerinin bile, kendi spesiyalitesinde olmıyan mamûl maddeleri başka memleketlerden getirdiklerine şahit olurken, Türkiye'nin her türlü mamûl maddelerde kendine yeter bir hale geleceğini iddia etmek saflık olur.

Türkiye'nin yalnız imâr sahasında yapılacak o kadar çok işi ve bu işleri görmek için de yabancı mamulâtından olan maddelere o kadar fazla miktarda ihtiyacı vardır ki, bugünkü endüstri kapasitesi on misli artmış ve ziraî istihsali de bir kaç misli fazlalalmış olsa ve bütün fazla ziraî mahsullerini mübadele etmek imkânını bulsa bile yine karşılığında alacağı mamûl maddeler kendine lüzumsuz olmıyacak, hatta şöyle dursun, kendi ihtiyaçlarını bile tam manasile karşılayamayacaktır.

Diğer taraftan biz, Türkiye'nin endüstrileşmesine muvazî olarak, ileri endüstri memleketlerinde kesif bir ziraatleşme gayretine raslıyoruz. Garp memleketlerinde ve sömürgelelerinde faaliyeti görülen otarşi salgınının bu tezahürü, işte bizim ziraî mahsullerimizi tehdit eden asıl tehlike buradadır. Ve günün birinde, bugün ihracat yaptığımız memleketlerin bizim ihraç maddelerimizde kendilerine yeter bir hale gelmeleri veya ihtiyaçlarını başka yerlerden

karşılama imkânını bulmaları takdirinde, bir dereceye kadar endüstrileşmiş olmamızın büyük faydalarını daha yakından fark ve takdir edebileceğiz. Böyle bir ihtimal karşısında, Türkiye hiç olmazsa en lüzumlu ve hayati mamül madde ihtiyaçlarını kendi toprağından ve kendi el emeğinden bekleyebilecek bir vaziyette bulunacak ve zarurî olarak içine düşebileceği otarşi çukuru, onu boğmayacak kadar genişletilmiş olacaktır.

Görülüyor ki, otarşiyi icat eden biz değiliz ve katiyen otarşi taraftarı da değiliz. Çünkü menfaatlerimiz bize bunun aksini emreder. Ancak dünyada pek hızlı ilerlediği farkedilen bir cereyanı görmemek için gözlerimizi kapamıyoruz : Yaptığımız bundan ibarettir.

Endüstrileşme hareketimizin, Sümer Bank gibi, idare mekanizmasının bürokratik usulleri dışında, müstakil ve mütehasşs bir elden idare edilmesi ve memleketin en âcil ihtiyaçları ve hariçle olan ekonomik münasebetlerinin inkişaf temayülleri göz önünde tutularak önceden hazırlanmış bir plâna göre yürütülmesi, memleketimizde yetişen veya yetiştirilmesi imkânı olan ham maddelerde olsun, memleketi yabancı el emeğine ve mütevasıtlarına bir sürü para kaptırmaktan en rasyonel bir şekilde korumaya yarayacaktır.

Endüstrileşme hareketimizin ziraatçı halkımızın zararına olarak inkişaf edeceği düşüncesinde olanların ne kadar hata ettiklerini göstermek için de bu hareketin ziraat hayatımız üzerinde yapacağı hayırlı tesirleri şöyle hulâsa edebiliriz :

1 — Açılacak yeni fabrikalar sayesinde, yerli ham maddelerin bir çoklarına değerinde bir fiatla sürüm temin edecek ve bu maddeleri yetiştirenlere refah vermekle beraber bu gibi ziraatlerin memlekette daha teknik ve verimli bir şekilde ve daha geniş sahalarda üretilmesini hızlandıracaktır : Pamuk ve yapağı buna bir misaldir.

2 — Memlekette yetişbildiği halde dışarı ihraç imkânsızlığı ve içeride de endüstrisi kurulumamış olmak yüzünden ekilmeyen bazı maddelerin yetiştirilmesine ve bu yüzden daha verimsiz sahalarda çalışan bir çok köylülerin kendilerine daha kazançlı bir iş edinmelerine imkân verecektir. Şeker endüstrisinin kurulması üzerine pancar ziraatinin inkişafı ve ekildiği sahalara getirdiği nisbi refah bunun delilidir. Kendir endüstrisi kurulduktan sonra bu ziraat mahsul için de vaziyet aynı olacaktır.

3 — Fabrika girdiği yere medeniyet götüren bir müessesedir. Fabrikalar, Osmanlı devrinde olduğu gibi, yalnız İstanbul ve civarına yığılmadığı ve rasyonel bir şekilde işleyeceği yerler aranarak, memleketin hemen her tarafına dağıtıldığı için bir çok geri ziraat mıntakaları, fabrika sayesinde kısa bir zamanda refah ve kültür seviyelerinin yükseldiğini görecektirler.

4 — Dış pazarların kapanması ve gündelikli olarak çalıştırılması ziraat sahasında sürproduksiyon olması veya diğer sebeplerle işsiz kalmış ve bu yüzden serseri bir hayat süren, sefalete mahkûm kalan bir çok insanlara endüstri yeni bir faaliyet sa-

hası açacak ve ziraat şomörlerini yavaş yavaş massederek bunları müstahsil ve memlekete faydalı bir hale koyacaktır. Böylece de hayırlı bir tevarüncü rolü görecektir .

5 — İnkılabımızın geniş külelere yayılması için , endüstrileşmemizin şimdiden çok faydalı ve hayırlı bir mistik yaratma yolunda olduğunu görüyoruz. Duvarlarda teknik ilerleşimizi gösteren grafik ve resimler, alâkalı kalabalıkların gözlerini bir haz ve gurur parıltısıyla dolduruyor. Şimdiden, vilâyetlerimiz arasında, kurulacak fabrikaları paylaşmak hususunda manevî faydası olan bir rekabet başlamıştır. Fabrikanın girdiği muhitlerde köylüler arasında ne kadar hoşnutluk doğurduğunu yerinde

müşahede etmek imkânı vardır. Bütün bunlar, hareket ve teşebbüs kabiliyeti uzun zaman felce uğratılmış bir memlekette, dinamik bir heyecan ve mistik inşa etmektedir ki, bunun, içtimal hayatımızda ne kadar hayırlı bir maya olarak inkişaf edeceğini uzun boylu izaha lüzum yoktur, sanırız.

Bütün bu düşüncelerimizle, Türkiye'nin endüstrileşme hareketini, mana ve sebeplerile, en basit şekline irca edilmiş bir şema halinde göstermeye çalıştık. Memleketimiz için hayati bir dava teşkil eden bu oluşun teferrüatı üzerinde durmak ve muhtelif unsurlarını ayrı ayrı tetkik ve teşrih etmek teknisyenlere düşen bir iştir.

Türkiyenin endüstriyel seferberliği başında bulunanlara

YENİ BİR YOL ÜSTÜNDEYİZ

KÂMURAN BOZKIR

Yeniden doğmadayız..

Karanlıkları boğmadayız...

Güneşin,

Yıldızların,

Suların

Rüzgârın türküsüdür türkümüz..

Ama tıpkı güneşin,

Tıpkı yıldızların...

Çektik yüreklerimizi

Bir Bayrak gibi, direğine gemimizin..

Dudaklarında kavga marşı hepimizin..

Götürmede bizi,

Bu son kavga, bu son yol,

Demir, kömür, petrol

Ve en değerli madenlerin diyarına,

Anadoluyu makinalarla dokuyarak

Bırakacağız yarına!

Çok yakın bir ağırdan aldık hızımızı..

Yarı müstemleke bir toprağa değil,

Ulusal fabrika duvarlarına yaslanıp

Haykıracağız çarkımızı!

Yerden, gökten

Bahrimuhitler gibi köpürerekten geçmedeyiz :

Veremli mesafelerin, çin sedleri biçiminde,

Yükselen duvarını..

Yarın

Yıldızların

Koynunda kuracağız -

Çelik kanatlı suvarilerimizin hangarını!

Ne o ilk çağların cennet Arkadya'sı,

Ne homer'in üryan İlabeler dünyası..

Ne Aşil'in Hergül'ün Trova'sı..

Ne Romayı yakan bir Neron ihtirası

Ne Virjil, ne Dante..

Ne huriler bekleyecek bizi cennette,

Ne Zal oğlu Rüstem gibi gürz atacağız..

Ne binbirgece masallarına gömülüp,

Kör olup yatacağız..

Cücelerin sandalı çoktan battı dostlarım,

Devlerin zırlısları yüzüyor..

Yollarımızda portakal göğüslü kuşlar yerine

Milyon kanatlı bir fırtına gibi

Kalın tuğla bacalar ötüyor.

Onun güneşinde biledik

Ağır çelik kanatlarımızı..

Sürmedeyiz, Atatürk'ün makinalarla dokunan cennetine,

Şaha kalkan atlarımızı.

Bu gün makina kundaklarda toprağı emenlerin,

Demire, kömüre, nefte gidenlerin

Türküsunü söylüyoruz duya duya..

Beton arme dağlarile, Dombaslarile,

Kalın tuğla bacaklarile,

Yeni bir devraçıyoruz Anadoluya!

Güneş kokacak, su kokacak, toprak kokacak saçlarımız.

Fabrika bacalarından dinleyecek baharı

Çoluğumuz, çocuğumuz, karmız.

Mutlak kuracağız dostlarım,

Yüzyıllarca sonrasını Anadolunun..

Bu, en mukaddes yeminidir bir Atatürk çocuğunun.

KISKANÇLIĞIN BAŞLAMASI, GELİŞMESİ
VE SONUCU

H. MALİK EVRENOL

Genel görüş :

SOSYAL alanda insanlardaki önemli duygulardan biri kıskançlıktır. Bu duygunun kökünü, her şeyden önce, çocukluk hayatımızda, çocukluk deneylerimizde aramak gerektir. Bu duygu çok kereler, kıskandıığımız şeye, veya kimseye karşı bizde bir kızgınlık, bir tiksinti oyandırır. Ruhunda kıskançlık olan kimse dostları tarafından savsandığını (ihmal edildiğini) sanır; Kendisini dostlarından ve komşularından her hususça küçük görür gibi olur. Bu hal, gurunun ve nefsinin körletir. Bu hal, zamanla kendisinde öc almak duygusunu kamçılayabilir, veyahut bir yana çekilerek kayıtsızlık (lakaydilik) maskesi altında sayıcı duygularını gizleyebilir.

Tanıdıklarımız ve dostlarımız arasında kıskanç huyluları da vardır. Onlar, yalnız sevgi ve dostluğu kıskanmakla kalmayıp başkalarının bahçiyarlıklarını, taliğlerini de kıskanırlar ve onlara göz korlar. Bu gibilerin zevkleri ve bahçiyarlıkları geçicidir, daimî değildir. Çünkü hayatta buldukları mutluluk ve hoşnutluk, (memnuniyet) başkalarının bahçiyarlığını ve elde ettikleri başarıları (muvaffakiyetleri) çekememezlik yüzünden sönüp gider.

Kıskanmak üzerindeki bu genel

görüşlerden sonra çocuğun kendisine geçelim :

1 — Çok kereler, çocukta kıskançlığı kamçılayan her günlük hallerden biri, yeni bebenin doğmasıdır. Bunda hayret edilecek bir şey yoktur. Üç, dört yaşını bulmuş bir çocuk annesinin devamlıca bebekle uğraştığını görürse, bu beklenmedik hal karşısında tabiatıyla duraklar, ağlar, ve çırpınır. Annenin ikinci gebeliği, belki de onu yeter derecede ilk çocuğu ile uğraştıramamıştır. Belki de bebek doğmazdan bir kaç gün evvel evden uzaklaştırılması münasip görülmüştür. Bu beklenmedik ve ilk ayrılış çocuğa çok dokunabilir ve annesinden uzak kaldığı süre durmadan ağlayabilir, ve çocuğa dünya zından görünür. Küçük kafasile bu ayrılışın geçici olduğunu nasıl ve nereden bilsin ? Soysop ona, bir iki günde annene ve babana döneceksin, dedikleri zaman, onlara nasıl inansın, bu işi akli nasıl alır ? Ve sonra eve döndüğü zaman, asnesinin ve babasının hiç umulmadık ve beklemedik birisiyle oyalandıklarını görür. Bu çocuk neler duymaz ? Belki de, doğuracak annesinin hastaneye kaldırılmasıyla, annesinin ortalıkta olmadığını görür. Kendisine anlatılan şeylere akli ermeyince, feryad eder durur. Anne nereye gitti, neden git-

ti ? Bir türlü aklı ermez. Neden sonra, anne eve döner. Ama yalnız değil. Yanında veya kucağında tuhaf ve yüzü küçücük bir bebekle. Bu da kim oluyor ? Annesi onunla oyalanır. Önceleri yalnız kendisiyle oyalanan annesi, şimdi sevgisini ve aşkını paylaşmak zorunda kalır. İşte tam bu sırada çocukta kıskançlık ve tiksinti duyguları başlayabilir.

Bu duyguların parlamasına engel olmak için, bebek doğmadan önce, çocuğa küçük bir kardeşin veya cici bir kız kardeşin yakında eve geleceğini arada sırada kendisine söylemek ve anlatmak gerektir. Buna aklı ererse, kardeşinin gelişini merakla bekler. Bu işin aklıtlıca çevirilmesiyle bir çok fenalıkların önüne geçilir. Öyle ki çocuğun kardeşini sevgi ile sevmesine ve ona arkadaşlık etmesine ve onu korumasına sebep olur. Büyük çocuktaki bu sevgi ve koruma isteği ve soravı (mesuliyeti) her iki çocuğun aşığına, bütün ailenin çıkarına bir iş olur.

Zamanla çocuk, bebeği kıskanmaya başlarsa, işi güllünç ve tuhaf bulmamalı, ve ne de bu halin devamına yöreklendirecek sözler kullanmalı .. Böylece işin büyümesine engel olunur. Çünkü çocuğun duygularıyla oynamak epeyce tehlikeli bir iştir.

Annenin ve babanın ödevi, çocuğa bebeğin gelmesiyle, kendisinin hiç bir şey kaybetmediğini, ailenin ona olan sevgisinde değişiklik olmadığını, annenin ve babanın ilk çocukları olduğu için önemli ve sevgili bir yavru olduğunu ve öyle kalacağını kanaat getirici sözler kullanarak çocuğu inandırmalı.

Meselâ, ilk çocukla biraz daha ziyade uğraşmak ve onu sevenlerin sevgisinde eksilmiş tike (zerre kadar) bir şey olmadığını inandırmaktır..

Bir annenin veya babanın iki çocuktan veya komşu çocuklardan birine biraz sevgenlik gösterdiklerini duyan ve anlayan çocuklardan biri, kıskançlığını hemen belli eder. Bu halin kötülüğünü ve sonucunu kavrayamayan annelerden bazıları, çocuğun bu kızmasından hoşnud görünürler, sevinirler. O kadar ki, misafirler için kıskançlık sahneleri icad ederler.

Babanın biri, iki yaşındaki kızını kıskandırmak ve kızdırmak için, işinden eve dönünce hemen beşikteki bebeğe koşarak onunla oyalanmış. Bu hal, beşine basmış kızın dünyasını alt üst etmiş. O kadar hırçınlaşmış ki, anasına, babasına karşı gelmeğe başlamış, ve yerini alan kardeşini çekemez olmuş ve her fırsatta çimdikler veya dövmüş. Bu iş biraz aşırı olabilir. Ancak buna benzer olgalara (vakalara) çok çoklu her ailede rastlanır.

2 — Kıskançlığın çocuklardan birisini daima övmek (medhetmek) ve diğerini yermek (zemetmek) birinin yaptıklarını beğenmek o birininkilerini beğenmemek; sözle değil kas ve göz ederek bile, bu halleri anlatmak; çocuklardaki kıskançlığı ortaya atar. Çocukların duygularıyla oynayan anneler ve babalar bilmelidirler ki, bu düşüncesizliklerin sonucunu yürek acıları ile ödeyebilirler. Çünkü çocukların arasını açarak

onları birbirlerini sevmemeye, çekmemeye sevkederler. Hayata karşı ruhlarında bir acılık, kırgınlık, kendilerini küçük görmeklik ve kendilerinde bir eksiklik duyabilirler. Demek ki, hiç bir aile çocuklarını sevgide, yaptıkları işlerde birbirinden ayıracak kadar düşüncesizlik etmemelidir.

Her anne baba bilmelidir ki, çocuk denilen yaratık (mahlûk) tam anlamına egoisttir. Bu karakteristiği gözünsemeyen anne, baba çocuklarını bilmeden kötülüğe sevk ediyorlar demektir.

Kıskançlığın büyümesine elden geldiği kadar engel olmak için her çocukta bulunan egoistlik karakteristiği (soyu) ile uğraşmak gerekir.

Çocuk daha küçükken ailesine ve ömre (cemaata) karşı belli başlı bazı ödevleri olduğunu öğrenmeli ve bilmelidir. Küçüklük yaşından beri şuna buna söylediklerini tartmayı ve sözleri ile hareketlerinin etkilerini (tesirlerini) düşünmeye alışmağa başlamalıdır. Şöyle veya böyle bir hareketin ve sözün göyel veya böyle bir vaziyette yapılması veya söylenmesi doğrudur veya yanlıştır, diye annesi veya babası tarafından çocuğa söylenmeli ve hatırlatılmalıdır. Öyle ki, çocuk muhakeme çağına irmeden, oydama (telkinle) ve benzetle (taklidle) bazı güzel huyları edinmiş olur

Kıskanç çocuğun çok kere kendisinden başkasını düşünmediği, düşünmek fırsatlarını elde edemediğinden, bütünü bozulabilir. Yalnız kendisini düşünen bir çocuk kirpi

gibi kendi derisi içinde bürülür, kalır. Hele çocuk annesi, veya babası tarafından evin içine veya bahçesine tıklır, kimse ile konuşturulmaz ve arkadaşlık ettirilmezse, o zaman çocuk sayiden kirpileşir. Kendi çevresi içinde kalan her şeyin bir sultanı, zalim bir hükümdar (hükümdar) olur; Ancak çevresi dardır, ve öyle küçük çevrelerden bir şey çıkmaz. Başka çocukların, sevdiklerini, beğendiklerini veya beğenmediklerini öğrenecek, oyunlarını görececek fırsatı yoktur. Çünkü dar bir çerçeve içinde hapis kalmıştır.

Hastalık veya herhangi bir kazadan ötürü sakat kalarak evin içinde kalmış çocuklar çok kere hırçın, ve yüzleri askındır. Uzun süren evde veya hastanede hasta yatmış ve anne ile babanın veya başkalarının kayıtlarına özenlerini (ihtimam) kendilerine çekmiş çocuklar, kendilerini öyle önemli (mühim) görürler ki zamanla ve yaşları ilerleyip hayata atılınca başkalarının büyüklüğünü çekemezler, tanımak istemezler; otoriteye karşı daima kinli, sabırsız ve azıyan (asi) olurlar.

Çocuk evinde egoistliğin kötülüğünü öğrenmesine fırsat verilmez ve egoistlik yerine iyi huyları edinirse, evi bırakıp sert hayatta karşılaştığı zaman o kadar çok zorluklarla karşılaşsa da zorlu hayatı karşılamayı ve yenmeyi bilir. Çocuk egoistliği veya egoistliğin kötülüğünü evde öğrenir. diyoruz. Çünkü bir çocuk için ev her şeydir. Hayatın alfabetesini - öyle bir alfabe ki hayatta iyi veya kötü izlerinin temelidir - evde öğrenir.

Evde, çocuğun oynayabileceği kar-

deşleri olmazsa kötü lisan, ve bir iki huyu da cabadan - her fedakârlığı göze alıp eve komşu çocukları çağırılır. Mademki, yarın bugünün çocukları ile elele verip çalışacaktır, neden bugün onlarla beraber oynamasın !

Çocuk kendi oyuncaklarını, şekerlerini, okul izlerini ve hattâ paralarını diğer çocuklarla, oyun ve okul arkadaşlarıyla paylaşmasını öğrenmelidir ve bundaki zevki küçücük yaşında tatmalıdır. Oyunlarda kendi asığına değil, tim ve gurupun iyiliğine, çıkarına çalışması öğrenmelidir. Yenildiği zaman, yenildiğini güler yüzle kabul ederek, gelecekte daha iyi oynamasını öğrenerek, bu seferlik başarmayı gözönüne almazdır. Kendisinden ziyade başkalarının, halkın, ulusun çıkarını göze alarak hareket edenleri övmeli ve arasına maddiğe öndelemeli (mükâfatlandırmalı). Çocuk denemeli ve zamanla öğrenmelidir ki, başkalarının iyiliğine çalışmak, her şeyden önce, gönül doyurucu bir işdir, ulusal bir ödevdir. Bencil (hodbin) çocuk büyüdüğü zaman gönül yoksulu olur, ve sosyal hastalıkların en korkuncu bencililiktir. (hodbini). Kıskanç adam ve kadın çocukluk çağlarında kıskançlıktan kurtulamayan küçücüklerdir. Çocukluğunda arkadaşları ile geçinmeyen, büyü-yünce kendisinin bu veya şu işi yapabileceğini sanmaz. Elinden tutup bir yol gösterilmezse, adeta kendisini beceriksizlerin şahrı sanır. Hayatta kendisine gereği kadar önem ve değer verilmediği kanaatını edinir. Gün geçtikçe ve yaş ilerledikçe, yalnızlığı üstermeye (tercih etme-

ğe) başlar. Dostlarından ve hayattan uzaklaşır, o hayat ki kendisine gün gördürmemiştir, yüzünü güldürmemiştir.

Bu böyle olmakla beraber, halkın, tanıdıkların dikkatini çekmek için kavgacı, inadçı ve mütaahhakim de olabilir. Çocuklukta başlayan bu karakteristiklerin insana başkalarının sevincini paylaşamamağa ve onların başarımlarını açkıktan açığa çekeme-meğe başlar ve bu duygularını sözle veya hareketiyle ortaya koyar. Kıskanç adam veya kadın sevimsiz olur. Büyüdü ve evlendise, kocasını gölgesinden kıskanmaya başlar. Kıyası, evlilik hayatta bu kıskanmanın çok acı vaziyetleri olur. Kıskançlık yüzünden evlilik hayatına son çeken kimseler çoktur. Ve hattâ, şüphe üzerine karısını boşayan ve okumamışlar arasında işi kanla bitiren ve ösneyen dünyanın her yanında aileler vardır ! Kıskanmak ve günölemek (hased etmek) bazı kereler savşların kaybedilmesine, devletlerin ve ulusların yok olmalarına sebep olur. Bu kötü huyun korkunç yanları az değildir.

Bunun içindir ki, küçücük çocuklarımızı eyice büyütmeliyiz. Onların ruhlarını çok iyi ve bilgi ile öğrenmeliyiz. Şu veya bu çocuk şöyle yapıyor, böyle edior; denildiği zaman. onun bu hareketini eyice incelemeli, çocuk psikoloğlarına (ruhiyatçılarına) sormalı, çocuk doktorlarına danışmalı. Çocuk düşüncelerini anlamalı. Çünkü çocuğun kötü hareketleri, yapmak istediğinin tam tersi olabilir. Saldırganlığı ve karşılıklı bulunması, ve ayrışı (muhalefeti)

belki de beceriksizlik ve yüreksizlik duygularını gizlemek içindir; Bu pasif veya aktif ilgisizlik altında yaralanmış duygularını gizliyebilir.

Şunu da söyleyim ki, çocuğun bu hareketleri benzetişten (taklitten) ibaret olabilir. Belki de evdeki birisinin huylarını seviyor, onun yaptıklarını yapıyor. Oğlunuzu ve kızınızı

seviyor, onun hayatta başarıya ulaşmasını, Türkün bu büyük devrimine ulusuna ve yaratıcı öndere ve Atatürke tam hizmette bulunmasını istiyorsanız, ruhlarını eyice inceleyin. Göreceksiniz ki, bu iş zamanla sizin yana bir iş olur, ve bir gün gelir ki, onlardan göğsünüz kabara kabara, bahsedersiniz.

SİNEMA VE EĞİTİM

MÜNİR HAYRI

SİNEMANIN eğitim işlerindeki rolü etrafında yazılan ve söylenen sözler gün geçtikçe artan, çoğalan bir çığ halinde medenî âlemi işgal etmektedir. Bu yılın ağustosundaki Oksford terbiye kongresinde ve Eylül'da da Pariste toplanan « fen işleriyle ilgili sinema belgeleri birliğinin » kongresinin çalışmaları bu işler etrafındaki alâkanın uluslar arası kıymette bir tezahürü olmuştur.

Biz bu iki mühim kongrenin sinemada eğitim meselelerini alâkalandıran kısımları etrafında edindiğimiz malûmatı bilhassa "Le Mois" mecmuasının Sontesrin sayısından alarak aşağıya hülâsa ediyoruz:

Oksford pedagoji kongresi başlıca üç büyük terbiye birliğinin delegelerini topladı: Dünya terbiyecileri birliği, arsulusal orta tedrisat öğretmenleri birliği, ilk mekteb hocaları birliği.

Bu kongrenin üç toplantısı tedrisatta sinema mevzuuna hasredildi, Bunlar arasında Ulm sokağındaki pedagoji müzesine bağlı « Cinematik » merkezi müdürünün takdim ettiği Fransız filimleri çok alâka uyandırdı. Bunlar mekteb ihtiyaçları bakımından çok alâka çekmekte idiler. Bunlardan sonra takdir edilen İngiliz filimleri daha ziyade teknik ve tarım bakımından ehemmiyetli filimlerle

bazı ayaletlerin terbiye sistemlerini gösteren mekteb filimlerinden toplanıyordu.

Bunlar arasında bilhassa bizi alâkalandırarak olan Cinematik direktörü Mösyö Lebrun'un takdim ettiği "üç dakikalık halk terbiyesi" filimleridir. Bunlar üç dakika sürecek kadar kısa fakat önemli halk terbiyesi mevzularını ele alan ve halkın seviyesine indiren Vülgarizasyon filimleri idiler. Bunlar arasında meselâ « üç dakikada Oskonomi », « Avrupa'nın hududları », "Büyük ocean mücadelesi" harita, kroki, şema ve grafiklerle bu mevzuları gözlerde canlandırmaktadırlar. Bunların gerek usul bakımından, gerek topladıkları materyel bakımından küçük şahıslar sayılacak kadar güzel bulunmuşlardır.

Nihayet son zamanlarda doktor Cıyan tarafından yapılmış "radyoskopî" üzerine çok dikkate değer bir film gösterilmiştir. Bu da önemli bir yenilik olmak bakımından bilhassa nazarı dikkati çekmiştir.

Alman filimleri bu sefer beklendiği kadar mühim bulunmamıştı. Fakat kısa bir zamanda bu eksikliğin Almanya'da da tamamlanacağına dair emareler görülmektedir. Filhakika Almanya, sinemanın pedagojik rolüne büyük bir ehemmiyetle bağlan-

mıştır. Çocuklardan alınan 20 feneliklik bir vergi ile terbiye filimleri meydana getirilecek bir teşkilat yapılmıştır. Bunlar Ufa'nın küçük filimleri nevinden fakat tedrisata daha bağlı ve bir çok yenilikler toplayan ve hazırlayan filimler olacaktırlar. Nihayet beş sene zarfında bütün mekteblerin birer sinema makinesi olmasını kabul eden bir program kabul edilmiştir. Bunlardan 3500 mekteb şimdiden bu yolda hazırlanmışlardır. Bunlar 16 milimetrelilik küçük aplayerlerden istifade edeceklerdir. Esasen Fransadan başka bütün memleketlerde bu esas da kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bunlardan başka Pariste muhtelif şirketler bu işe emek vermek üzere hazırlıklara başlamışlar ve bazı tecrübeler yapmışlardır.

Yüksek ve teknik tedrisat için Mösyö Marc Contogrel'in meydana getirdiği filimler büyük bir fennî değer göstermektedirler. Bu filimler mekteb bakımına olan yüksek değerlerine ilâve olarak, alınıp ve tertip itibarıyla de yüksek bir tekâmül derecesinde bulunmaktadır.

Cyroskop ve santrifüj kuvvetler üzerine yapılmış olan filimlerle sanayi konservatuvar üzerine yapılmış olan filimler büyük bir hayranlık uyandırmışlardır.

Atlantic Film'in üç dakikalık halk filimleri üzerinde durmak gerekecektir. Bunların en son örnekleri arasında Arabistan, Ayda bir seyahat, Tayyarede üç dakika, Sesin mekanizması pek çok sinema salonlarında gösterilmiş ve çok alâka celbet-

mıştır. Aynı seride sivil tayyarecilik üzerine de bir seri vardır. Paragüetçüler bunlar arasındadır. « Fransa bir adadır » adındaki filim Fransanın deniz yolları bakımından ne kadar ehemmiyetli bir durumda olduğunu öne çekmektedir. Habeşistan, telsiz telgraf ve telefon, ve Cenevredeki arsulusal çalışma bürosu « üzerine yapılan filimler büyük aktüalite değerleri olan filimlerdir.

Harb gemileri üzerine yapılan bir filmde de bir deniz savaşının hayati cümler bunlar arasındadır. « Fransa ehemmiyeti göz önüne serilmektedir.

Mösyö Jean Painlevé bir kaç zaman evvel çok önemli bir mevzu üzerine temas etmişti ve çalışmaya başlamıştı : Kan. Bunu hazırlarken elindeki aletlerin kifayetsizliğine kanaat getiren âlim bu işe elindeki aletleri tekâmül ettirme için ara vermişti. Her vakit kabul ve tatbik edilen usul haricinde olarak her defasında yeni « istihzarat » yapılmasının önüne geçmek bu fennî filmin en büyük hususiyetleri arasındadır. Şimdi Painlevé renkli filim üzerinde çalışmaktadır.

Bu yolda yaptığı yeni bir alet nebatların büyümelerinin renkli sinemalarını almağa bile müsaittir. Bunun hususiyeti birbiri ardında her birşey başka bir renkli perde ile alınmış üç resmin meydana getirmesinden ve bunun istenilen süratte tanzim edilebilmesinden ibarettir. Sonra bu üç resim meydana getirmesinden elde edilmektedir.

4 ile 11 ilkteşrinde merkezi Sinematik'de « fen işleriyle ilgili sinema belgeleri birliği » nin üçüncü kon-

gresi toplandı. Bu kongrede pek çok değerli şahsiyetler bulunmuşlardır.

Gösterilen fennî filimler etrafında yapanların verdiği izahat dinlenmiş ve her biri üzerine münakaşa yapılmıştır.

Milano'dan gelmiş olan profesör San Vevero Rosselli tarafından renkli sinema ile yüz yanıqları, Prag'dan gelmiş olan profesör doktor Burian tarafından tâmir edilen ve güzelleştirici ameliyatlar üzerine yapılan izahat gibi bir çok ecnebî âlimlerinin yaptıkları Komünikasyon'lar alâka uyandırmışlardır. Viyanalı Dr. Preister profesör Denk'in amaliyat sistemini gösteren filmi dikkat çekmiştir. Büyük bir kısmı mikrosinematograf ile alınmış olan balık yumurtasının tekâmülü üzerine Berlin tabbî sinema enstitüsünün gönderdiği film de pek hoşuna gitmiştir.

Bizde fennî sinema etrafında ve halk sineması etrafında dikkate değer teşebbüsler ve çalışmalar vardır. Tedrisat filmlerinin her gün biraz daha dikkatle ele alınmasını isteyen Kültür Bakanlığı bu işler etrafında esaslı tetüdüler yapmıştır.

Yapılan bir tecrübe göstermiştir ki Ankara Halkevinin yazın açık havada gösterdiği filimler 156 bin kişi toplamıştır. Bu halk ayakta durmağa razı, saatlerce beklemekten memnun gösterilen filimleri büyük bir alâka ile takip eden kütlenin bir ifadesidir. Şu tecrübe memleketimizde film meselesinin ehemmiyetini bir kere daha göze serdikten sonra artık daha beklemeden fennî filimlerin bizde de geniş ölçüde çoğalmasını beklemek hakkımızdır. • •

SPOR GÖRENEĞİN DEĞİL BİLGİNİN ESERİ OLMALIDIR

Dr. OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ

[*Konya saygınlık doktor Osman Şevki Uludağ tarafından Ankara Halkevinde verilen konferansın hususlarıdır*] :

MEMLEKETİMİZDE spor ve beden terbiyesi kelimeleri çok yakın yıllardan beri söylenmeye başlandı. Eskiden bazı mekteplerde jimnastik denen bir ders vardı, bu ders çok önemsiz görülürdü; hocaların da bilgileri kıtı.

İlk defa olarak Rider tarafından kurulan Gülhane seririyatında Hofman adında bir fizyoterapi muallimi masaj ve fizyoterapi dersini kurmuş olmakla beraber bu derste yalnız hasta tedavi etmek gibi dar bir çerçeve içinde kalmıştı. Sağlam insanlarda beden terbiyesi diye birşey bilinmiyordu. Ancak 324 temmuz inkılabından sonradır ki İsviçre'de tahsil etmiş bulunan değerli bir amatör Türkiye'de ilk defa olarak beden terbiyesi kelimelerini kullanmağa başladı ve ondan sonra da kulüpleri-miz kendilerini göstermeye koyuldular. O vakıttan beri spor ve beden terbiyesi kelimeleri memleketin her tarafına yayıldı, bu amatörün Türkiye'ye getirdiği İsviçre beden terbiyesi Türkiye'de hiç bir değişiklik geçirmedi, ve memleketin hususiyeti anlaşılmeden spor adında ortaya bir çok kurağ'lar çıktı ve Av-

rupa olduğu gibi taklit olundu. Bu suretle işin gösteriş tarafı meydan aldı. Hakikate ve milli bünyeye doğru gidenler bulunmadı. Matbuatımız da beden terbiyesi ve spor propagandası yaptılar, bunda muvaffak oldular. Fakat yine asıl çekirdeği beale-yenler olmadı. İsviçre'den gelen armağan üstünde işlenmedi, çalışılmadı, İsviçre ile Türkiye arasındaki iklim ay rılığı yaşayış farkı, İsviçre ile Türkiye arasında yaradılış farkı, büyüme hususiyetleri gözlemlenmedi. Bunu kolay bir iş zannedenler ortaya atıldılar, bu suretle bir çok mütehassıslar türedi. Memleket öyle bir hale girdi ki ırkın gürbüzleşmesi ve güzelleşmesi için çok önem verilen spor ve beden terbiyesi kavramları yine ırkı harap edici, ezici bir eleman halini aldı ve bugün Türkiye'de yapılan spor ve beden terbiyesinin ancak menfi tesirleri söylenebilir.

Biz bugün ilk defa olarak sizin karşınızda ve sizinle beraber spor ve beden terbiyesi diye yapılan işlerin tehlikesini ortaya döküyoruz ve Ankara Halkevinin bu güzel salonunda spor ve beden terbiyesi diye yapılan işlerin memlekete yaptığı fenalıkları birinci olarak dile dolaıyoruz.. Umarım ki, bu konuşmamız, memleket için hayırlı olsun..

Memleketimizde beden terbiyesi

ve spor işleri, okul programlarında bulunan beden terbiyesi dersleri müstesna olarak, kulüpler ve bu kulüplerin üstünde bulunan federasyonlara bağlıdır; teknik ve idare işleri bu teşekküllerin ellerindedir. Kulüplerin tesiri ilk görüşte kendi çatırları altında geçen hadiselerle çevrili ve bunlardan ibaret görünürse de bu görünüş hakikatın tam kendisi değildir; Çünkü kulüpler yaptıkları için ulusal olduğunu ve ulusun bedenlerini terbiye etmek davasında bulduklarını söylerler; Bu bakımdan onların hareketlerini yakından incelemek, ele almak, evirip çevirmek gereklidir; Eğer bunlar davalarının ulusal olduğunu söylemeseler idi, sayılı insanların isteklerine, keyiflerine karışmak belki de kimsenin aklına gelmezdi; Fakat geniş davalarını görmemezliğe gelmek ve susmak her aklı erenin mecbur olduğu ulusal ödevе göz yummak demek olacaktır

Söylediğimiz gibi Osmanlı devletinin son yıllarında memleketimizde idman, vücut bakımı gibi şeyler ortadan kalkmış olduğu için bir kaç meraklının spor propagandasına girişerek teşekküller vücuda getirmesi şükranlarla karşılandı. Bu haklı heyecan bugüne kadar yaşadı. Bir çok şehirlerimizde spor sevgisi uyandı, bu sevgi büyüdü. Fakat aynı zamanda yanlış düşünceler yol aldı. İlk müteşebbisler meselede tamamiyle ve etrafı bir surette mücehhez bulunmadıkları için sporun manası görünüşte olduğu gibi futboldan ibaret kaldı. O derecede ki bugün çıkmaz sokaklarda yalın ayak gezen

çocuklarımız bile futbol oynuyorlar.

Cemiyetler kanunu mucibince lâzımgelen sayıda adam temin olununca, bu kadarcık bir kayıd spor kulübü kurmağa yeter görüldüğü için kulüplerimiz de çoğaldı ve bu arada atletizm için de kurag'lar kuruldu.

Bütün bu teşekküllerin birer yasaı vardır ve bu yasaya göre seçecekleri idare heyeti seçmek için hatır, gönül, tesir, nüfuz, liyakat ve bazı şahsi menfaatlerin müessir olduğu kombinezonlar âmil olurlar. Şu halde geniş ve ulusal bir mahiyet verilmek istenen spor ve beden terbiyesi işlerine bu işleri kavramamış, hatta gayeye aykırı fikir taşıyanların da girebilecekleri hatıra gelir. Tesadüflerin, kombinezonların, şahsi nüfuzların ortaya çıkardığı kimseler yerlerini başkalarına bırakıncaya kadar ulusal dedikleri davada hakim olurlar ve bu durum kulüplerin kendi aralarında olduğu gibi, çok kulüplerin de birbiri arasında kıskançlıklar, rekabetler uyandırmıştır ve bu rekabet dolayısıyla de doğru, akli başında, pişkin, eleman olması lâzım gelen spor âlemi kavgalı, gürültülü, ruhları çok fena surette tırmalayıcı ve coşturucu bir renk almıştır. Yine bu rekabet idamesine çok dikkat edilen ve söylendiği üzere amatör olan sporcularımızı bu vaziyetten uzaklaştırmış, bazı kudretli sporcuların kulüplerine bağlılık ve fedakârlıklarını elde bulundurmak için onların şahsi menfaatlerini temin etmek lüzumunu ortaya çıkarmıştır. Bunun da tabii neticesi olarak, bazı kurag'lar'da, gazetelerde okuduğumuza gö-

re, sporculuk temiz ve arık maddesinden uzaklaşmış, amatörlik adı altında sinsi bir profesyonellik belirmeğe başlamıştır.

* * *

* Sporcuların güttüğü dava açıktır, söyle diyorlar :

1) Spor vücudu nümalandırır, 2) adaleleri kuvvetlendirir, 3) gençleri suistimalden korur, ve bu cümleden olmak üzere ırk kuvvetlenir ve güzelleşir.

Bu genel mütalealar tamamen doğru ise de çok karışık ve birbirine çok sıkı bağlarla bağlı bulunan beşer makinasının böyle genel düsturlarla serpilmesine ve yayılmasına çalışmanın ve millî bünye hakkında hiç bir malûmatları olmadan, hatta biraz teşrih ve fizyoloji bilgisine sahip olanlar da dahil oldukları halde, milletin hangi sıhhi şartlar içinde bulunduğu ve ne gibi haldî, ırkî, sosyal tesirler altında kıvrandığı, sporcuların vücudlarında beslenmesi lâzım gelen noktalar, ve bu beslenme esnasında gözden kaçırılması katıyen muvafık olmayan şahsî arızalar, kapalı ve gizli hastalıklar hakkında bilgi sahibi olmadan sadece böyle parlak cümlelerle yazılmış düsturlarla hareket etmek davada şüursuz bulunmak demektir.

Vücudu nümalandırılmak istenen bir gencin kapalı bir tüberküloz veya kalp, böbrek, karaciğer hastalığı dolayısıyla kulübü tarafından sevk edildiği futbol ve atletizm hareketleri gibi yorucu, amî hareketleri icap ettirici, bedeni vaziyetleri tahriş edici bir arıza olup olmadığı araştırılmaz Adaleleri kuvvetlendirmeyi

isteyen bir antrenör asabî, ruhî ve adalî fonksiyon arasında bir muvazenet temin edilmesi lüzumunu bilmeden gözünü adalelere diker, oradan ayırmaz ve şişkin adale, antrenörün de, idmancının da akılları ve fikrini şişirir.

Spor gençleri suistimalden korur denken bazı sporcu gençler hakkında kulüpcülük zihniyeti ile yapılan propağanda neticesi olarak bu gençlerin etraftan alâkalar kazanmasına ve bu alâkaların genci suistimallere sürüklemesine sebep olurlar ve hatta bu kulübler dostca toplanmalarda veya kazandıkları bir maçta kutlamak isteğiyle, yahut oyun sahasında uğrانیlan bozgunluğun tesellisini bulmak için alkol sarfederler, içerler, sarhoş olurlar. Yine kulübler sporculardan yalnız bir şey beklerler, onlar beklemeseler de sporculara verilen terbiye bunu icabettirir ki bu da kendi ekiplerinin zehridir. Kulüpcünün oyuncusundan, oyuncunun da kazanacağı şerefine kendisine temin edeceği maddî ve manevî alâka dolayısıyla bizzat kendisinden beklediği şey budur. Ve çok defa futbol alanlarında, bu sebepten dolayı, seyirciler bir spor zevki tatacakları yerde herhangi bir Sirk'de gördüğü canbazlardan aldıkları hazı duyarlar. Yine meselâ futbol kuvete, uzun soluğa, meharete, sürate dayanan bir top oyununu olmadığı halde bazen İspanyadaki boga güreşleri manzarasını alır.

Halbuki sporun asabî-ruhî ve adalî fonksiyon'lar arasında muvazenet temin eden faziletini düşünen yoktur. Kezalik spordan ruhları tasfiye etmek, yükseltmek, altruisme hislerini

beslemek ve bu suretle ferdi verimleri artırırken millî verimleri de arttırmak gibi sonuçlar beklenir. Biz sporun, muhtelif terbiye sistemleri arasında ulusal gidişe doğru, gençleri en kısa, cazip ve eğlenceli yoldan görünen beşeri, fakat bilhassa millî bir terbiye yolu olduğu davasındayız. Spordan da bunu beklemeliyiz.

Spor kulüpleri sporun ilmini bilmiyorlar, her yağın, her bünyenin kendisine mahsus sporu olduğunda kanaatları yoktur. Çocukların, bulûğa yeni ermiş olanların, bulûğ ile kemiklerin sertleşmesi arasındaki devrede bulunanların, bu devreyi aşmış olanların, ihtiyarların ayrı ayrı sporları olabileceğine dair eserler göstermediklerine göre bunların bilgileri hakkında hüküm vermek kolaylaşır. Bunlar kemiklerin henüz sertleşmediği devrelerde güreş, futbol, boks... gibi ağır sporlara gençlerimizi sevk ediyorlar ve bu hareketlerle spor hakkındaki bilgilerini tam ve koyu bir cehaletten ibaret olduğunu gösteriyorlar.

Spor teşkilâtımız gençlerimizin bedenî kabiliyetlerini, istidatlarını, yaymağa muktedir olabilecekleri şeyleri ve bu şeylerden beklenen gayeyi anlamış olmadıklarından her genç için tenmiye edilmesi lâzımgelen nefse inanç gibi mühim bir hassayı da baltalamaktadırlar. Yenmek, yenilmek sporculuk icablarındandır diye icat ettikleri düsturu gençlerimiz aleyhinde okadar israf ile kullanıyorlar ki bu kanaat, Türkiye sporculuğu nu biraz kalkınmak, cesaret bulmak için zafere muhtaç olan yabancı spor-

cular için bir ilâç hükmüne getirmiştir. Sporda yenmek ve yenilmek şansları olabilir, fakat mütemediyen yenilenler de artık nefse inanç kalmaz ve bunlar pısrık bir hale gelirler. İnsanlar yenildiği gibi yenmelidirler de.. Ve her oyun yenmek için oynanır. Sporcularımızı bile bile ve zorla yendiriyoruz.

Meselâ bizim kulüplerimiz ve fedesyonlarımız vasatî boyu 1,62 metre olan gençlerimizi, yine vasatî boyları 1,70 i aşan milletlerle koşa müsabakasına çıkarırlar ve bu kadcarcık bir hesabı akıl edemedikleri için bizimkiler yenilirler ve kulüplerimiz sporcularımıza boyuna mağlûbiyet aşısı aşılarlar.

Sporun mütevazın kuvvetler arasında da yenmek yenilmek şansları olduğu arada bir tevarün olmayınca zaif tarafın muvaffak olamayacağı hakikatini hesap etmeden hatta bu gibi maçlara bir de millî renk vererek millî izzeti nefsi bile incidirler. Ara sıra atletizm ve futbol alanlarında gençlerimizin kendi takatlarının çok üstünde kuvvetler sarfîle kazandıkları bir kaç maçı göstererek bunları istişmar edediler normal şartlarla ve normal kuvvetlerle oynanıldığı takdirde galibin ve mağlûbun ancak şanslardan müteessir olacakları, fakat sporda hiçbir vakit takatın üstünde bir kuvvet sarfedilmeyeceği hakikatini göz önüne getirilmez.

Onlarca takımlarımızın yenilmelerine sebeb ya sahaya alışamamak, ya muhiti yadırgamak, yahut yol yorgunluğu veyahut ta ekseriya hakemlerin tarafgirliğidir ve bunlar yüzde seksen daima bizim aleyhimize vaki

olur, her şeye kabahat buluruz. Fakat teknik cılızlığını, bünye farkını düşünmeyiz.

Nefs izzetini pek çok milletlerden daha üstün olarak duymuş olan Türk milletini böyle yanlış bir spor felsefesinin ağılarına atmak ve onları yenilmeğe alıttırmak, yenilmenin olagan şeylerden olduğu düşüncesine meydan vermek, gücüne, icabında dağları devireceğine inandığımız aziz halkımızın terbiyecileri üstünde çok fena telkinler aşılamaktadır.

Kulüpler ve federasyonlar gençlerin bünyelerini düzeltmek onları güç büzleştirmeğe davasındadırlar; iyi amma, insan vücudu ile uğraşan bu kulüpcüler insan vücudunu tanımazlar ve yaptıkları işin tıbbi olduğunu kabul dahi etmezler. Doktorların beden terbiyesi ve spor işinde söz sahibi olmalarına razı bile olmazlar.

1930 da matbuatı işgal eden zaiflik - şişmanlık münakaşası tetkik olunursa, bu zatların idraklerini ve idraklerine sığınmayan meselelerde kullandıkları lisanı da anlamak kabil olur.. Onlarca spor ve beden terbiyesi zahiri görünüşlerdir. Her şahsın yapacağı spor şubesinin doktor tarafından tavsiye edilmesi icap edeceğine inanmazlar, buna akıl bile erdirmezler, onlar sağlık mefhumuna o kadar aykırı işler görürler ki meselâ askerî mekteplerden askerliğe mani hastalıkları dolayısıyla çıkarılmış olanlara hatta millî takımlar da yer veritler ve onlardan hizmet beklerler.

Gerçe son zamanlarda Avrupa'daki hareketlere bakarak, fakat kendi emicileri altında bulunmak üzere, aralarına bir doktor almağı düşünmeğe

başlamışlardır. Gazetelerden bunları öğreniyoruz, onların bu kadarlık düşünceleri bile sakattır. Spor ve beden terbiyesi hekim işidir, başlı başına tıp işidir. Federasyonlar, gazetelere göre, birer doktor alınacakmış. Fakat bu doktor ne yapacak? Herhangi bir tek doktor spocuların muhtelif bakımdan muayeneleri için icap eden bilgilerle mücehez olamaz. Spor doktoru kendisinden önce müteahhas spor doktorlarının muayenesinden geçerek onların dolduracakları sağlık fişleri üzerinde yürüyecektir. Biz spocuların bir çok bakımdan muayenelerini isteriz ve lüzumlu görürüz. Meselâ :

1— Teneffüs yolları, bilhassa akciğer tübetkülozu ve teneffüs yolu nu tıkayan mihaniki manialar.

2— Kalp ve diğer durak yolları.

3— Ekzersisin kan terkibi üzerindeki tesirleri (hemati'lerin tekasürü, kimyevî terkip üzerindeki tesir...)

4— Ekzersisin asabi cümle üzerindeki tesiri (temasa, soğuk ve sıcağa ağırlara karşı hassasiyetler, lemsi tesir, refleks hareketleri, müsterek hareketler, tevarün...)

5— Böbrekler ve diğer idrar yolları.

— Ekzersisin metobolizma üzerindeki tesiri.

7— Yorgunluktan mütevellit atletizm tehlikeleri (göğüs daralması, asistoli, senkop, kramp..)

8— Atletizmin mucip olduğu süt teşekküller.

9— Had ve müzmin yorgunluklar.

10— İskeletin neşvüneması.

11— Bulğun rolleri.

12— Antrenmanların muhtelif fizyolojik işler üzerindeki müsbet veya menfi tesirleri.

gibi mutlaka bir defaya mahsus olmayıp sık sık kontrol edilmesi lâzım gelen muayeneleri için yalnız bir doktorun değil, muhtelif ihtisasların ve rontkenden tutunuzda bütün bu muayeneleri yapabilmek için lâzım gelen vasıtalarla mücehhez bir muayene merkezinin düşünülmesini isterdik. Halbuki onlar aralarına bir doktor alacaklarmış, o halde durumu kavrayamamışlardır. Ve kavrayabilecek halde değillerdir. f

Size bir kaç misal sayayım. Bunlar vaziyeti daha iyi aydınlatabilirler oldukça şöhret kazanmış bir kulübün antrenörü suallerime şu cevapları veriyor :

[Atletlerimizi eskiden Her Abraham seçerdi ve istediği gibi çalıştırırdı. Şimdi amatörler serbesttirler, hangi şubeye isterlerse oraya girerler. Biz de onları çalıştırırız. Doktorumuz yoktur, hastalarımızı belediye doktoruna göndeririz. Boksda en fazla kollar faal olduğu için bunlara evvelâ kol bareketleri yaptırırız. Bu esnada kalbin fazla atup atmadığını, sıkleti kontrol ederiz. Amatörlerin tüberküloz geçirip geçirmediğini aramağa lüzum görmeyiz, bura da boks, güreş, cirid, sıçrama sporları yaparız. Bu sene denizcilik şubesi de açacağız, yüzme havuzuna lüzum yok. Çünkü deniz bize yakın.]

Görülüyor ki, bir beden terbiyesi antrenörü hangi yaşlarda hangi sporların yapılacağından, sporun tıbbi alâkasından, doktorluğun ayrıldığı ihtisaslardan, sporcularda mutlaka

bilinmesi lâzımgelen hastalıklardan hiç haberdar değildir. O yalnız görüşünün esiridir. Arzuları düşünerek iskrimci, güreşçi, yüzücü, boksucu yapmağa üzenir. Ve bu insanların vatan için lüzumlu olan kuvvetlerini yıpratır.

Aynı kulüpten boksör O. O. sorularına şu cevapları verdi :

[18 yaşındayım. Beş senedir boks yaparım, buraya özenerek girdim, boksör oldum, evvelâ bana kol bareketleri yaptırdılar, altı ay sonra yumruk sallamağa başladım. 15 - 18 lira kazanıyorum. Terziyim, hastalık çekmedim, kendimi hiç doktora göstermedim ve benden rapor istemediler. Bokstan başka hergün 3-4 saat ta denizde yüzerim. Doktora hastalanmam da gitmem.]

Netice : Bu çocuk 13 yaşında boksör olmağa heves etmiş, kulüp bu arzuyu hemen kabul etmiş, 14 yaşına gelmeden, kemikleri katılaşımadan, belki de balig olmadan boksa başlatılmış. Spor hakkında müphem de olsa bir fikri yok. Boks gibi ağır bir spordan başka 3-4 saat ta yüzmenin zararlarını öğrenmemiş. Genç kuvvetini suüstimal ettiğinin ve kendisini yanlış yola sevk edenlerin cahil olduğunun farkında bile değil..

Yine aynı kulüpten güreşçi A. şöyle diyor :

[23 yaşındayım. Yedi senedir güreşiyorum, teşvik ile buraya girdim. Kulübe girer girmez güreşe başladım. Kundracıyım, bekârım, hasta olmadım, şimdiye kadar doktor muayenesi nedir bilmem.]

Netice : 16 yaşında kemikler katılaşımadan en ağır bir spor olan güreş

bu oğlana cazip görünmüş, kulüp onu tenvir etmemiş, spor hakkında hiç bir fikri yok.

Şimdi beden terbiyesine ait olarak iki mühim kitap yazmış olan M. Boğey'den bir misal getireyim. Bu zat diyor :

« 1913 de fizik terbiye kongresinde bize vakitsiz olarak atletizme sevk edilmiş çocuklar gösterildi. Bunlar güçlü hareketler yapıyorlardı. Halk bunları heyecanla alkışladı. Halkın alkışladığı şeyler fizyolojik hatalar idi. Altı sene sonra bu atletizm acubelerini tekrar gördüm. Adaleleri yineşşkin idi, fakat boyları uzamamıştı. Vücutlarının inkişafını bulamamışlardı. »

Size bir de vilâyetlerimizin birisinde ısrarlarını üzerine yaptığım muayenelerden bahsedeyim : Bir kulübün otuzu geçen azalarını birer birer muayene ettim. Göğüs hastalıkları için alışkın olan kulağıma da emniyet etmiyerek bu muayeneleri mükemmel bir rontken makinesinin ve kusursuz bir laboratuvarın kontrolundan geçirdim. Bunlar içinde kapalı veremler, basil çıkaran açık veremler, kalp büyümeleri.. vebütün bir kulüp azası içinde hastalıktan salim olanlar müthiş bir ekalliyet teşkil ediyordu.. Sol köprücük kemiğinin altında yumurta büyüklüğünde bir kavern bulunan bir zavallı muhacim bir futbolcu idi. Kulübü böyle adamları çalıştırıyordu..

Ve gördüm ki meşin top arkasından koşanların sıhhatleriyle alakadar olan yok ve beden terbiyesi için çalışanlar bedenleri tahrip ediyorlar.

Beden terbiyecileri vücudu güzelleştirmekten de bahsederler, onlarca şişmanlık tenbellik eseridir ve fazla yağlar vücut hareketleriyle eritilir. Bu şişmanlığın bir hastalık eseri olup olmadığını bilmezler ve bir insana birden beş kilo kaybettirici hükümler vermeğe kendilerini selâhiyettar bulurlar. Dahili ifraz guddeleri gibi tıbbın çok karışık bir bahsi ile ilgili olabilen bu nokta etrafında kendilerine ihtarlarda bulunan doktorlara bile meydan okurlar, hatta matbuatta misalini de göstereceğimiz veçhile böyle doktorları nakavt etmek üzere spor meydanına çağırarak kadar kabadayılık ta gösterirler, meseleyi bu kafa ile muhakeme ederler.

Arkadaşlar, biz şursuz spor istemiyoruz. Spordan bir gaye bekliyoruz. Bu gaye millidir, vatanidir, sosyalıdır. Türk cumurluğu pek çok yollardan bu üç gayeye doğru açılmış olan yolları takip ediyorken, ve her adımını tetik atıyorken sporda böyle gelişi güzel, avâre ve bilgisiz yürüyemeyiz. İşte bu kanaat iledir ki alaylı mütehasısların ne diyeceklerini kendilerine sormadan hareket geçmiş bulunuyoruz. Bir taraftan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı hazırlamakta olduğu yeni nizamnamede mevcut teşekküller için kat'i noktalar tesbit etmiştir. Bunları gündiden size de söyleyebilirim. Bu noktalar inzibat ve disiplin ile sıhhat kelimelerinden ibarettir. Biz Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının maksadında muvaffak olmasını candan dileriz. Fakat ortaya bozguncular çıkarsa işin arkası yine bırakıl-

myacaktır. O vakit te devletin başa geçmesini isteyeceğiz. Hedefimiz memlekette görülen bu işlerin de şuurlu ve bilgili olmasındadır ve bu hedef memleketin kendisidir. Bahse mevzu olan şey memleket ve millet olursa bundan geri dönecek bizler değiliz.

* * *

Biz insan vüudunun tekâmülünü ve normal şekilde, tam bir ahenkle işlemesini temin eden en iyi vasıtanın spor olduğunu biliyoruz. İlk çağlardan beri insanı sağlamaştırdığını bildiğimiz spor bugün tıbbın ve fizyolojinin bulduğu usullerden başka birşey değildir. Spor yalnız ferdin değil, cemiyetin ve ulusun hayatıdır, istikbalidir. Açıkça söyleyelim : *Biz sporu memleketin müdafası için en lüzumlu bir vasıta sayıyoruz ve onu kendimizde bulunan milli kabiliyetin daha ziyade inkişafına hizmet eder, diye seveceğiz ve yapacağız.* Kuvvetli olmağa ihtiyacımız var ve kuvvetli olmağa çalışacağız. Bu noktayı böylece açık olarak tasrih ettikten sonra yapacağımız şey kendiliğinden ortaya çıkıyor; meselâ :

Asabi - adali aksiyon ve reaksiyon bakımından halkımızı şehirli ve köylü diye ikiye ayırabiliyoruz. Şehirli-lerde aksiyon ve reaksiyon süratli, fakat devamsızdır, mekanik ve enerjik verim de azdır. Halbuki köylerde aksiyon ve reaksiyon yavaştır, fakat devamlıdır; mekanik ve enerjik verimde çaktır. Görülüyor ki ortada bir (Hétérogénité) vardır. Beden terbiyesi ve spor bu ayrılığı kaldırır ve milli bir (Homegénisation) ha-

sıl eder. İşte biz buna çalışacağız.

Bunlar ne futbol ile ne de 100-200 400 metre koşularla ne de mukavemet yarışlarıyla elde edilir şeyler değildir. Memleket rekor kıracak atletlerden, gol atacak futbolculardan ziyade sağlam insanlara muhtaçtır. Atlet yetişmez, yetişiyor. Atlet olmak için atlet doğmak lâzımdır, antrenörler böyle vücudlara idman yaptırabiliyorlar. Biz memleketin müdafasını ellerine vereceğimiz gençlerin filen askerliğe hazırlanmış olmalarını bekliyoruz. Buna hazırlanmış olanlar askerlik haricinde de çalışma kudretini kazanmış olacakları için memleketin refahına da bu yoldan gidileceğine inanıyoruz. Sporculardan bazı şeyler bekliyoruz, bunlar hulâsa olarak : 1) İtaat, fedakârlığa muvafakat gibi ruhi, 2) sıcağa ve soğuğa dayanıklılık, yorgunluğa alışkanlık, gibi fizik unsurlardan ibarettir.

Zaman, didinmek zamanıdır ve didinmek için kuvvetli olmak icabeder.

Gençler.. Biliniz ki bir gol atmaktan ziyade soğuk almamak, çırktırılmamamak memleket için ve kendiniz için daha hayırlıdır. Yaşadığımız çağlarda spor artık ampirik ve görenek devresinden çıkmış tamamille tıbbın hududları arasına girmiştir. Uzviyetin en gizli ve karışık işlemleri daima göz önünde tutulmazsa güzel bir spor yolu tayin edilmiş olmaz. Bütün azaların nasıl işlediklerini, nasıl çalıştıklarını bilmeden, anlamadan, hatta onlardaki buhranları, yolsuzlukları ve hastalıklarını bilmeden vücudun terbiyesine hiz-

met edeceğim diye, beden terbiyesi mütehhasısıyım diye ortaya çıkarlarsa siz böylelerine aldanmamalısınız. Futbolcu olmak istiyorsanız evvelâ tıbbî usullerle kabiliyetinizi anlayınız.

Spor bugün tıbbın başlı başına bir gubesidir. Bize golcu şampiyon ve Aşıl gibi kuvvetli adamlar değil, suda yüzen, bir hendekten atlayan, ağaca tırmanan, ata, eşeğe binen, bir az koşunca tıkanacak gibi solumayanı hislerinnen ziyade iraleleri kuvvetli, cesaretleri artık, gözü pek insanlar lâzımdır. Spor tabiat ve hayat ile mücadele için yapılır. Ondan ötesi canbazlıktır veya hiç olmazsa için lüks tarafıdır.

Yürmeyi öğreniniz, uzun yol yürüyünüz, avcılık yapınız, dağlara tırmanınız, açıkta bir battaniyeye sarılarak uyumağa alışınız, yük taşıyınız, nişan atınız, hendeklerden atlayınız, soğuk havada yağmur çamur demeden ve bunlardan müteessir olmaya-cak derecede vücudlarınızı alıştırdıktan sonra geziniz, yürüyünüz... Bütün bunlar gerçe fotoğraf objektifi karşısına geçip pazolarını şişirtrek, geniş nefes ile göğüslerini de kabartarak resim aldırınlar gibi size gösteriş ve şişkin adaleler temin etmez, fakat sıhhatli yaşamış olursunuz. Sporun gayesi de sıhhatli yaşamaktan başka birşey değildir.

WILLIAM MORRIS DAVIS

NURIYE ÖZTÜRK

GEOGRAPHICAL Review'nin 1934 nisan sayısı bütün coğrafyacıları keşiflendiren acı bir haber getirmişti: Davis'in ölümü ! Necrologie'yi yazan Bowman diyor ki : Bize göre Davis ölmüş sayılamaz. Yalnız (Kolorado) kanyonu hakkındaki incelemesi bile bu kanyon kadar azametli bir eserdir. » İnsanlar eserleriyle yaşarlar : Davis'in coğrafya sahasındaki eserleri ise hakikaten birer büyük âbidedir : İtikâl devresi, Penepłaine, Blok Diyagram bu büyük âlimin adını bağlanan yeniliklerdir.

Modern coğrafyanın gelişmesine en ziyade yardım eden önemli şahsiyetlerden biri, W. M. Davis 1850 yılının 12 şubatında Filadelfiya'da bir misyoner ailesinden doğdu ve 1934 de Kaliforniya'da öldü. İlk ve orta tahsili esnasında müsbet ilimlere ait kuvvetli bilgiler kazandı ve henüz on altı yaşında iken istidatlı bir Aspronom oldu. Nihayet Harvard üniversitesinden maden mühendisliği diplomasını aldı ve Kolorado'nun kaya dağları mıntakasını incelemekte olan Whitney'ye iltihak etti. Bu mıntakanın bir çok karanlık cihetlerini aydınlattı. 18 yaşına gelince Avrupa ile temasa geldi. İsviçreyi dolaşdıktan sonra Amerikaya döndü, Arjantine gitti ve Kordoba astronomi rasathanesine girdi. Ozu

burada iken gökyüzü kadar yer yüzünün şekilleri de alâkadar etmeğe başladı. Bir çok böcek toplayarak yeni hayvan neveleri bulmaya savaştı Arjantin'de bir müddet kaldıktan sonra Perwambuko'ya geldi, Liverpool a geçti, Alp'lara kadar uzandı. İsviçre'de dört yıl kaldı, bir devriâlem gezisine karar verdi. Memleketi olan Birleşik Amerikaya döndü. Batıdan Japonyaya geçti. Hindistan, Mısır, İspanya, Gönçy ve Orta Fransayı dolaştı. Davis bu gezilerinde yeni bir yıldız veya yeni bir hayvan nevi arayıcısı değil mıntakadan mıntakaya değişen coğrafi paysage ları toplamaya uğraşan bir adamdı. Bütün hayatı devamınca durmadan, yorulmadan geziler yapan Davis böylece evelâ Jeolog, Astronom ve nihayet coğrafyacı oldu. 1875 de Harvard üniversitesinde hocası jeolog Shalerin yanına asistan olmağı kabul etti. Üç yıl kadar meteoroloji ve fiziksel coğrafya okuttu. Batı Amerikasına geçti ve Kaliforniya'da yerleşti. Doğu Amerikası üniversiteleri bir çok defalar kendisine profesörlük kürsüsü verdiler. Kabul etmedi ve Kaliforniya'da kaldı. Buranın kuru mıntakalarını incelemeyi başka sahalarda çalmaya üstün tuttu. 80 yaşını geçtiği halde okutuyor, Diyagramlarla dolu resimli mecmualar negre diyordu.

1909 da Amerikan coğrafya cemiyetinin Cullum coğrafya madalyasını kazandı, 1908-1909 da Berlinde ve 1911-1912 de Paris'de profesörlük yaptı; bir çok defalar ulusal ve arası-ulusal fen toplantı ve kongrelerinde hitabelerde bulundu; Talebesile birlikte Avrupa'da yaptığı gezileri idare etti. İyi yetişmiş genç fizyograf-ları (1) üniversitelerde çalışmaya teşvik etti; ve Amerikan coğrafya cemiyetinin yalnız ulusal bir cemiyet halinde kalmayıp arasıulusal bir mahiyet ve vaziyet almasına çok çalıştı. Bu nevi faaliyetlerdeki himayesi devamlı ve kuvvetli oldu.

Profesör Davis emsalsiz bir adamdı. Şaher, bir çok ilhamlarını ondan aldı. Bir zamanlar kıymetli ilim adamları onun etrafını çeviriyorlardı.

Davis'in en büyük hususiyeti teferrüata ehemiyet vermesi idi. Eğilmez prensipi şu idi : En küçük noktaları bile gözden kaçırmamak. Gerek kendisinin ve gerek talebesinin çalışmalarında heyecandas ziyade mâna, delil ve hakikat aradı. Gariptir ki bu çok kuvvetli ilim adamının bazen güzel tasvirler ve derin hislerle dolu şiirler yazdığı da olurdu.

(1) *Amerika'da Fiziksel coğrafya ya Fizyografya dahi derler.*

Davis kuvvetli bir âlim olduğu kadar yüksek bir muharrir ve derin bir şairdi. Mesleğindeki bilgisi çok genişti. Astronomi, jeoloji, meteoroloji ve fizikle uğraşdıktan sonra coğrafyada karar kılıştı en ziyade bu ilmin faydasına oldu. Harward üniversitesinde üç yıl kadar meteoroloji ve fiziksel coğrafya profesörlüğü yaptıktan sonra dikkate değer bir

eser olan "Tarité de météorologie"yi yazdı. Bu eser bugün dahi istifade ile okunmaya değer. Fakat Davis'in bütün dikkati morfoloji ile arzun bünyesi arasındaki münasebet üzerine toplanmıştır.

1884 de ilk defa olarak İtikâlin devriliğinden bahsetti ve sırasile New Jersey ve Pennsylvania'nın avariz çukulleri ve dört sene sonra İngiltere ve kuzey Fransa'daki Seine, Meuse ve Moselle nehirlerinin tekâmülü hakkındaki eserini neşretti, 1895 de *Annals de Géographie*'lerde yazıları çıktı. Bu yazılar Davis'in tecrübeleri ve kendi bulduğu ve muvaffakiyetle çizdiği Blok diyagramlarla dolu idi. Kullanmakta olduğu dedüctive metodun doğruluğu açık bir surette göze çarpıyordu. Davis bilhassa akar su, cümüdiye, ve kurak mntakaların itikâl devriliği üzerinde otuz yıl çalışmış ve bir çok eserler yazmıştır. Hattâ doktora tezinin mevzuu apaşlardaki akar suların Surimposityon (2) i idi. En önemli eserlerinden biri de Kolorado kanyonu hakkındaki incelemesidir.

Burada bloka diyagramlardan da istifade ederek dağlar hakkında yaptığı parlak tahlil dağların teşekkülü hakkındaki fikir inkişatı tarihinin, dâima yaşayacak bir parçasıdır. Onun bu eserini okuyanlar dağların hayat sahibi varlıklar arasına girdiğini anladılar. Son zamanlarda mer-

(2) *Surimposition discordante bir bünyede üstte bulunan tabakanın sathında meydana gelen bir akar suyun gittikçe yatağını kazmak suretiyle ayrı bünyeli tabaka içerisine nüfuz etmesi hadisesidir.*

can ruseyfleri meselesi Davis'i gittikçe daha fazla alâkadar etmeğe başlamıştı. Bu vakırayı daha yakından ve iyi tanımak için 70 yaşında olduğu halde büyük Okyanos'un takım adalarına gitti. Neşrettiği « Physical Geographiye » adlı eserinin ilhamını bu seyatten aldı.

Davis coğrafya inceleme gezilerine fevkalâde ehemiyet verirdi. Bir mevsim evvel Green River Basin gezisinden dönüşünde ihtimamla sakladığı tozlu çizimlerini New England gezisinde, ve daha sonra Türkistana yapılan Carnegie tetkik seyahatinde giymişti. Daha çizimlerinin tozu silinmeden yeni bir coğrafya inceleme gezisine çıkardı. Onca excursion'un uzak veya yakın olmasının ehemmiyeti yoktu. Yeter ki yapılan gezi ona toprağın tetkik ve tahliline imkân versin..

Burada profesör Davis'in ilmi in-

celeme ve neşriyatını metedecek değiliz. Kendine çok benzeyen yazılarındaki kıymeti birer birer göstermek güçtür. Yalnız her şeyden evvel şunu söylemek lâzımgelir ki Davis arzun yüzündeki şekillerin, morfolojinin tahlilinde yeni bir yol açmıştır. Cümüdiyelerin tesiri altında şekillenmesi, kayaların şekil ve manzalarının tahavvülleri hakkındaki incelemeleri gösterdiği yolda bulunmuş kıymetli bilgilerdir. 1891 de Tarr'ın tenkitlerine cevap olarak yazmış olduğu Peneploine adlı yazısından sonra talebesi sevgili hocalarının adını Peneploine Davis koymuştur..

Cografya âleminin iki sene evvel kaybettiği bu kıymetli ilim adamını ancak eserlerinin tetkikile anlamak mümkündür. Biz burada yalnız şahsiyeti ve eserleri hakkında kısa da olsa bir fikir vermek istedik.

MOSKOVADAKİ TÜRK RESİM SERGİSİ

OLGA - BOUBNOVA

MOSKOVA'da bu yıl başında açılmış olan Cumhuriyet devrinin ilk Türk Resim Sergisi plastik sanat hareketlerinin yabancı illerde ilk görünüşü olması bakımından kayde değer bir hadisedir. Şimdiye kadar memleket sınırlarını aşamayan Türk plastik sanatı cihanşümül devrimimiz gibi kültür sahasında da bu suretle evrensel bir çığıra girmiş ve Türk sanatkârına da bu savaşta ne kadar mühim vazifeleri olduğunu bir daha hatırlatmıştır.

Bu sergi bizim için bir kazanç olmakla beraber daha geniş teşkilâtli çalışmak lüzumunu da bize göstermektedir.

Bu vesileyle de ressamlarımız için çetin bir imtihan devresi başlamış oluyor. Bu sergi münasebetile Journal de Moscou'da Olga Boubnova adlı sanat münekkiddinin mektebini ve tekniğini anlatır yazısını aşağıya aynen koyuyoruz :

Sovyet Rusya ile Cumhuriyetçi Türkiye arasında mevcut olan bağlılıklar bu son senelerde iki memleketin entelektüel ve artistik beraberliğinde kendilerine layik akisler yaptı.

Moskova'da bu defa açılan Türk resim sergisi plâstik sanatların Türkiyede ne kadar inkişaf etmiş olduğu hakkında tam bir fikir vermekte diğer taraftan bu sergi saltanatı yı-

kan, ve zaferle dolu istiklâl savaşının memleketin hayatında uyandırdığı yenilikleri göstermektedir.

Türk sanatı; Türkiyenin sosyal hayat inkişafı ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu sebebledir ki biz bu sergide mevzuları içtimai meselelerden ve bilhassa istiklâl savaşından alınmış olan bir çok tablolar görüyoruz. Türk sanatının inceliğine kadınların da katılmış oluşu kayde değer bir hadisedir.

Bugün için Türkiyede yirmi beş kadın ressam vardır.

Moskova sergisi Türk ressamlığının muhtelif temayüllerini göstermektedir. Önde olarak eski ressamlardan ikisini zikretmek tam yerinde olur. Bunlardan biri olan Feyheman sergiye üç tuvale göndermiştir.

Bir portre, bir natür mort, bir de Türkiyenin yalçın dağlarının güzelliğini bütün canlılığıyla gösteren peyzajdır.

Bu çalışmalar Romantisme Réalist tarzında başarılıdır. Bu grupta tanınmış bir ressam olan ve Türkiye hükümeti hesabına bir çok eserler yapmış olan Çallı İbrahim ikinci olarak gelir. Bunun tablolarından « Yunan esirleri » [1] (hükümetin

[1] Bu tablo memleketimizde «Tri kopisin esareti » ismini taşır.

ısmarladığı) milli savaşın canlı sahnelerinden birini göstermektedir.

Aynı Realist Romantizme, 1935 de ölen Namık İsmail'in eserlerinde ve bilhassa Ankara Halkevindeki « Son ulus » [2] adlı tablosunda görülmektedir.

Sırasıyla emektar Türk resim sanatçıları arasında bulunan ve sergide birçok peyzajları bulunan Vecihiyi şöylebiliriz.

Türk ressamlığının bugünkü vaziyetini tetkik edersek dört büyük ceryanın varlığını görürüz ki bunların dördü de Moskova sergisinde tezahür etmektedir. Bu ceryanların en eskisi olan Réaliste ceryanın şefi yukarıda adını verdiğimiz Çallıdır. Çallı bu sergiye bir sıra sosyal süjeler çevresinde yaptığı tablolar göndermiştir. « Milli kuvvetler müfrezesi, topçular, balıkçılar, ve bilhassa Kamal Atatürk'ün portresi çok mu vafak olunmuş eserleridir. Bu eser aslına çok sadık ve Türk milletinin büyük şefinin iradeli *Siluetinin* bütün mana ve mefhumlarını kuvvetle canlandıran bir protredir.

Ressam Sami Boyar ve Şevket aynı gruptandır. Birincisi gözlerimizin önünde eski Türkiye'nin şairane köşelerini canlandırıyor. Eserleri sanat bakımından Rus ressamı Vérechtcho Güme'nin bir kopyesini hatırlatıyor. « Cami avlusunun kemerleri » Sami'nindir. Keza yalnız cami içlerini tasvir etmekten zevk alan ressam Şevketin küçük tablolarında da eski Türkiye'nin peyzajlarını buluyoruz.

[2] Bu tablo Halkevinde değil Gazi terbiye enstitüsündedir.

Çok genç olan ressam Mahmud ve Sami de mevzularını seçerken daima istiklâl savaşı üzerinde duraksamışlardır... Bombacılar, askerler, toplar, gibi bütün bu tablolar realist tarzda boyanmıştır. Ressam Mahmud « Yunan zabıtları » adlı tablosunun mevzuunu bir Türk köyünün düşmanlar tarafından zaptı olarak seçmiştir.

Realist Şeref'in tabloları keza bugünkü yeni Türkiye'nin yaşayan halk sahnelerini temsil etmektedir. Harf inkılabı, sınıfta kadınlar, Latin alfabeyi okuyan genç, yeni ilim, tabloları... gibi muayyen bir hadde kadar (Cubisme - Kübizm) ceryanını genç ressam Ali Avni temsil etmiştir. « Silâh arkadaşları » adlı eseri erkek (Nus) lerinin kuvvetli bir ifade ile resmedildiğini gösterir. Diğer birçok eserlerinin mevzularını da ekonomi rürale meselelerini tasvir eden tablolara inhisar ettirmiştir. Halil İbrahim, dünyayı Rönesans'ın İtalyan friskleri menşuruzun arkasından görüyor. Kompozisyon itibarile dikkate değer bir alâka oyandıran « Cephede kadınlar » adlı büyük tablosundan onu çok iyi anlıyoruz.

Üçüncü ceryan (Emprressionisme - Emprasyonizm) ceryanıdır. Bu sergide ancak bir kaç sanatkar tarafından temsil olunmuştur. Nazmi Ziyânın ışık ve neşeden parıldayan tabloları aynı mektebindir. « Deniz » adlı tablosu İngiliz ressamı Brangwy ne'nin emprasyonist tarzını hatırlatır. Namık İsmail'de bir emprasyonisttir. « Köylüler » adlı tablosunda Türkiye'nin sert ve yakıcı güneşinde kızaran harmanlardaki çalışanların muhtelif manzaralarını tasvir etmektedir.

Aynı zamanda sanat münekkidi olan bu ressam Michel-Ange adlı Türk diliyle ilk defa olarak « Sanat tarihinde araştırmalar » eserinin muhariridir.

Genç ressam Resneli Şefik Konyanın peyzajları ile resim bakımında, bir çok nuansları olan muhteşem bir Natürmort teşhir etmiştir.

Harfile gösterilen gruptan Bayan Melek ve Nurullah Cemal Berkan'ın eserlerinde kübizm sanatını doğuran Fransız etüdleri görülüyor.. Ve nihayet yeni Fransız ceryanının başlıcasını teşkil eden Montparnasse tesiri çok vazih olarak gençlerde doğmuştur. (1913) ve fakat dikkate değer bir kabiliyette olan Bedri Rahminin tablolarında göze çarpmaktadır...

Bedri Rahmi ilk adımlarını Çallı İbrahim'in idaresi altında atmış ve güzel sanatlar akademisindeki konkorda birinci mükâfatı kazanmıştır. Yaptığı eserler arasında (resim Stüdyosu) peyzaj ve bebekli portreyi zikredebiliriz.

Çok esefe değer ki Hâle Asaf ancak bir tablo ile temsil olunmuştur. «Genç adam portresi» tonalite ifade itibarile çalışmanın inceliğini ferdin

mutedil bir kanaatle modelin karakterinin kendine uygun olduğunu göstermektedir. Bu eserin artistik güzelliğini hafızaya nakş olunuyor.

Genel tarzlarıyla Pirosmanichvili ve Géorgien'i hatırlatan Primitiviste grubu da saymak lâzımdır.

Bu grup ressamlarından Turgudun tabloları köylünün âdet ve ananelerini tasvir eden ve halk stilile dekoratif friskler tarzında yapılmıştır. Aynı temayüde olan Hamid'in « Bir sülvari gurubu » nu temsil eden tablosu kompozisyon itibarile şayanı dikkattir. Bu kadar dolu temayüller gösteren bu sanatkarlar bununla beraber bir tek noktada o da bugünkü Cumhuriyetçi Türkiyenin yeni unsurlarını ifade etmek kaygusuyla birleşiyorlar, Türk halkının istiklâl savaşı için kahramanca çarpışmalarının bütün hatıralarını bu eserlerde buluyoruz. Halbuki bu sergide resimleri teşhir edilen Türk ressamlarının yeni Türkiyenin kahramanlıklarla dolu tarihinin bugünkü yayayışı hayatına bağlı olduğunu gösterir.

Diyebiliriz ki Türk ressamları gelecek yıllar için büyük Türk milletine layik bir şeref mevkiini kazanacaklardır.

MESUD PRENS

OSCAR WILD — AZİZE MAZHAR

ŞEHRİN yükseğinde uzun bir sütun üstünde mesud prensin heykeli duruyordu. İnce altından yapraklarla baştan aşağı yaldızlanmıştı. Gözleri parlak iki safirdendi. Büyük bir yakut kılıç kabzasında parlıyordu...

Bu statü pek çok beğeniliyordu. Eski meclis azasından birisi kendisinin sanattan anladığını anlatmak maksadile « Bir fııldak kadar güzel » dedi. Sonra da halkın kendisini bir iş adamı olmadığını zannetmemeleri için de « fakat pek faydalı bir şey değil ! » diye de ilâve etti. Kendisi hakikatte hiç te becerikli bir adam değildi.

Duygulu bir anne; (ay) ı isteyen oğluna : « Niçin mesud prens gibi olamıyorsun ? O, hiç bir şey için bağırılmaz. » dedi.

Hayatta hiç bir istediğini elde edememiş olan bir adam bu sayarı hayret statoya gözünü dikerek « dün yada tamamile mesud prensini görmekle memnunum. » dedi.

Beyaz, temiz önlüklerle, parlak kırmızı kaputlarla kiliseden çıkan fakir çocuklar da « halinde cidden bir meleklik var. » dediler.

Bir hesap muallimi : « Nereden biliyorsunuz, hiç bir melek gördünüz mü ki ? » dedi.

— « A, fakat rüyamızda gördük. » diye çocuklar cevap verdiler.. Hesap

muallimi kaşlarını çatarak öfkeleni. Çünkü çocukların rüya görmesini tasvip edenlerden değildi.

Bir gece şehrin üstünden bir kırlangıç uçtu. Arkadaşları altı hafta evvel Mısır'a gitmişlerdi. Kendisi en güzel bir kamışa aşık olduğundan geride kalmıştı. İlk baharda bir sarı pervanenin arkasından nehrin aşağısına uçarken ona tesadüf ederek ince beli tarafından öyle cezbedilmişti ki, konuşmak için gayri ihtiyari durdu.

Maksadına birden irişmeği seven kırlangıç : « sizi seveyim mi ? » dedi. Kamış da kısaca baş eğdi. Kırlangıç suya kanatlarıyla dokunarak gümüş dalgacıklar yaparak kamışın etrafında uçtu. Bu onun sevgisini söyleme tarzı idi ve bütün yaz devam etti. ,

Diğer kırlangıçlar « güllünc bir rabita, sevgilinin parası yok, akrabası çok » diye cıvıladılar. Nehir hakikaten kamışlarla dolu idi, Son bahar gelince bütün kırlangıçlar uçtular.

Onlar gidince, kırlangıç yalnızlık hisetti. Sevdiğinden bıkmaya başladı. « konuşmasını bilmiyor. Sonra da daima rüzgârla flort ediyor. Korkarım ki vefasızdır. » dedi. Hakikaten ne zaman rüzgâr esse, kamış (saz) pek nazigâne selâmladı. Kırlangıç « evinde oturmasını seviyor biliyorum, kabul ediyorum. Fakat ben se-

yahatı severim. Onun için karım da seyahatı sevmelidir. » dedi.

Nihayet « benimle seyahat eder misiniz ? » diye sevgilisine sordu. Fakat karnış başını « hayır » diye salladı. Çünkü evine pek merbuttu.

« Benimle alay ediyormuşşunuz ! Ben piramidlere gidiyorum. Allahıs-marladık. » dedi ve uzaklara uçtu.

Sütün gün uçtu. Gece olunca şen-re geldi: « Nereye konayım, ümid ederim ki, şehir benim için hazırlanmıştır » dedi.

Nihayet sütun üstündeki statoyu gördü.

« Oraya konarım. Temiz havalı güzel bir yer. » dedi. Mesud prensin ayaklarının arasına kondu.

Etrafına bakarak, yavaşça kendi kendine « altından bir yatak odam var. » dedi. Uyumağa hazırlandı. Fakat başını kanatlarının altına kor-ken üstüne büyük bir damla su indi. « ne tuhaf şey, gökte bir bulut yok, yıldızların tamamile açık ve parlak olmasına rağmen yağmur yağıyor. Şimali Avrupanın iklimi hakikaten çok korkutucu. Karnış yağmuru se-verdi. Fakat bu onun sadece hobbini-liğinden ileri geliyordu. » dedi.

Biraz sonra ikinci bir damla indi. « Yağmuru korumadıktan sonra atatonun faydası nedir ? Bir baca aramalıyım » dedi. Uçmağa karar verdi.

Fakat daha kanatlarını açmadan üçüncü bir damla düştü, başını kal-dırdı. Ne gördü dersiniz ?

Mesud prensin gözleri yaşla dol-muştu. Yaşlar altın yanaklarından aşağı iniyordu. Ay aydınlığında yüzü okadar güzeldi ki küçük kır-

langıcın kalbi merhametle doldu ve « kimsiniz ? » dedi.

— « Ben mesud prensim ! »
« O halde niçin ağlıyorsunuz ? Beni bütün ıslattınız ! »

Prens : « Ben hayatta iken ve bir insan kalbi taşırken, göz yaşının ne olduğunu bilmezdim. Çünkü kederin girmesine müsaade edilmiyen Sans - Souci sarayında otururdum. Gündüz arkadaşlarımla bahçede oynar, gece de büyük salonda dansederdim. Bah-çenin etrafı çok yüksek bir duvarla çevrilmişti. Dıvarın dışında ne oldu-ğunu sormağı düşünmezdim. Etra-fında herşey okadar güzeldi ki... Saray halkı beni Mesud prens diye diye çağırırlardı. Eğer saadet deni-len şey zevkse hakikaten mesuddum, ve böylece yaşadım. Fakat ölünce beni buraya koydular. Burası okadar yüksek ki memleketimin bütün çir-kinliklerini ve sefaletini görüyorum. Kalbim kurşundan yapıldığı halde yine ağlamaktan kendimi alamıyo-rum. »

Kırlangç : « Ne prens yumuşak altın yapılı » değilmi diye söylendi. Şahıslar üzerinde yüksek sesle konuş-mıyacak kadar terbiyeliydi.

Prens : « Çok uzakta küçük bir ev var. Pencerelerinden biri açık. O açık pencereden odanın içinde masa başında bir kadın görüyorum. Yüzü ihtiyar ve porsuk, kırmızı kaba el-leri var. Kendisi terzi olduğundan elleri iğne yarası içinde. Sarayda ya-pılacak baloda giymesi için kraliçe-nin en güzel Damdönerinin saten esvabının üstüne ihtiras çiçekleri iş-liyor. Odanın bir köşesinde yatakta küçük bir erkek çocuk yatıyor, ateşi

var. Portakal istiyor, annesinin nehir suyundan başka verecek bir şeyi olmadıgından çocuk ağlıyor. Kırlangıç, kırlangıç: küçük kırlangıç... Kılınç kabzenden yakutu çıkarıp o kadına götürür müsünüz? Ayaklarım buraya bağlı olduğundan kımıldayamıyorum!»

Kırlangıç: «Mısır'da beni bekleyenler var. Arkadaşların Nil'de aşağı yukarı uçuşuyorlar. Büyük nilofer çiçekleriyle konuşuyorlar. Yakında büyük kıralın mezarında uyu-mağa gidecekler, kral boyalı tabutu içindedir. Sarı ketene sarılmış, baharatla kokulanmış, boynunda soluk yeşil mermerden bir çember var. Elleri kuru yaprağa benziyor.»

Prens: «Kırlangıç, kırlangıç: küçük kırlangıç. Bir gece için benimle kalp habercim olmak istemez misiniz? Çocuk susamış, annesi de mazundur..»

Kırlangıç: «Erkek çocukları pek sevmem. Geçen yaz nehirden dururken değirmencinin bana daima taş atan iki çocuğu vardı. Atılan taş hiç bir zaman tabii bana değmedi. Çünkü kırlangıçlar çok iyi uçarlar. Sonra ben çevikliğile şöhret almış bir ailenin çocuğuyum. Fakat bana taş atmaları bir hürmetsizlik alâmetidir»

Fakat mesud prens okadar mahzun duruyordu ki kırlangıç bir acı duydu: «Burası çok soğuk! Fakat sizinle bir gece kalırım ve haberciniz olurum.» dedi.

Mesud prens: «Teşekkür ederim küçük kırlangıç!» dedi.

Kırlangıç, prensin kılincından yakutu çıkardı. Gagasına alarak şehrin damları üstünden uçtu.

Beyaz mermer meleklerin hakedildiği kilisenin kulesinden geçti. Sarayın yakınından uçtu. Dans seslerini işitti. Güzel bir kız aşkile balkona çıkmıştı. Erkek: «Yıldızlar ne güzel, aşkın kuvveti ne güzel!» dedi.

Kız cevaben: «Saray balosuna yaptığım esvap ümid ederim ki hazır olur. Üstüce ihtiras çiçekleri işlenmesini istedim. Fakat terziler öyle tenbeldirler ki...» dedi.

Kırlangıç nehirden geçti. Vapurların direğine asılı fenerleri gördü. Çarşıdan geçti, birbirleriyle pazarlık yapan ve bakır terazide para tartan yahudileri gördü. Nihayet fakir eve geldi, ve içeri baktı. Çocuk yatağın içinde ateşten kıvranıyor. Annesi yorgunluktan uyuyakalmıştı. İçeri hopladı. Yakutu masanın üstüne kadının yüksüğünün yanına bıraktı. Sonra yatağı etrafında kanatlarla çocuğun alnını yelpazeleyerek uçtu. Çocuk: «Serinlik duyuyorum. Galiba daha iyi oluyorum.» dedi ve tatlı bir uykuya daldı.

Kırlangıç Mesud prensle dönerek yaptıklarını anlattı: «Ne tuhaf! Havanın soğuk olmasına rağmen şimdi daha sıcaklık hissediyorum» dedi.

Mesud prens: «Çünkü iyi birşey yaptınız.» dedi. Küçük kırlangıç düşünmeğe başladı, ve uykuya daldı. Düşünmek kendisini her zaman uyutturdu..

Gün ağarınca nehre uçtu. Yıkandı Hayvanat profesörü nehirden geçerken: «Ne şayanı hayret hâdise! Kışın bir kırlangıç...» dedi ve kırlangıç hakkında uzun bir makale yazdı. Makale herkes tarafından o-

kundu. Fakat okadar süslü yazılmıştı ki anlayamadılar.

Kırlangıç : « Bu akşam Mısra giderim » diye bütün âbideleri gezdi. Kilisenin çanı üzerinde uzun bir zaman oturdu. Nereye gittise serçeler cıvıldadılar, ve birbirlerine « güzide bir yabancı » dediler. Kırlangıç bu sözlerden pek memnun oldu.

Ay yükselince Mesud prense döndü : « Mısır'da yapılacak bir işiniz var mı ? Şimdi gidiyorum. » diye bağırdı.

Prens : « Kırlangıç, kırlangıç küçük kırlangıç; bir gece daha benimle kalır mısınız ? »

Kırlangıç : « Mısır'da beni bekliyorlar. Arkadaşlarım yarın ikinci şelâleye uçacakalar. Deniz aygırı sazların arasında uyuyor. Büyük granit üstünde memnon allahı oturuyor. Bütün gece yıldızlara bakar, sabah yıldızı parlamca sevincinden bir kere bağırır. Sonra yine susar. Öğleyin sarı aslanlar nehre su içmek için gelirler. Zümrüd gibi gözleri vardır.. Gürlemeleri şelâlenin gürlemesinden yüksektir. »

Prens : « Kırlangıç, kırlangıç, küçük kırlangıç; Şehrin uzağında, bir tavan arasında genç bir adam görüyorum. Üstü kâğıt dolu bir masaya eğilmiş, yanında bir bardak içinde solmuş menekşeler var. Genç adamın saçları kumral dalgalı, dudakları nar gibi kırmızı, mahmur büyük gözleri var. Tiyatro direktörü için bir piyes bitirmeğe çalışıyor. Fakat soğuktan yazısına devam edemiyor; odasında ateş yok. Açlık kendisini baygın bir hale getirmiş ! »

Hakikaten iyi kalpli olan kırlan-

gıç : « Sizinle bir akşam daha kalırım » dedi..

Prens : « Yazık ki, başka yakutum yok ! Bana kalan gözlerimdir. Binlerce sene evvel Hindistandan getirilen nadide safirden yapılmıştır. Birini çıkarıp o adama götürünüz. Bir kuyumcuya satar, yiyecek ve odun alır, piyesini bitirir. »

Kırlangıç : « Sevgili prens; bunu yapamam ! » dedi ve ağlamağa başladı.

Prens : « Kırlangıç, kırlangıç, küçük kırlangıç.. Size emrettiğim gibi yapınız. »

Kırlangıç prensin gözünü çıkardı, ve talebenin odasına uçtu. Tavanda delik olduğundan içeri girmek kolaydı. Genç adam başını elleri arasına almış olduğundan kuşun kanatlarının sesini işidemedi. Sonra yukarı bakınca soluk menekşelerin üstünde safiri gördü ve :

« Takdir edilmeğe başlıyorum. Bu beni takdir edenlerden birisi tarafından gönderilmiştir. Piyesimi şimdi bitirebilirim. » dedi ve pek memnun, mesud oldu.

Ertesi sabah kırlangıç limana uçtu. Bir büyük geminin direğine oturdu. Gemicilerin halatlara bağlı büyük sandıkları çekişlerini seyretti « Mısra gidiyorum » diye bağırdı, kimse aldırmadı. Ay yükselince Mesud prense döndü ve : « Size vedâ etmeğe geldim » diye bağırdı.

Prens : « Kırlangıç, kırlangıç, küçük kırlangıç; bir gece daha benimle kalmaz mısınız ? »

Kırlangıç : « Kış geldi. Dondurucu kar yakında buradadır. Mısır'da büyük hurma ağaçlarına güneş

sıcaklığını veriyor. Timsahlar çamurda yatarak etraflarına bakıyorlar. Arkadaşlarım Baalbek mabedi içinde yuva kuruyorlar, penbe ve sarı kanaryalar onları seyrederek cıvıltıyorlar. Sevgili prens sizi bırakmalısınız. Fakat hiç bir zaman sizi unutmayacağım. Gelecek ilik baharda verdiğiniz mücevherlerin yerine size iki güzel mücevher getireceğim. Yakut kırmızı, bir gülden daha kırmızı safir de büyük bir deniz gibi mavi olacaktır. » dedi.

Mesud prens : « Aşağı köşede küçük bir kibritçi kız duruyor, kibritlerini çamura düşürdü. Eve para götürmezse babası dövecek, ağlıyor. ayakkabısı, çorabı yok. Başı da çıplaktır. Öteki gözümü çıkar, ona ver.. Babası dövmesin ! » dedi

Kırlangıç : « Bir gece daha sizinle kalacağım. Fakat gözünüzü çıkaramam. Sonra büsbütün kör olursunuz »

Mesud prens : « Kırlangıç, kırlangıç, küçük kırlangıç; emrettiğim gibi yapınız. » dedi. Kırlangıç prensin öteki gözünü de çıkardı. Aşağı fırladı, kıza çarptı, avucuna safiri bıraktı. Kız : « Ne güzel bir cam parçası ! » dedi. Gülererek eve koştu.

Kırlangıç prense döndü : « Şimdi körsünüz. Sizinle daim beraber kalacağım ! » dedi..

Prens : « Hayır küçük kırlangıç.. Mısıra gitmelisiniz. » dedi..

Kırlangıç : « Hayır, daima sizinle kalacağım. » dedi ve prensin ayaklarında uyudu..

Ertesi gün hep prensin omuzunda oturdu. Ve başka yerlerde gördüklerini anlattı. Nil kenarında sıra ile oturup gagalarile mercan balığı tu-

tan leylekleri anlattı. Çölde yaşayan ve dünya kadar eski olan sfenks ve ellerinde kehribar tesbih taşıyarak develerinin yanında yavaş yavaş giden zengin tüccarları, büyük kristala tapan ve sadef gibi siyah olan ay dağlarının kralını, hurma ağaçlarının altında yatan ve yirmi rahib tarafından balla beslenen yeşil yılanı ilâ... anlattı ; ; ;

Prens : « Sevgili küçük kırlangıç, siz bana hep harikulâde şeyler anlatıyorsunuz. Fakat her şeyden fazla şayanı hayret olan şey adam oğullarının çektikleri ızdıraptır. Dünyada sefalet kadar esrarlı olan birşey yoktur. Bir kere şehrin üstünde uçunuz, ve orada gördüklerinizi bana söyleyiniz... »

Kırlangıç şehrin üstünde uçtu. Fakirler kapıda otururken zenginlerin büyük evlerde neşe ile yaşadıklarını gördü.

Dar karanlık yollara uçtu. Açlıktan ölmek üzere olan çocukların soluk yüzlerini gördü. Bir kemer altında ısınmak için birbirlerine sokulan çocukları gördü : « Ne kadar açız ! » dediler. Bekçi : « orada yatamazsınız ! » diye bağırırdı. Çocuklar yağmur altında dolaşmağa başladılar.

Kırlangıç döndü, gördüklerini prense anlattı.

Prens : « Ben ince altınla kaplıyım. Beni yaprak yaprak fakirlerime dağıttım. Çünkü yaşayanlar altının kendilerini mesud ettiğine kanidirler. »

Kırlangıç Mesud prensin altınlarını tamamille bozarıncaya kadar yaprak yaprak çıkardı. Fakirlere götürdü. Çocukların yüzü penbeleşti, gül-

dü. Sokakta oynadılar : « Şimdi ekmeğimiz var. » dediler.

Kar geldi. Kardan sonra kırağı geldi, sokaklar parlak, kayıcı, gülmüşten yapılmış gibi oldular. Evlerin saçaklarından uzun buz parçaları kristal hançerler gibi sarkıyordu. Herkes kürklere bürünmüştü. Küçük çocuklar kırmızı kokuete ile buz üstünde kayıyorlardı.

Zavallı küçük kırlangıç üşüdü. Fakat prensi bırakmıyordu. Çok seviyordu. Fırınca kapının önünde olmadığı zaman ekme kırıntılarını topluyordu. Isınmak için kanatlarını çırpıyordu.

Nihayet öleceğini anladı. Prensın omuzuna ancak bir kere daha uçacak kuvveti vardı : « Allahışmarladık sevgili prens, elinizi öpmeye müsaade edermisiniz ? » dedi.

Prens : « Nihayet Mısıra gideceğinize memnunum küçük kırlangıç ! Burada çok oturdunuz. Sizi sevdiğim için beni dudaklarından öpmelisiniz ! »

Kırlangıç : « Mısıra değil, ölüm evine gidiyorum. Ölüm uykunun arkadaşıdır, değil mi ? » dedi. Mesud prensın dudağından öptü ve ayakları yanına ölü olarak düştü !

Ertesi sabah statonun aşağısındaki meydanda belediye reisi azalarile geziyordu. Sütunu geçerken statoya bakarak : « Mesud prens ne kadar pejmürde görünüyor ? » dedi.

Azalar : « Hakikaten ne kadar pejmürde ! » diye her zamanki gibi belediye reisini tasdik ettiler.

Kalınca yakutsuz, gözleri sönmüş, artık üstünde de altın yok. Dilenciden biraz daha iyi ! » diye belediye reisi söylendi.

Azalar : « Dilenciden biraz daha iyi, ayaklarının üstünde henüz ölmüş bir kuş var. Kuşların burada ölmemeleri için bir beyanname neşretmeliyiz. » dediler. Kâtip te bu teklifi defterine yazdı.

Mesud prensın statusunu çıkardılar. Üniversite güzel sanatlar profesörü « artık güzel olmadığından faydalı değil ! » dedi.

Statoyu fırında erittiler. Eritilen madeni ne yapacak lazım geldiğine karar vermek için belediye reisi bir toplantı yaptı. « Başka bir stato yapmalıyız. Bu, tabii, benim statom olacaktır. » dedi.

Her aza : « Benim statom olsun » dedi. Kavga ettiler. Son defa onlar hakkında haber sorduğum zaman daha kavga etmekte olduklarını işittim.

Dökümhanede ameleiy gezen müfettiş : « Ne acayip şey ; bu kırılmış kurşun kalp fırında erimez. Atmalıyız ! » dedi. Ölü kırlangıcın da bulunduğu çöp kümesi içine atıldılar..

Allah, meleklerden birine : « Şehirde en kıymetli iki şeyi bana getir. » dedi. Melek te kurşun kalple ölü kuşu getirdi.

— Doğru intihap etmişsin. Cenne timin bahçesinde bu kuş ebediyen ötecek, ve altın şehrinde Mesud prens beni methedecek. » dedi..

FRANSA'DA İLK ÖĞRETİMİN TARİHÇESİ

H. A. YÜCEL

MUHTELİF memleketlerin Kültür örgütlerini tanıtmak üzere çıkmış değerli eserlerden « Almanya maarifi » ile « Bulgaristan maarifi » ni sayarız. İ. Hakkı, Reşat, Ali Haydar'ın yazmış oldukları bu eserler, maarif işlerinde epi çalışmış ve başarılı göstermiş iki memleketin kültür alanındaki durumlarını anlatmaktadır.

İzmir saygılı Hasan Ali Yücel de Fransa kültürü hakkında bir kitap hazırlıyor. Bu eser, bize Fransa maarifini bütün kollarile tanıtacak kadar zengin ve dolgundur. Basılmakta olan bu kitaptan izinlerle aldığımız kısmı okuyucularımıza sunuyoruz :

Devrimden önce — Bütün orta zamanda ve daha sonraları bile Fransa da ilk öğretim, hakikatte kilisenin elinde idi.

Bu öğretim, bizim eski « Mahalle mektepleri » ne benzeyen ve din adamları tarafından ders okutulan « Petites Ecoles » de verildi. Bu okullar ya kilise avlusunda, yahut manastırların içinde idi. Okullar ve öğretmenler *Chanoine* ların yetkisi altında idiler. Bunlara « *écolaire* » de denilirdi.

Bir kısım okullar, bu papazların haberi olmadan açılır, şehirlerin dışında gizli olarak ders verilirdi. Bu kaçak okullar, şehir dışındaki küçük korularda açıldığı için bugün fran-

sızcada, okuldan kaçma yerine kullanılan « *école buissonnière* » sözü oradan kalmıştır.

1203 te *Université* nin Papa *Innocent III.* ün emrile ve izniyle kurulması, bu durumu değiştirmede. İlk öğretim, böylece orta ve yüksek öğretim alanındaki siyasal ve dini kuvvetlerin kavgalarından uzak kaldı.

XVII. asırda öğretmenler, okuldaki okutma işini *Chanoine* dan, para vererek alırlardı. Bunun için, talebe de okulda para ile okutuldu. Bazı yerlerde, yoksul talebenin parasız okutulduğu da olurdu.

1626 da çıkan bir emirde, ilk okullarda önce lâtince, sonra Fransızca öğretilmesi yazılıdır. Öğretmen kâğıt üzerine bir satır meşk yazar, talebe ona baka baka yazı yazarlardı. İmlâ da kopye suretinde yazdırılırdı. Kullanılan kitaplar alfabe, İncil, dua kitapları, azizlerin hayatı, kateşizm gibi şeylerdi.

Krallık zamanında ilk okullar için devletçe hiçbir para verilmiş değildir. *Turgot* nun 1775, *Necker* in 1781 deki raporlarında ve 1789 a kadar neşredilen hesaplarda okullar için harcanmış hiçbir paraya rasgelinez.

Devrim zamanında — 1789 daki *Etats Généraux* toplantısında halk öğretimi birlik olarak kabul edilmişti

Krallığın etrafında « ulusal eğitim » in yerine getirilmesi isteniyordu. La Chalotais diyordu ki : « Devlet çocukları, devlet adamları tarafından yetiştirilmelidir »

1791 de çıkan bir emirle bütün banyan ve bay öğretmenler, devrimine and içmek için zorlanıyorlardı. 1792 de bütün dini cemiyetler, *Kongregasyon* lar ortadan kaldırılıyordu.

Yıktıktan sonra yapmak lâzımdı. Danton : « Para harcamaktan korkmayın; ekmekten sonra halkın birinci ihtiyacı bilgidir. » diye bağılıyordu.

Devrimci okullar, ulusal eğitim meselelerine yüksek yürek sıcaklığı ile ilgi gösteriyorlardı. Bu işte belki yirmi kadar proje yapılmıştı. Bunların en önemlilerini söyleyelim :

1791 yılında yapılan anasal kanunun birinci bölümünde şu esas kabul ve kaydedilmiştir :

« Öğretim örgütü, bütün vatandaşlar için bir olmak üzere ve öğretilecek şeylerin bütün insanlara lâzım olan kısımları parasız verilme suretile kurulacaktır. Okullar krallığın mülki bölümlerine uygun şekilde memleketin her tarafında açılacaktır. »

Esas mesle böylece ortaya konmuştu. Fakat bunu nasıl yapacaklardı, orasını aramaya başladılar. Bu hususta devrimciler, birçok şeyler yazdılar, birçok önergeler ileri sürdüler. bunları toplayıp bir esasa varmak için *Assemblée Constituante* bu işi *Talleyrand* a verdi. Oda 1791 Eylülünde raporunu bitirdi. Fakat bu rapor o toplanma devresinde okunmadığı gibi ondan sonrakinde

de görüşülmedi ve böylece esaslı bir sonuca varılamadı.

Talleyrand nın raporundaki esaslardan biri « Herkes için bir olmak üzere bir öğretim yapılması ve bunun parasız olması »dır.

Bu öğretimin ilk haddinde ilk okullar bulunacak, bunlar da bütün çocuklara ilkel ödevler, hareketlerine esas olacak başlıca ahlâk prensipleri öğretilecek; bilgi ve ahlâk esaslarına intibak ettirerek bu çocuklar bahtiyar ve faydalı vatandaşlar olarak yetiştirilecekti.

Talleyrand mecburi öğretim monopolünü kabul etmiyordu. Öğretim örgütü, mülki bölümlere göre köylerde ilk, ilçelerde orta, il merkezlerinde il okulları açılmak suretile yapılacak il merkezlerinde tıp, türe ve askerlik okulları bulunacaktı. Bunların üstünde de pariste bir enstitü olacak, bütün akademiler ve yüksek okul öğretmenlerinden kurulacak bu enstitü yüksek öğretimi yönetecekti. Ulusal öğretim işleri kral tarafından atanan altı komiser elle yürütülecekti.

Devrim çağının kargaşalıkları, bin bir siyasal dert, bu projenin yerine getirilmesine engel oldu. *Assemblée Constituante* kültür işinde bir şey yapamadı. Ondandır gelen *Législative*, *Condorcet* nin yaptığı projeyi diğerlerinden daha iyi ve etraflı bulup kabul etti (1792) Hakikatte de bu proje öbürlerinden daha iyi ve etraflı yazılmıştı. İçindeki esaslar ancak bir asr sonra tamamilen tatbik edilebildi.

Bu projeye göre öğretim dört derece olacaktır.

1) 400 nüfusu olan her köyde açılacak ilk okullar,

2) Nüfusu 4.000 veya daha ziyade ilçe merkezlerinde orta okullar,

3) Şimdiki lise ve kolejlere denk olmak üzere 11 merkezlerinde birer enstitü,

4) Şimdiki fakültelere denk olmak üzere de bütün Fransada 9 lise.

Bunlardan başka bir de İlimler ve Sanatlar Uulusal cemiyeti kurulacaktır. Bu cemiyet bütün öğretim kurumlarını yönetecek ve insan bilgisinin genişlemesini yeni buluşlar yapılmasını ödev bilecekti. Bunun matematik ilimlerle etik ve siyasal ilimler; ilimlerin sanatlara tatbiki; gramer, edebiyat ve ar olmak üzere dört şubesi olacaktı.

Merkezdeki bir direktörü, bütün lise profesörlerini seçecek; bunlar da enstitü profesörlerini seçecek enstitü profesörlerinin yaptıkları listeyi, aile babalarının da bulunduğu şarbaylık kurulu gözden geçirip buna göre ilk ve orta okul öğretmenleri atanacaktır.

Bütün öğretim dereceler parasız olacaktır. Öğretimin özgürlüğü ve istiklali esası *Condercet* nin kabul ettiği en önemli prensiplerdendi. *Talleyrand*, ulusal öğretimin hükümet tarafından yönetilmesini ileri sürdüğü halde *Condercet*, bunun bütün siyasal otoritelerden uzak, istiklâl ve özgürlüğe sahip olmasını istiyordu. Hatta zamanın siyasal düşüncelerine uyması bile büyük hakikatlerin ve ilmin genişlemesi için bu aykırı fikirlerin okutulabilmesini lüzumlu görüyordu.

Condercet'nin projesi okunup al-

kışlandığı sırada *Législatiye* yerini *Convention* a bıraktı ve proje de yüz üstü kaldı.

Bunun üzerine *Lepelletier*, *Convention* dan şu esasların kabulünü istedi:

Erkekler için 5 yaşından 12 yaşına kadar, kızlar için 11 yaşına kadar bütün çocuklar, Cumhuriyetin parasile okutulmalı. Eşitlik kanununa göre bütün çocuklar aynı öğretimi aldıkları gibi aynı giyim ve aynı yemek verilecekti.

Convention, *Eşitlik meselesinde* çok ileri düşünde olduğu halde bu ütöpik projeyi kabul etmedi.

Convention zamanında da kültür işleri şiddetli kavgalara sebep oldu. Öğretimin mecburi olmasını istiyorlar çoktu. Bir toplantıda, o zaman kadar öğretim işlerine hiç karışmayan *Danton* kürsüye çıktı ve büyük bir söylev verdi. Bunda :

«*Şu esaslı prensipi ortaya koymak zamanı gelmiştir. Herkes bilmelidir ki çocuklar, ana babalarından önce Cumhuriyetin yavrularıdır.*» diye bağırıldı..

Danton'un işe karışması üzerine kurul, mecburi öğretimi kabul etti. Bütün çocuklar altı, en çok sekiz yaşında okula gideceklerdi. Bunu yapmayan çocukların ana babaları verdikleri verginin dörtte biri kadar ceza vereceklerdi. Suçlarını tekrar ederlerse bir misli ceza daha verecekler, on yıl vatandaşlık hakkından mahrum bırakılacaklardı. Devrimci olduğu ve ahlâkının iyiliği anlaşılan her vatandaş öğretmen olabilirdi. Okuma parasızdı. Hükümet talebe başına erkek öğretmenlere 20, kadın öğretmenlere

15 frank verecekti. Programlar okuma yazma ve hesaptan ibaretti.

1793 (29 *Frimaire* III.) da yapılan bu kanun da sözde kaldı ve hiç bir maddesi yerine getirilmedi.

Lakanal'in yaptığı proje de önemli esasları içinde toplandı. Fakat devrin kararsızlığı ve büyük aileler yüzünden köklü bir iş görülmiyordu. Aynı kurul *Lakanal'in* önergesi üzerine bir öğretmen okulu açmayı da düşünmüştü. Ünlü âlimler burada ders vereceklerdi. *Berthollet, Monge, Laplace, La Harpe, B. de Saint-Pierre, Volney*; 400 talebeye öğretme sanatı üzerinde kurlar yapacaklardı. Fakat dersler dört ay sürdü ve Paris öğretmen okulu kapandı.

Fakat bu dört ay içinde verilen konferanslar ve münakaşalar tutulgası, 12 büyük kitap meydana getirdi.

Pariste yeniden bir öğretmen okulunun açılması için 1795 den 1872 yılına kadar beklemek lâzımgeldi.

İmparatorluk, Restauration — 1808 mart 17 emirnamesile üniversiteyi yeniden kuran *Napoléon- I.* bütün imparatorluk içersinde okutma işlerini üniversiteye vermişti. *Convention* devrinin kültür işindeki esas düşüncesini alan *Napoléon* öğretmen okulları açılmasını üniversiteye emretmişti. Bunlarda okumak, yazmak ve hesap yapmak usulleri öğretilecekti. 1811 de çıkan emir bunlara şu noktayı ilâve ediyordu.

«Selâhiyetli olan işbaşındakiler, öğretmenlerin bu sınırları geçmemelerini göz önünde tutacaklardır.»

Bu, çok suda bir programdı. *Napoléon*, çok büyük isteklerle açılan Paris öğretmen okulunu kuranların

uğradığı yanlışlığa kendisi de uğramak istemiyordu. Uzun zamanlar, asıl öğretmen okulları, hıristiyan firerlerin elinde kalmıştı. 1830 da 12 erkek öğretmen okulu vardı, fakat bir tek kız öğretmen okulu yoktu.

Napoléon'un kültür örgütü içinde kız öğreniminin hiçbir yeri yoktu. *Conseil d'Etat* da aynile şöyle söylemişti:

«*Ben. kızların öğretme işile uğraşma lüzumunu hiç düşünmüyorum. Onlar, en iyi, ancak anaları tarafından yetiştirilebilirler.*»

Erkek çocuk eğitimini Şarbaylık kurullarına bırakmıştı. Okul öğretmenleri, Şarbaylar tarafından atanır; aylıklarını Şarbaylık kurulunun yapacağı esasa göre ana babaları verir, ev kiralalarını *komün* öderdi.

Fakat birçok *Komünler*, okul açmıyor; çocuklar manastırlara, pansiyonlara, *congreganiste* okullarına en çok da *Frères de la doctrine chrétienne'* lerin okullarına gidiyorlardı. 1808 tarihli emirle bunlar üniversitenin yetkesi altına girmişlerdi.

Restauration, bu prensipleri kendi dileklerine uydurarak olduğu gibi aldı. «*Dine ve imparatora bağlılık*» şeklinde olan prensipi, «*din ve monarşiye bağlılık*» haline getirdi.

8 nisan 1824 emirnamesi, ilk öğretim işini *evêque'*lerin yetkesine verdi. Öğretme ve din işleri bir bakanın elinde birleştirildi ve başına bir din adamı olan *Abbé Frayssinous* getirildi.

Öğretmenler için ilk defa 1808 de bir diploma isteniliyordu. Fakat bu diplomayı almak için hiçbir sınaç yoktu. Ancak 1816 da *brevet d'institut.*

eur almak için bir sınaç konuldu. Bu da çok basitti. Okumak, yazmak bir de ders verecek kadar hesap bilmektir. 1828 den 1831 e kadar fiterlere öğretme hakkı verilmişti. Bir izin kâğıdı onlar için yeter görülmüştü.

Bu frerlerin usulünde, yalnız yaşamak yoktu. Onun için kalabalık yerlerde bulunuyorlardı. Köylere «gezici öğretmenler» giderlerdi. Bizdeki eski cerci hocalar gibi bunlar az bir para alarak köden köye gezerler ve çocuklara okuma öğretirlerdi.

Guizot kanunu — 1830 fermanı öğretme işlerinde özgürlük prensipini yeniden ortaya koymuş ve bu, neak ilk öğretim alanında, 1833 te *Guizot* nun bakanlığı zamanında yerine getirilebilmişti.

Bu kanun, Fransada ilk öğretim tarihinde bir basamaktır. 18 yaşındaki her fert, bir kapasite *brövesi*, bir de iyi ahlâklılık belgesi aldıktan sonra öğretmenlik edebilecekti.

1836 tarihli bir emir, bu hükümlerin kızlar için de tatbik edilmesini istiyor ve fazla olarak özel öğretmenlerin belli bir yerde ders vermeleri için bir sertifika almalarını lüzumlu gösteriyordu.

Devleti, özel okulları bakım altında bulundurması, bunların özgürlüğünü bozmamak üzere düzenlenmişti. Okutma usullerine hiç karışılmıyordu. Okutmadan alınmalarını ve kapatılmalarını, ancak hakyerleri tarafından yapılabilirdi.

1833 kanununda mecburi okuma hükmü yoktu. Bu kanun, *komünlerin* en az bir ilk okul açmasını, her ilin bir öğretmen okulu kurmasını veya

birkaç komşu ilin birleşerek bunu yapmasını mecburi kılmıştı.

Yönetim şahısları ve orunlarından başka, her okulda bir bakım komitesi: *Comité de Surveillance* yapılmıştı. Her komünde bir tane olacaktı, ve bunda şarbay, başpapas ve sayılı büyükler bulunacaktı. Birde her sancak merkezinde bu komiteden bir tane yapılacaktı. Öğretmenler, *Napoléon*' nun emrettiği gibi ilbaylar tarafından değil, bu komiteler tarafından atanacaktı.

Her öğretmene bir ev, 200-400 frank ücret verilecekti. Fazla olarak çocukların getirdiği okul paralarını alabilecekti. Ancak yoksul çocuklar parasız okuyacaklardı.

Yine 1833 kanundur ki ilk defa *yüksek ilk öğretimi* düşündü ve her kezinde, 6,000 den fazla nüfuslu *komünlerde* bu okuldan bir tane yapılmasını mecburi kıldı.

Bundan dört yıl sonra yoksul çocuklar için sığınaklar: *Salles d'asile* yapıldı.

Guizot, ilk öğretimin her derecesini düşünmüş, yetiştirme esasını kurmuş ve öğretmenlere ilerisi için inan vermişti.

1848 devrimi bu esasları olduğu gibi kabul etti. Anasal kanunda şöyle denmişti :

«*Öğretim, özgürdür. Öğretim özgürlüğü, kanunun belirttiği kapasiteye ve ahlâk şartlarına göre ve Devletin bakımı altında yürür.*»

Falloux Kanunu — Esasında çok liberal olan bu prensipler *Cumuriyete* karşı kuvvetli bir tepkinin doğmasına sebep oldu. «Okuyup okutma hürdür.» bahanesile bu prensipi tersine

kullananlar ortaya çıktı. Bunlar din adamları ve papalık yanatları idi. Öğretimde özgürlük esası kabul edilince bütün okutma işini kilisenin yapmasını istiyorlardı.

Bunun üzerine Thiers ve Dupanlup tarafından verilen fikir üzerine Devlet ile kilise arasında bir Concordat yapılmaya karar verildi. Ve bunun yazılması *Conte de Fallooux* ya düştü. Bu da 15 mart 1850 kanunu oldu.

1833 kanununun öğretmenlik için istediği *Kapasite brövesi* yerine din otoritelerinin vereceği öğretme belgesi aranacaktır.

Komünlerde ve sancaklardaki komiteler kaldırıldı, bunlara bakmak ödevi şarbaylara ve din otoritelerine verildi. Kız öğretimi tamamen *Congréganiste* lerin eline geçti.

Öğretmen okullarına karşı şiddetli bir hücum başladı. *Fallooux* birdenbire bunları kaldırmayı göze almadı. Fakat kaldırılması sebeplerini hazırladı. Programlar çok aşağı bir dereceye indirildi. Dersler din, ve ahlâk, okuma, yazma, Fransız dili, hesap ve ölçülerden ibaretti.

1850 Kanunu, 14 Haziran 1854 kanunu ile daha pratik bir hale getirildi. İlk öğretim işlerini doğrudan doğruya ilbaylara veriyordu. Böylece 1808 kanununun hükmü yenilenmiş oluyordu. Fakat öğretmen yine papasının elinde idi. Papas, çan çalar, ilâhi okur, kiliseyi süpürür ve okulu tefiş edip büyüklere rapor ve haber verirdi.

Bu rejim çok kötü bir şeydi. 1862 büyük sergisi içinde Fransa öğretimi bakımından ikinci sırada kalmış gö-

rünüyordu. 1865 te 800,000 çocuk okulsuzdu. Evlenmiye gelenlerin üçte birinden çoğu evlenme kâğıdını imzalayamaz bir halde idi.

Duruy Kanunu — İşte bu sıralardadır ki demokrat ve yeniliksever bir bakan olan *Duruy* hükümet ve resmî muhitlerde birçok güçlülere raslayarak ve bunlara karşı koyarak ilk öğretimin mecburi ve parasız olmasını ileri sürdü. Dediği bu idi :

«Milyonlarca insanın memleket işlerine karışması, mecburi bir ilk öğretimle olabilir, ve öğretim bir ödev ve bir fayda olmak bakımından cemiyet tarafından verilmelidir.»

Fakat *Duruy* bu fikirlerini yerine getiremedi. Yalnız 10 Şubat 1867 kanununu çıkarabildi.

Parasız okutma mecburi olmuyordu. Fakat bu 1867 kanunu, fevkalâde olarak komünlerin okul harcı için 4 santim ayırmalarını emrediyordu. Hem İl, hem de Devletin yardımını alacak *Caisses des Ecoles* ler kurdu. Böylece yoksul çocukların okumaları temin edilecekti.

Duruy, birde kız öğretiminin *Congréganiste* lerin elinde kalmasını, din kadınlarının bütün Fransız kızlarını yetiştirmesini doğru bulmuyordu. 1867 kanunu 400 ve daha fazla nüfuslu komünlerin bir kız okulu açmasını mecburi kılmıştı.

Bu kanunun hayret ve dikkate değer bir tarafı da Fransa'da ilk defa olarak programlara tarih ve coğrafya dersinin konmasıdır.

Üçüncü Cumhuriyet — Cumhuriyetçi parti, iktidar orununa geldiği zaman ilk düşündüğü işlerden biri öğ-

çetien alanında bir reform yapmak oldu.

1871 de Kültür bakanı Jules Simon *Assemblée Nationale'e* bir kanun projesi verdi . Bunun birinci maddesi şu idi :

6 dan 13 yaşına kadar olan bütün çocuklar, ister komün okullarında, ister özel okullarda, ister ailelerde, mecburi maddeleri kapsayan enaz bir öğretim almalıdırlar. Bu azay öğretim, okuma sonunda yapılacak bir sınav ve verilecek bir etüt sertifikasile tesbit edilecektir.

Fakat *Assemblée Nationale* bu projeyi çok fena karşıladı. Her şeyden önce Almanlara yenilen Fransızların her felâketini onarması, orduyu yeniden kurması, ulusal finansı düşüncesi lâzımgelmezmi idi.?

Kararsız bitik bir halde bulunan Cumhuriyetçi parti, kültür işini daha elverişli bir zamana bıraktı. İlk yıl. kar ufak tefek değişmelerle geçti.

Fakat Jules Ferry, Paul Bert, René Goblet, ilk öğretim direktörü Ferdinand Buisson gibi büyük adamların zoruyla ilk öğretimin kurulması üzerine yapılacak reformlar 1879 dan 1889 yıllarına kadar kendini göstermiş ve şiddetle hissettirmiş oldu.

İlk öğretimin parasızlığı, mecburîliği, lâikliği hep bu zamanlarda çıkan kanunlarla ortaya konmuştur. Bunlar hakkında sıra geldikçe bilgi vereceğiz.

Buraya kadar belki biraz uzunca olarak, verdiğimiz izahlar; Fransada ilk öğretimin, ne güçlülkle ve ne dalgalı haller geçirerek kurulduğunu bize göstermiştir. Bu da, kurulması en güç öğretim makinesinin, ilk öğretim olduğunu bize anlatıyor ki başka uluslardan örnek almaya ve onlarınki ni bilmeye en çok ihtiyacımız olan noktalardan birinin bu olduğu şüphesizdir.

HALKEVLERİNE DÂİR

ANADOLU'nun hemen her yerinde açıldıkları gündən beri oğul vermiş bir arı ordusu gibi çalışıyorlar. Mem leket davasının, devrim realitesinin mihrakını içinde bulduğu bu evlerin sayısı her yıl biraz daha artmaktadır. Geçen yıllarda açılmış olan 103 Halk evine, sevinçle öğrendiğimize göre, bu yıl 32 Halkevi daha katılmaktadır. Bu yeni evlerin açılış töreni Halkevlerinin yıl dönümünde yapılacaktır.

Bu da bize gösteriyor ki, Halkevleri yeni Türkiye'nin isteklerini, ideallerini yüreğine basarak gençliği kendine çekmektedir. Ne câmi, ne medrese, ne başka bir gençlik kurumu - bizce: Halkevleri bugünkü neslin gireceği biricik evler biricik tapınış yerleridir. Gençlik bu evlerde ne bir puta ne de mevhum bir varlığa tapınmıyor. Gençliğin bu evlerde bir tanrı olarak bulduğu yine kendisidir.

Atatürkün yarattığı gençlik, kanatlarını bu evlerin çatısı altında dağlaşan ideallerin erişilmez yüksekliklerinde bilemektedir.

Anadolu'daki Halkevleri Atatürk davasını taşıyan omuzlardır. Yüklerinin ne kadar büyük, ne kadar ağır ve bundan ötürü, bu yükü taşımanın her Kamâlist nefer için ne kadar zevkli olduğunu bilen gençlik haklı olarak Halkeblerine akın ediyor.

Evlerimizin çalışmalarını her da-

kika takip ediyoruz. Bunlara ait haberleri sevinçle okumadayız. Bunun için gerek bu haberlerden gerekse Halkevlerine ait dergilerde ve gazetelerde çıkmış olan yazılardan bazılarını ÜLKÜ'nün sayfalarına almağı bir borç biliyoruz. K. B.

BU YIL AÇILACAK OLAN HALKEVLERİ

Cumuriyet Halk Partisi genel kurumu bu yıl yeniden 32 Halkevinin, isimleri aşağıda yazılı yerlerde, açılmasına karar vermiştir. Bu evlerin açılış töreni Halkevlerinin yıl dönümü olan ve 19 şubatı takip eden 23 şubat pazar günü yapılacaktır.

Yeniden açılacak olan bu 32 Halkevinin alfabe sırasile gösteriyoruz :

- 1 — Acıbayam
- 2 — Akhisar
- 3 — Artivin
- 4 — Ayancık
- 5 — Babaeski
- 6 — Bandırma
- 7 — Birecik
- 8 — Bolvadin
- 9 — Bor
- 10 — Çabakçur
- 11 — Çarşamba
- 12 — Develi
- 13 — Devrek
- 14 — Elbistan
- 15 — Ereğli (K. D.)
- 16 — Fethiye
- 17 — Gebze

- 18 — *Gelibolu*
 19 — *Gerze*
 20 — *Gönen*
 21 — *İskilip*
 22 — *Kilis*
 23 — *Kırşehir*
 24 — *Lüleburgaz*
 25 — *Nevşehir*
 26 — *Niksar*
 27 — *Salihli*
 28 — *Siverek*
 29 — *Turgutlu*
 30 — *Yalvaç*
 31 — *Zafranbolu*
 32 — *Zile*

GENÇLER, ARTIK İŞ BAŞINA !

F. Ş. YERSEL

Eskişehir - Sakarya:

YENİ Halkevi binasına taşındığımızın onuncu günü içindeyiz. Teknik bakışı önünde belki bir çok eksikleri bulunması ihtimali olan bu bina, bizim için gerek bölümleri ve gerek geniş salonları ile ihtiyaçlarımıza karşılık verebilecek bir çatıdır. Orada sekiz komite için sekiz oda, bir kitap yeri, bir okuma ve bir gösterit salonu vardır, Gösterit salonunun sahnesi geniş ve tertiplidir. Odalara sobalar kurulmuş, okuma salonu döşenmiş, temiz bir de büfe yaptırılmıştır. Okumak, düşünmek, konuşmak ve çalışmak için aranan bütün gereçler bu çatının içinde vardır.

Halkevindeki iş ve çalışma bölümüne gelince, hepimizde biliyoruz ki, bu Ev, Dil, Edebiyat, Tarih, Güzel sanatlar, Spor, Köycüler, Sosyal yardım, Kitapsaray ve yayım, Halk

dershaneleri ve Gösterit evleri ile sekiz kola ayrılmıştır. Her kol, bir istidadın, bir vukufun ve bir öğrenme ve öğretme amacının gereklerine göre, olgun bir nizamname ile alanını gençlere ve uyanıklara açmış bulunmaktadır. Yani, Halkevleri, okul ve ev muhitlerinin ödevlerini tamamlıyan ve kendi kültürel muhiti içinde derin ve özentili bir ulusal ahenk yaratacak olan bir kurumdur.

Ferdin olgunluğu ve kültürel bir şahsiyet olabilmesinde, okul ve aileden başka, sosyal muhitin de mutlak tesirleri kabul edildiğine göre, Halkevleri, yakın yıllara kadar yadırganmış olan bu muhiti yaratmış bulunmakta demektir. Fertler, sosyal cazibelerin doğurduğu ılık ve okşayıcı hava içinde, sıkılmadan ve ezilmeden bu muhitin enginliğine karışacak, orada yükünün ağırlığı nisbetinde tatlı ödevler alacak, okuyup düşünecek, düşünüp arayacak ve arayıp yaratarak ta ulusal şahsiyetini belirtecektir.. Bütün bu bakımlardandır ki, Halkevleri, her fert, her aile ve her sosyal zümre için, uğranılması ve alışılması gerek birer kültür yuvasıdır..

Daha açıldığı günden beri, mütevazı bir durumla, bir çok işleri başarmış bulunan Eskişehir Halkevi yeni ve iyi taksimatlı bir bina içine girmekle daha geniş bir inkişaf ve ilerleme sahasına atılmış bulunuyor..

Üyelerinin sayısı üç yüzü geçen bu Ev, açılmış ılık kolları ile, bütün uyanıkları göksüne basmak, bütün gençleri bağrında ısıtmak istiyor... Kırk yedi bin nüfuslu bir şarda, bu nüfusun yüzde ellisinde okur yazak

iken, bir Halkevinin üç yüz üyesi bulunmasını lehimize kaydedemeyiz.. Bizde, bir çok mühendisler, mimarlar, doktorlar vardır. Bizde bir çok avukatlar, işyarlar, öğretmenler vardır. Bizde okuldan başka hayat süzgecinden de geçerek uyanmış değerli bir Halk sınıfı vardır.. Elemanları bu kadar zengin ve mükemmel olan sosyal bir muhitteki Halkevinin yaratıcılığı elbette yüksek olacak ve yüksek olmalıdır... Organize edilmiş bir münevver kalabalığını, artık bu çatının altında tekleştirip pekleştirmek, orada ılık ve çekici bir hava yaratmak, yalnız Halkevinin bu günkü başkanlarına değil, bütün Türklerle düşen bir ödevdir.. Bu günedek Evin, merkezde, konforlu, geniş salonlu bir yeri bulunmaması, belki üyelerin azlığına ve devamsızlığına sebep oluyordu.. Fakat şimdi, bu mahzur da ortadan kalkmıştır.

Kahve köşelerinde duman yutarak öldürdüğümüz zamanlarımızı, Halkevleri içinde sandmanlaştırmak, hepimizin de kutsal bir borcu olmuştur.. Tarihi, dilci, etmsilci, neşriyatçı ve ilâh... Meslek adamları, Halkevlerinde hem kendi mesleklerinin bir kurumunu bulacak hem de bilgilerini, esirgenmiş bir hasas parası gibi saklamaktan kurtularak, sosyal heyeti faydalandırıcılardır..

Gençler.. Artık iş başına ! Devrim Türkiyesi bizden kahve köşelerinde peneklemek, evlerimizde münferit bir zevkin rehavetleriyle esnemek değil, sosyeteye karışmak, sosyal ahenge ayak uydurmak gibi ödevler istiyor...

Halkevleri, yeni ve genç Türkiye'nin temellerinden birisidir ! Büyük ve kutsal kalkınmaya katılan bütün yurddaşlar, bu temelini harcını da taşımakla mükelleftir... Artık Halkevinin açık kapılarından tereddütsüz ve serbest adımlarla girelim.. Ve artık bu Evin hepimizin malı olduğunu bilerek ortak yurd işlerini görmekte yarışalım !..

Gençler.. İş başına !

PROPAGANDA

Nevzat Güven

20. 1. 936 : Akgüler

BİRBİRİLE dövüşen iki, milletin iki tarafın karşısındakine çevireceği silâhların bugünkü mükemmeliyeti çokluğu insanı hayrete düşürecek bir dereceyi bulmuştur.

Fakat bu silâhlardan başka ve hepsinden daha amansız bir tanesi vardır : Propaganda . . .

Büyük harbta Almanyaya Amerikayı kaybettiren, birçok milletleri Fransa'nın etrafına toplayan ve netice olarak da Almanyayı mağlûp ettiren şey, Fransa'nın ve İngiltere'nin geniş mikyasta yaptığı propaganda olmuştur.

Düşman propagandası karşısındaki millet için bir kolera, bir taundan daha korkunçtur. Sonra bu, daha ziyade sulh zamanında işleyen bir silâhtır.

Bunun içindir ki; bu silâhın değerini anlayan milletler bu uğurda akılları durduracak miktarda para ve emek harcıyorlar. Almanya, İtalya

gibi memleketlerde birer propaganda nezareti bile kurulmuştur. İtalyan propaganda nezaretinde (700) e yakın memur geceli gündüzlü çalışmaktadır.

Ne yazık ki uzun yıllar biz bu kelimenin ifade ettiği manayı anlamamışız. Böyle bir silâhı kullanmasını öğrenmek şöyle dursun, kendimize çevrildiği ve birçok yaralarını aldığımız halde bile aklımız bir türlü başımıza gelmemiş.

Sevinçle söyleyebiliriz ki; her geriliğimizi ortadan kaldıracak çareler bulan Cumhuriyet, propagandaya da layık olduğu değeri vermekte gecikmedi. Yalnız halkımız arasında bu kelimeyi ters, yanlış manada anlayanlar var. Propaganda deyince aklımıza hemen yalan, yahut ta hiç olmazsa mübaleğa geliyor.

Propaganda bu manayı belki düşünmana karşı kullanıldığı zaman alabilir. Fakat bir ülkünün bir devrimin emrinde olduğu zaman memleket içinde yapılacak propaganda sadece olanları bütün gerçekliği ile (yaymak) demektir.

Bizi yaptıklarımızdan, başardıklarımız işlerden haberdar edecek, geriliklerimize sebep olan müesseselere, kuvvetlere hücum edecek, onların kötülüklerini anlatacak propaganda en hayırlı, en meşru bir vasıttır.

Bunun içindir ki; biz Halkevimizin büyük fedakârlıklarla başarmaya çalıştığı Hoparlör neşriyatını sevinçle minnetle anacağız.

Sözlerimi, Hitler'in çok şey ifade eden bir cümlesini naklederek bitiriyorum :

« Propaganda ile bir memleketi, bir millet için cenet te, cehennem de yapmak mümkündür ! »

HALKEVLERİ — MUALLİMLER

Ö. A. A.

Gaziantep : 24.1.1936.

İSTANBUL muallimler birliği kendini feshetti. Üsküdar muallimler birliği de aynı kararı veriyor. Sebebi muallimlerin birlik adı altında yaptıkları kültürel ve sosyal hizmetleri bundan sonra Halkevinin türlü şubelerinde yapmayı daha uygun bulmuş olmalarıdır. Bu karardaki isabet üzerinde azbuçuk durmak istiyoruz :

Muallimler birliği Halkevi açılmadan evvel kurulmuştur. Üyeleri yalnız öğretmenlerdir. Her cemiyet gibi onun da muayyen gayeleri vardır. Bu gayeler en ziyade kültüreldir. Halkevleri ise öğretmenler ile beraber bütün yurddaşları daha geniş bir surette programlanmış olan kültürel gayeleri etrafında toplayan ulusal bir kurumdur.

Kültür, yeknasak bir muhitte teşekkül edebilen tek cepheli basit bir realite değildir.

O, içinde yaşadığımız kütlenin türlü vasıflarından yoğrularak meydana gelir : Kütleden doğar ve kütleye verilir.

İşte İstanbul muallimler birliği, menfaati yalnız kendi azasına münhasır ve iştiğal sahası da yalnız kendi muhitinden ibaret lan bir cemiyet halinde devam ettikçe tam kültür ocağı olamayacağı düşünmüş ve büyük gayenin, hakiki hedefin Halk-

evlerinde olduğunu görerek oraya yönelmiştir. Filhakika gayeler aynı olduktan ve geniş teşkilât bu tarafta bulunduktan sonra bu kurumlarda çalışacak muayyen miktardaki kuvveti inkisama uğratmaktansa birleştirme en doğru harekettir.

Kaldı ki muallimler, meslekleri ve şahsiyetleri itibarile Halkevlerinin en faydalı uzuvları olurlar.

Arasına şurada burada rasladığımız « Gençler birliği » gibi cemiyetler için de aynı mütalâayı beyan etmek isteriz.

ELÂZİZ HALKEVİNDE BİR SİHHAT MÜZESİ BİR DE DERSHANE AÇILDI

Halkevinin temsil salonu muvakkaten halk dershanesi haline ifrag edilmiştir. Burada (200) vatanşah ders görmektedir.

Evde bir de sıhhi müze tesis olunmuştur.

Burada halkın hastalıklardan bilhassa trahomdan korunması çareleri de gösterilmektedir.

Hastalıkların seyirleri insan vücudunda yaptıkları tahribat sıra ile ve canlı bir şekilde teşhir edilmektedir.

Bu müzenin açılışı halk için çok faydalı olmuştur.

HALKEVİMİZDE DÜN GECE MEDRESELERİN TARİHİ HAKKINDA BİR KONFERANS VERİLDİ

Adana Türksözü : 29.1.1936

Halkevimizin kütüphane ve neşriyat komitesi tarafından hazırlanan

konferans serisinin üçüncüsü dün gece saat 19.30 da orta mektep tarih muallimi Ömer Kemal Agar tarafından verilmiştir.

Bu konferansın mevzuu medreseler idi. Ömer Kemal Agar, medreselerin ne zaman ve ne maksatla kurulduklarını, burada riyaziye, heyet, tarih, cğrafya ve tababet ilimleri ile ulûm arabîye, fıkıh, kelâm, tefsir ilimlerinde en yüksek dereceyi elde etmiş olanları anlatmış ve medreselerin ne gibi sebepler dahilinde bozulduklarını, nasıl elim bir vaziyete düştüklerini, Tanzimattan sonra Avrupa tarzında mektepler açılırken bunların programlarında halâ medrese düşünceinin hakim bulunduğunu meşrutiyette medreselerin ıslahına doğru atılan adunların müsbet netice vermekten uzak olduğunu söylemiş ve medreselerin kaldırılmasındaki sebebi ve isabeti açık bir surette tebarüz ettirmiştir.

İNEGÖL'DE HALKEVLERİ ÇALIŞMALARI

İnegöl'de Halkevleri çalışmaları verimli bir şekil almıştır. Ceza evinde açılan bir derahane üç öğretmen cezalılarına ders vermektedir. Ayrıca bir dersane daha açarak burada da okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma ve hesap dersi verilmeğe başlanmıştır.

Her cumartesi akşamları Ev salonunda konferanslar verilmektedir.

Dil, tarih ve sosyal konular üzerinde yapılan bu konferanslar, doktorlar, öğretmenler ve diğer selâhiyet sahibi zatlar tarafından veriliyor.

Gösterit şubesi (9) ay içinde yedi temsil vermiştir. Son verdikleri temsil « Himmetin oğlu » piyesidir.

BURSA

Halkevimizin musiki kolu

Halkevimizin güzel sanatlar şubesi bir musiki kolu teşkil etmiştir. Pi-yano, keman, fülüt ve klarnetten mürekkep on beş kişilik bir salon orkestrası teşkil ederek faaliyete geçmiş ve provalarına başlamıştır.

Bu heyet ilk konserini Halkevleri-nin yıl dönümünde verecektir.

SIVAS

Halkevinde konferans

18. 1. 1936,

Geçen pazar akşamı Halkevi salo-nunda lisemizin sayın direktörü B. Ömer Beygo kâinat hakkında eski-lerin ve yenilerin nazariyeleri üzerin de esaslı araştırmalara istinat eden bir knnferans verdi. Dinleyiciler ta-rafından ilgi ile sonuna kadar din-lendi ve istifade edildi.

MERZİFON

Halkevinde

Halkevi tarafından tertip edilen konferanslar çok faydalı olmaktadır. En son konferansın mevzuu Türk adliyesi idi ve çok dinleyicisi vardı.

Amasya'nın Yaylacık köyünden buraya bir halk şairi gelmiş ve Halk evinde koşmalar, türküler okumuştur.

Evimiz Dil, Tarih, Edebiyat şubesi bir kitap sarayı tesis eylemi, bütün eksikliklerini tamamlamıştır. Burası 22 şubatta açılacaktır.

GAZİANTEP BROŞÜRÜ

Gaziantep Halkevi tarafından çıkarılmış 367 büyük sayfalı bir kitaptır. Kitapta vilâyetin tarihi, coğrafyası, eski eserleri ve ulusal savaşta yapı-lan harblar resimleri ve vesikalarile toplanmıştır. Bunlardan başka Gazi-antep'in tarihinde yeri olan ve bu şehir için söylenmiş sözler ve şiir-lere de bu kitapta yer verilmiştir.

Gaziantep'in ekonomi alanındaki çalışmaları da grafiklerle ve istatistik-lerle gösterilmiştir.

KUTSAL BİR DİLEK

KÂZİM NAMİ DURU

HERGÜN olduğu gibi geçen gün de (Akba) ya uğradım ve orta yerdeki büyük masanın üzerinde almanca büyücek dört kitap görüme ilişti. Almanca bilmem fakat bunların Atatürk ve yeni Türkiye üzerine yazılmış olduklarını anladım. Bu kitapları yazarlar, şöyle böyle adamlar değil; ikisi Ankarada ilçilik etmiş, içimizde yaşamış, bizi görüp oldukça derin anlamış kişilerdir. Adlarını şuraya sıralayayım :

Norbert von Bischoff,

August von Kral,

Hans Frohmbgen,

Fritz Rössler,

Daha iki gün önce de Kültür Bakanlığı yayın direktörü yanında *La Turpué d'Atatürk* adında Fransızca bir kitap görmüş, merak ederek sonundan birkaç sayfasını okumuştum. Bunu yazan da *Marguesrette Borugoin* adında bir kadındır.

Bunlar yepyeni eserlerdir. Yeni Türkiye ile onu yaratan için, bugüne kadar Fransızca, İngilizce, Almanca gibi yer yüzünün en çok söylenen dillerinde birçok kitap yazılmıştır.

Bunların hepsi de hakikatin kendisini anlatmış olmıyabilir. Bir kaç, belki de, büsbütün bize karşıdır. Bizim eğemenliğimizi kendi asırlarına uygun görmeyenleri vardır; bizi yanlış anlamış olanları vardır; bizi ötedenberi sevmiyenler vardır.

Bununla beraber, hiç hiri Atatürke olan hayranlıklarını saklayamamışlardır. Hepsisi de Tüske verilen öncemi görmüş, anlamışlardır.

Bize karşı da yazmış olsalar, sonunda, türkün hakikatini görmüş, anlamış, ya beğenmiş, ya kıskanmışlardır.

Bunlardan bir ikisinin Türkçeye çevrilmiş olduğunu da biliyoruz. İşte Ankara'nın eski Amerikan büyük ilçisi general *Sherrill*. İngilizce yazdığı kitabın Fransızcaya çevrilmiş önumde duruyor. Bunun Türkçeye çevrilmişini de (Akba) da görmüşüm. Şimdi de ULUS, *Norbert von Bischoff*'un eserini Türkçeye çevirtip sayfalarına geçirmek üzere..

Bunları gördükten sonra, bir de bizde, neler yazılmış olduğunu düşündüm. Atatürküme, yeni Türkiye'miz üzerine Türkçe yazılmış kitaplar vardı da ben mi görmemişim? Bir kaç yıl önce Atatürk üzerine (Mustafa Kemal) adlı bir kitap basılmış olduğunu hatırlıyorum, işte o kadar..

Altı yedi yıl önce İstanbul Üniversitesi dersleri Türkiye ve onu yaratan üzerine bir kitap yazılmasını müsabakaya koymuştu, sanırım. Hatırimda kaldığına göre bir iki kitap yazılmış, fakat beğenilmemiş..

Bu neyi gösterir? Ya böyle bir kitap yazacak yazmanımız yoktur;

ya kitabı yazacağına inansa da bastırarak basıcı bulamıyor; ya basıcı olsa da, alıcı bulunmayacağından korkuyor. Daha böyle birçok şeyler sayılıp dükülebilir.

Ortada bir hakikat vardır: Türkcede, Atatürk ile Türkiye hakkında, şöyle özlü, içden ve bilgi ile bir kitap yazılmamıştır. Şüphesiz Ziya Paşanın:

(Zira bu terazi okadar sıkleti çekmez.)

sözü doğrudur. Atatürk gibi eşsiz bir dâhi üzerine yazı yazmak hiç te kolay değildir. Yazı yazan değme babayiğit, böyle bir konu üzerinde kalem oynatmağa cesaret edemez. Kıvılcım güneşten bir zerre bile olsa güneşi anlatamaz. Bence, bu kitabın yazılmamasındaki en başlı (âmil) Türk yazarlarımızın pısrıklığı, utançlılığı olsa gerektir.

Öyle ise, yabancı dillerde yazılmış olanları bari türkçeye çevirsek. Bunu yapmamak bağışlanmaz eksikliklerden biridir. Sherrill'in kitabını türkçeye çevireni öğmek istiyorum. Bishoff'un kitabını okurlarına sunmak isteyen ULUS'u beğeniyorum; fakat böyle eserler günlük gazetelerde bir roman gibi, okutulmalı mıdır? (*Ulus*), bunu kendiliğinden yapıyor. (*Ulus*) bir gazetedir; kitapçı değildir. Hangi kitapçıdan böyle bir işi umabiliriz? Kitap basanların çoğu, Kültür Bakanlığımıza satabilecekleri birkaç yüz kitapla masraflarını koruyabileceklerini düşünüyorlardı.

Atatürkün 1927 büyük Kurultayında söylediği büyük nutuk, kitap ola-

rak basıldı; sonra yeni Türk harflerine çevrilerek bir daha basıldı.

Geçenlerde Sovyet büyük ilçiliğimde, (nutuk) un dört cild üzerine basılmakta olan rusçasının iki cildini gördüm. Basılıştaki güzelliğe ağızının suyu aktı.

Kitap basmak ta yazmak kadar önem isteyen, tadım isteyen, çalışma isteyen güç bir iş imiş. En son sistem basma makinelerimiz vardır; fakat basanlarda az çok ileri bir kültür, bir ulusal tadım olmayınca güzel basmak ta başaramıyacak bir iş olur.

Baştan beri tenkitçi görünen yazımın böyle olmadığını söylemek isterim.

Atatürk üzerine inanla, bilgi ile, sevgi ile yazılmış türkçe kitaplara büyük ihtiyacımız var. Çocuklarımız çocuklarımızın çocukları bizden böyle kitaplar bekliyorlar. Bu kitaplar yazılmazsa, yarının çocukları en büyük Türk için, onun yarattığı büyük devrimler için yarı bilgili kalacaklardır. Onlardan da, kendimizi yabancı dilde yazılmış kitaplardan mı öğrenmelerini umacağız?

Atatürk pek yalce varlıktır. Onun yarattıklarından her biri, bir değil birkaç kitaba konu olacak kadar büyüktür, önemlidir, zengindir. Meselâ Türkiye'de lâiklik devrimini konu olarak alacak bir yazman, ne büyük bir iş karşısında kalacağını biliyor mu? Bari bu yolda içtem (samimi) eskiler yapmağa girişilse. Birgün Türk yazmanı, « bu işi başarırım » diye ortaya atılmaktan çekiniyorsa, « bu bir kalem deneci olsun » diyip te bilgi ile, inanla, sevgi ile, işittik-

lerini, gördüklerini, sezdiklerini, duyduklarını anladığı tarzda yazmağa girişmez mi ?

Lâiklik nedir ? Tarihte nasıl doğmuş, nasıl gelişmiştir ? Başka başka memleketlerde nasıl telâkki olunmaktadır ? Lâikliğin din ile ilişiği nedir ? Türkiye'de lâiklik fikri nasıl doğdu, nasıl ilân edildi ? Türkiyemizin bundan edindiği yararlıklar nedir ? Bir sürü sorular ki bunları, ilmi bir sıralama ile anlatmak, sonuçlarını çıkarmak, ortaya tükel (mükemmel) olmasa bile, ciddi, doğru ve içtem bir kitap çıkarmak olur.

Artık çekingenlik etmekten vaz geçmeliyiz. Yabancıların yaptıklarını görerek bizde onlardan geri kalmağa çalışmalıyız. Bununla beraber hükümetimize de bu yolda büyük bir ödev düştüğü kaanatinde olduğumu söylemeliyim. Her Bakanlık, kendi alanında yaratılan işler için birer dergi çıkarmakla benimsenmemelidir. Bu türlü kitaplar için, eli açık dav-

ranmaktan kaçınmamalıdır. Hiç bir sermaye, devlet kadar anlamlı, istek ve sevgiyle, cömerd olamaz.

Ben, ömrünün dörtte üçünü öğretenlikle, eğitim işleriyle geçirmiş bir adam olarak diyorum ki yarınki Türk soyunun Atatürk üzerine, yeni Türkiye üzerine yazılmış Türk kitaplarına ihtiyacı var. Bu kitapların yazılmasına bugün başlanmazsa, yarına eksik materyeller bırakılmış olabilir. Parti genel sekreteri Recep Peker'in inkılâp kürsüsündeki dersleri, kitap şeklinde basıldıkça, takım takım alınmalı, yurdun her bucağına, bütün okullara dağıtılmalıdır. Bu kitap, bütün, Atatürk inkılâbının değerli dökümanlarıdır.

Devletçiliğin büyük bir ödevi de türke ne olduğunu bildirmek, yarının gençlerine bugünü bütün doğruluğu ile, bütün büyüklük ve güzelliği ile öğretmek değil midir ?

Bu yazım, içimi yakan kutsal bir dileğin ifdesidir.

Yurd İçinde: Yeni Fakülte — İkinci Beş Yıllık Endüstri
Plânı — Deniz İşleri

Yurd Dışında: İtalyan - Habeş Harbı — Fransa'da Kabine
Değişikliği — Orta Avrupa — Akdeniz Şarkı — Uzak Şark.

K. ÜNAL

YURD İÇİ :

Yeni Fakülte :

İKİNCİ Kânunun dokuzunda Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi büyük törenle açıldı. Ulu Atatürk'le, Başbakan, Bakanlar ve birçok siyasa ve ilim adamları törende bulundular. Bu, Fakültenin kuruluşuna verilen büyük önemi gösterir.

İnsanlığın tarihile başlayan Türk kültürünü, tâ kaynaklarından günümüze kadar, metod kuvvetile, aydınlatmak vazifesi, Atatürk nesline kalmıştır.

Bunun geçmişi zamanlardaki değerine dil ve tarihin ışığı ile gireceğiz. Bugünün ileri teknik seviyesine ise yine bu iki ilim kolunun coğrafyayı da arasına alarak yürümesiyle irişeceğiz. Bunları başaracak olan Fakülte Dil ve Tarih cemiyetlerinin büyük emekle hasırladıkları sağlam toprak üzerine kuruldu. Büyük çatı; Güneş Dil teorisinin ve onu yaratan ulusal Dehânın bol ve yakın ışığı altında hergün biraz daha yükseliyor ve daima da yükselecektir.

İkinci beş yıllık plân :

Büyük kurtuluştan sonra, Türkiye'nin endüstrileşmesi üzerinde birkaç

yıllık tetkik devresi geçirildi. Bir müddet hususî teşebbüslerin, gümrük himayesine ve muafiyetlere dayanarak, yurd sanayiini kurması için beklenildi. Görüldü ki toprak mahsullerimize değer verecek olan, ve millî müdafaa mahiyetini de taşıyan sanayi ancak Devlet teşebbüsile yahut büyük millî müesseselerce ve bir plânla başarılır. Bu görüşten ilk beş yıllık plân doğdu. Onun tatbik ediliş şekline geçen sayımızda kısaca bahsettik.

İkinci kânun içinde mütehassıslarımızdan mürekkep bir heyet ikinci beş yıllık endüstri plânının hazırlığıyla uğraştılar. Bunlar arasında yabancı mütehassıslar da vardı.

Heyet, birçok ihtisas komisyonlarına ayrılmış ve plânın ana hatlarını çizmiş, şimdi bunlar üzerinde karar almağa yarayacak hazırlıklar yapılmaktadır.

Deniz işleri :

Türk kıyılarında yalnız Türk baycağının ticaret yapması hakkına Lozan muahedesile kavuşduktan sonra limanlarımızda birçok Türk armatörleri de nakliyeciliğe başladı. Devletin çok eski yıllarda kurulmuş deniz işletmesi de işine devam etti.

Bunların hepsinin limanlarımız arasında bir işbirliği yapması kabotajdan memleket menfaati çerçevesinde istifade etmesi gerekti. Armatörler devlet işletmesinden ziyade kendi aralarındaki rekabetten mustarip olmağa başladılar. Nihayet devlet, Türk gemicilerini kanunla bir teşekkül içinde topladı, hususî teşebbüsleri ahenkleştirmek istedi, iki yıllık tecrübe gösterdi ki bu tedbir beklenen neticeyi vermekten uzaktır.

Denizlerimizdeki bütün nakliye işleri de, karalada olduğu gibi devletleştirilmiştir.

Böylece demir ve deniz yolları; devletin elinde, ancak millî menfaati hedef bilerek, çalışacaktır. Ve Cumhuriyet refahına bütün yurd birlikte kavuşacak ve hiçbir üretim bölgesi başka yerlerden daha mahrum bir hale düşmeyecektir.

Devletin taşın işlerinde yurd genişliğinde alacağı tedbirler bunu başaracaktır..

YURD DIŞI :

İtalyan - Habeş anlaşmazlığı :

İkinci kânunun ilk yarısında Habeşlerle İtalyanlar arasında mevzif çarpışmalar oldu. Ayın yirmisinde sonra Eritre ve Somali cephelelerinde şiddetli muharebeler başladı. Şimalde Makalle üzerine kuvvetli Habeş kolları yüklenmiş ve şehrin geri alındığı şayiası da çıkmıştır. Bu harplerdeki iki taraf zayıflarının çokluğu çarpışmanın şiddetini gösterir.

Somali'de İtalyan ordusu 150 kilometre kadar ilerlemiştir. Son gün-

lerde bir hareket kolunun durdurulduğu söylenmiştir. Ancak bu ilerleme henüz Habeş ordusu için sevkülceyiş bir tehlike olmaktan uzaktır.

Şimaldeki Habeş taarruzunun Makalle ile Aduva arasındaki İtalyan irtibat yolunu tahrip ettiği iddia edilmektedir. İkinci kânun içindeki harbler iki tarafın ocdularını için bir netice vermekten uzak ise de zaman Habeş kuvvetlerinin mukavemet ve hatta taarruz kabiliyetinin sürekliliğini isbat etmiştir. Bu ilerisi için de kuvvetli bir mülâhaza unsurudur. Filhakika bir tarafın harbtan vaz geçmesini intac etmiyerek çarpışmanın aylardan beri artan bir hızla uzayıp gitmesi, siyasî tedbirlerin de vechesini değiştirmiştir.

Harbın bu şekildeki uzayışında, mütearrızı kendi kendine durduracak bir mahiyet görülmektedir. Bu itibarla zecrî tedbirleri şiddetlendirmeye ihtiyaç kalıp kalmadığı tereddüdü ikinci kânun siyasasının karakteri olmuştur.

Ayın yirmisinde Cenevre'de toplanan on üçler komitesi ise anlaşmazlığın halli için hiçbir şey yapılamayacağı kanaatini izhar etmiştir.

Akdenizde emniyet mevzuu da geçen ayın mühim siyasî hâdiselerin den bir idi. İtalya biraz geç olmakla beraber hazırlanan emniyet tedbirini alâkalı devletler nezdinde protesto etmiş ve kendisinin Akdenizde sükûnu bozacak bir teşebbüste bulunmayacağını tasrih etmiştir. Ancak ayın sonlarına doğru İtalyan matbuatında sanksiyonların teşdidî halinde Av-

rupa sulhunun tehlikeye gireceği tekrar edilmeğe başlanmıştır.

En kuvvetli sanksiyon İtalyaya petrol ambargosunun tatbiki idi. Geçen ay buna ait hazırlıklar Amerikanın vaziyetine bağlı kalmıştı. Bu vaziyet Cumur reisi Ruzveld'in Amerika kongresi huzurunda söyliyeciği bir nutukla belli olacaktır.

Rozvelt nutkunda, petrol meselesine beklenen şekilden bambaşka olarak temas etmiştir.

Ruzveld'in nutku ile ve nutuk söylendikten sonra Amerika meclisine verilen bir lâyıha ile Amerika infirat siyasetine geri dönüyor. Nutuktan anlaşıldığına göre, Amerika; Avrupa işlerine karışmayacaktır. Ve Avrupada bir harp çıkarsa her iki muhasım tarafa da tam bir bitaraflık tatbik edecektir. Gerek silâh ve gerek harbe lâzım şeylerinin satışını iki taraf için de yasak edecektir. « Ruzveld kaidesi » denilen ve bir kanunla da teyit edilen Amerikan bitaraflığı; petrol ambargosunu tamamen geri bırakmış değilse de tedbirin geçikmesi üzerinde müessir olmuştur.

Deniz konferansı :

GEÇEN ay sonunda Londra'da deniz silâhları üzerinde yeni kararlar almak üzere bir konferans toplandı. Buna, yüksek hacımda donanması olan devletler iştirak ettiler, İtalya da bu aradadır.

Konferansta Japonya; İngiltere ve Amerika ile müsavi ölçüde deniz kuvveti bulundurmamak isteğinde bu-

lunmuştur. Buna muvafakat edilmediğinden Japonya konferansı terketmiştir.

Bununla beraber Vaşington ve Londra deniz mukaveleleri bu yılın sonuna kadar mer'i kalacaktır. Maaşafih yeni yıl içinde Japonya ile bir anlaşma ihtimali vardır.

Konferansta ihtilâf mevzularından birisi de hacımlar meselesidir. Amerika büyük hacimli gemi istiyor. Az tonaja da razıdır. İngiltere ise küçük hacimli çok tonajda gemi istemektedir.

Bu mevzular üzerinde bir anlaşma yapılamamıştır. Ancak konferans deniz inşaat programlarının karşılıklı tebliği keyfiyetine dair olan projeyi kabul etmiş ve sonra bilâ müddet toplantılarını tehir etmiştir.

Konferans, bu projeyi inceliyecek olan tâli komite kat'i bir neticeye vardıkdan sonra toplanacaktır.

Deniz inşaat programlarının teatisi hakkındaki anlaşma hulâsa olarak aşağıdaki hükümleri derpiş etmektedir :

1 — Anlaşmayı imza eden her devlet inşaat projelerini her senenin ilk dört ayı içinde bildirecek ve bundan başka hiçbir inşaat yapmayacaktır,

2 — Tebliğden itibaren dört aydan evvel hiçbir gemiyi tezgâha koyamayacaktır.

3 — Her gemi hakkında şayani arzu olan bütün malûmat inşaatın ikmalinden sonra değil, tezgâha konmadan evvelki dört ay zarfında verilecektir.

4 — Hükümetler, inşaata başla-

dıktan sonra veyahut inşaat tamamlandıktan sonra gemide yapacakları tadilatı da bildireceklerdir .

5 — Yabancı memleketlerden satın alınacak tamam veya natamam gemiler hakkında da malûmat verilecektir.

Röyter ajansı, bu kararlar bütün devletler tarafından kabul edildiği takdirde, silâhlanma yarışı üzerinde bu kadar müessir olan itimadsızlığın dağılmasına doğru pek mühim bir adım atılmış olacağını kaydetmektedir.

GÜLLÜ . . .

FERİD CELAL GÜVEN

HAYVANLARA yem vermekte olan hancı yamağına seslendi :

— Ahmed.. Ahmed . . , Ocaktan kütükleri eksik etme.. Misafirler üşümesinler . .

Arkadaşımınla ocağın başındaki kecenin üzerine uzanmış, iliklerimize kadar geçen soğugun acılarını biraz olsun dindirmeye uğraşıyorduk.. Sabahtan beri durmadan yağan kar artık yolumuza devam etmeye imkân bırakmamıştı.

Ocağın yağlı çam kütüklerinin aydınlattığı bu küçük han odasının bir köşesinde bizden evvel gelmiş birkaç yolcu daha görünüyordu. Sırtlarını heybelerine dayayarak kendilerini sessiz, derin bir dinlenmeye vermişler, yorgunluk çıkarıyorlardı.

Sanki konuşursak bir tılsım bozulacaktı gibi, susmuş, soğuktan uyuşup karıncalanan vücudumuzun her tarafını döne döne ısıtıyorduk.

Bu aralık kapı açıldı, içeri acı bir poyrazla beraber ellerini ovalaya ovalaya hancı girdi :

— Kara kış daha ilk günlerinde bu oyunu oynarsa vay halimize bizim Sanırsam çok üşüdünüz de.. Durun size bir dağ çayı demleyim de aklınız yerine gelsin . -

Hancı, ateşten biraz uzakta duran kahve güğümünü ateşin ortasına doğru itti. Raftan çay bardaklarını indirerek ocağın kenarına dizdi. Aramıza bağdaş kurup oturdu :

— Bereket versin ki, hanların arasını sıkı yoksa; Gülek boğazile tekirin poyrazı bu karlı alanda bir dövüşmeye başladılar mı, taşı dondururlar. Hele bu tekir alanı yok mu? Ne babayiğitlerin canına kıymıştır!

Hancı, bir çay kutusundan badem çağlası yeşilinde bir tutam ot alarak sıcak suda yıkadıktan sonra demliğin içine attı.. Hafif, kekik kokusunu andıran bir koku odanın içine yayıldı . . .

Köşede sessiz, kıvıldamadan yatan misafirlerden birisi yan dönerek hancıya sordu :

— Baba; bu güzel, güzel kokan şey nedir ?

— Bu mu evlâd, bu kır çayı; bu amansız dağ başlarında bizim Lokman hekim.. Her derde devâ.. Bu, Toros'un en yüksek tepelerinde, çıplak alanlarında bulunur; çobanlara ısmarlatırım, Onlar da ne bulurlarsa yolup bana getirirler.. Temmuzda karlar eriyince güverir, ağustosta çiçek açar.. Çiçeğinin kokusuna doyum olmaz.. Hele arılar, peteklerine bu çiçekten bal alacağız diye bayırlırlar . .

Eh ne yapalım, şehirlinin Hinttea gelme kokuları, çayları varsa, bizim de kır çayımız var..

— Sakın hancı baba, zehirli falân birşey olmasın ?

— Hele bir kadeh iç, bak canıma nasıl can katar.. Aslan gibi olur-

sun . .

Kadchlerimizi dağ çayile doldurmuş, cigaralarımızı yakmış; rahat, rahat köşelerimize kurulmuştuğ . . Hancı durmadan konuşuyor, sözün birinden ötekine, öteki de bitince, daha başka birisine başlıyordu.

Arkadaşım kulağıma yavaşça :

— Canımızı kurtardık ama, kulağımızı kurtaramadık !

Bu fısıltıdan kuşkulanan hancı :

— Ah . . dedi. Canımızı sıkıyorum galiba ? Ne yaparsam, öyle kış günleri olur ki, buraya canlı bir tek mahlûk uğramaz. Bizim kel oğlanla karşı karşıya şu ocağın başında, vaktimizin gece mi, gündüz mü olduğunun farkına varmadan geçiririz. Onun için bir misafir gördük emü, dilimizin bağı çözülür, günlerce durgunluktan, konuşmamaslıktan doncukan, şişen yüreğimizin hincını çıkarırız. Çok günler dilimin ağzında kabarıp, şiştiğini duyarım . .

Üstüste yığılmış minderlerin üzerinde çöreklenmiş uyuyan sıska bir tekir kediye hancı elini uzatarak kucığına aldı, onu okşayarak :

— Çok günler, bizim tekirle bile ahbablık eder konuşuruz. Eh bakalım. Siz nereden gelip, nereye gidersiniz, ağalar ?

— Baba, biz Geyik avına çıkmıştık . .

— Geyik avına mı ?

— Geyik avına. Yamaçtaki köyde muhtar sakar Memede davetliydik. Şehirden yeliyoruz. Kar yol vermedi. Buraya sığındık.

— Doğrusu buranın avına da diyecek yok, yalnız Geyik avı herkese tekin gelmez, her geyige çevrilen

tüfek te ateş almaz. Bunun fendini bilmek lâzım. O sakar Memed yok mu ? Zavallı geyikler, onun elinden neler çekmezler, bazen bir kurşunda ikisini birden yere serer !

Yalnız bir şey söyleyem mi. Bu geyik avı yapanlar onmuyorlar. Şu sakar on beş yıldır çocuk hasreti çeker, Allah onu bu zevkten mahrum bırakıyor, ocağı şenlenmiyor. Bizim köyden Ali dayının da gözleri tavuk karası oldu. Güneş batınca ocağın başına tüner. Şaşkın kuşlar gibi bön bön etrafına bakar. O uğursuz da geyik düşmanı idi.

Ben de az avcı değilim, fakat Allah sorsa ben cevabını vereyim bir tek geyige kurşun atmadım, hele bir gün tâ tüfeğimin ucuna kadar genç bir geyik geldi, tetiğe bir dokunamış olduğu yerde kalacak. Kundağımı yüzüme koydum, tetiğe dokunacaktım, çalıkların arasından körpe bir geyik yavrusu zıplaya zıplaya doğru tüfeğimin gezisinde bekleyen geyiğin arka bacakları arasına başını soktu, şıpıl şıpıl emmeye başladı.

Dişi geyiğin gözleri, tüfeğimin namlusuna mihlanmış kalmış, yerinden oynamıyordu, kara, sürmali gözlerinde şimşekler çakıyordu fakat bir türlü kırmıdanamıyordu, burun delikleri körük gibi açılıp kapanıyor, arasına arkasına dönerek memlerine sarılıp emen yavrusuna korkusunu belli etmeden bir ana acısıyla bakıyordu. Bu sırada içimde bir sızı dolmuştu. Tüfeğin kundağı yüzümden sıyrıldı, parmağın bogumlarında sonuna gelmiş olan tetik geri fırladı, namlu öne doğru düştü.

Yukardan arkadaşımın sesi geli-

yordu :

— Ali.. Ali uyuyor musun, tetiği çek !

Tetiği çektim.. Fakat boşa . . Bu sestən ürken geyik yavrusile gerisin geriye kayalıkların arasında kayboldular . .

Şu geyiklere kıyılır mı, çocuklar.. Onlar, onlarsız dağ, çocuksuz eve benzer.. Gelin gibi şeyler . . .

Ocağın sağ tarafında kundağı gümüş kakmalı, namlusu gümüş savatlı ağızdan dolma eski bir tüfenk yanında küçük bir av çantası, bakırı yeşillenmiş bir barut kabı asılı duruyordu..

Hancı bardağın dibinde kalan çayın son yudumunu, bardağın dibinde kalan şekerle eyce çalkaladıktan sonra başına dikti, cigarasından son nefesi çekerken gülümsedi :

— Ne tuhaf; laf lafı açar derler.. Vaktile, on yedi yaşlarında vardım, yoktum... Yaman bir av masalının içine düştüm.

Hancının ağarmış kaşları çatıldı, gözlerini kıstı, alın buruşuklukları kaşlarının üzerine kat kat yığıldı, ocakta yanan kütüklerin yüzüne vuran kızıl, dalgalı oynak renkleri içinde bir günahla didiniyormuş gibi görünüyordu :

— Ne yazık... Fakat benim bu işte zerre kadar suçum yok.. Bir tesadüf, Haydi kalsın.. söylemiyeyim. Boş yere kemikleri sızlamasın..

Hancı, bir sağa döndü, bir sola döndü anlatmak arzusunu bir türlü içine bastıramadı..

— Anlatmayım dedim ama... İnsan oğlu başından geçeni anlatmalı, anlatmalı ki başkalarına ibret olsun..

—

— Yine böyle bir gündü.. Kış dağlara eyiden çökmüştü, ben şehirden köyümüze gelmiş olan bir hancıya yol gösteriyor, köyleri gezdiriyordum.. Bir akşam yüksek dağ köylerinden birisine geldik, köyün misafir odasına konduk. Şöyle bir köyü dolaşayım dedim, etrafta diz boyu kar vardı; köylüler damlardaki karları küryüyorlardı, her evin önünde tepe gibi kar kümeleri vardı, bacalardan çıkan kalın dumanlar dikine doğru sağa sola eğilmeden masma vi yükseliyordu. Kara tavuklar, çavuş kuşları, kaya bülbülleri evlerin örtmelerine kadar inmişlerdi.

Yaşlı artık iyiden içi kovuklaşmış bir ceviz ağacının arkasına yapılmış, yeni, duvarları ak çamurla sıvanmış, güzel bir evin önünden geçiyordum : Evin önü açık örtmesinden, akşamın alaca karanlığına doğru hafif bir dumanla karışık bir ışık gözüme çarptı, aynı zamanda taze, sıcak bir ekmeğin kokusu burnuma kadar geldi..

Ekmeğim yok değildi ama, sıcak, taze bir ün kokusu soğuktan ürperen vücudumda azgın bir istek uyandırdı, dayanamadım, kokunun geldiği tarafa gittim . . .

Örtmenin altında, genç, körpe, kara gözlü, kara kaşlı bir yosma oturmuş ekmeğin pişiriyor. Kollarını bileklerine kadar sıvamış, başındaki yazmanın düğümünü çözmek, belik belik örülmüş ucu altınla saçlarını omuzlarından geri atmış, bir taraftan türkü söylüyor, bir taraftan da sacın üzerindeki bazlamaları evraçla çeviriyordu..

Ocağın yanındaki direğin önüne kadar yaklaştım, o farkında bile olmadı. Galiba birşey düşünüyordu. Kendini bu düşüncenin içinde yitirmişti.

Nasıl oldu bilmem bir aralık bana doğru döndü.. Beni görünce birden bire yerinden fırladı . .

— Ne aryorsun, burada; haydi... Defol ! . .

Ondan bir parça sıcak bazlama istedim, güzel, merhametli bir taze görünmesine rağmen. bazlamadan vermedi, üstelik, yanındaki oklavalarından birisini kapınca üzerime koştı..

— Git, deli çocuk, erkeksiz eve ne diye geldin?..

Ben örtmenin arkasına kaçtım, o da yerine döndü. Fakat o taze yufka kokusundan bir türlü vaz geçemiyordum.. Karanlıkta oldukça bastırılmıştı..

Bir ılık sesi işittim.. Arkadan bir daha, ufak bir kaç taş parçası, örtmenin kenarına düştü.. Kadın saçın başından kalktı, ısığın geldiği tarafta koştu, artık orası boş kalmıştı. Hemen saçın başına koştum, belimden azık bağını çıkardım, ekmek sepetinin içindeki bazlamalardan bir kaç tane aldim sıkı sıkı belime bağladım.. Kaçağım sırada, genç kadın geri döndü. Korkumdan kaçamadım. Yan tarafta kapısı açık duran bir odaya kendimi attım.

Şimdi ne yapacaktım ? Burası temiz, yer minderlerle, alacalı keçelerle döşenmiş bir oda idi. Ocaktaki kütükler ağır ağır yanıyorlardı. yan tarafta büyük bir yüklük vardı, içine kat kat döşekler, çiçekli yorgan-

lar, yastıklar sıra sıra konmuştu. Bunun karşısındaki duvarda yaldız çerçeveli bir ayna asılmış, yanlarından al tüllerle karışık sırmalı bir mendil sarkıyordu.

Bu dakikada aklıma hiçbir şey gelmiyordu, bir fırsatını bulup buradan kaçmak istiyordum. Ne yapacağımı düşünürken, genç kadın kapıdan içeriye girdi, kendime sahip olmadan yüklüğün önüne çömeldim, görünmem diye arkamı dayadım. Nasıl oldu bilmem geri doğru düştüm.. Şimdi yüklüğün altında idim. Kendi kendime :

Gece olsun, kadın yatınca ben de yavaşca dışarı fırlardım..

Cahillik, aklıma hiçbir şey gelmiyordu. Yeri rahat bulunca yufkanın kokusu burnuma yeniden doldu, azık bezini belimden çıkardım, karnımı doyurmağa başladım..

Biraz sonra genç kadın, işini bitirmiş olacak ki kapıyı arkadan sıkı sıkı kol demirle bastırdı. Ocağın üzerindeki rafta duran küçük petrol lambasını yaktıktan sonra aynanın karşısına geçti, saçlarını düzeltti, gözlerini sürmeledi, yüklükten indirdiği minderleri ocağın bir kenarına üst üste serdi. Ocağa birkaç kütük daha attıktan sonra minderin bir kenarına bağdaş kurdu..

Biraz önce ekmek pişirirken yaptığı gibi ocağın içinde oynayan alevlere daldı, sanki soluk almadan korkuyor, arasıra başını yandaki pencereye çeviriyor, uzun uzun dışarıyı dinliyordu..

Kendi kendime : « bu kadın ne zaman yatacak ? » diye sabırsızlanıp

duruyordum.. Ocaktaki kütükler yap-
nıp, bitiyor, onlar bittikçe genç ka-
dın birkaç kütük daha atıyordu.

Bu sıra dışarda kad üstünde gezi-
nen sağaç bir ayak sesi işidildi. Pen-
cerenin kapağına birkaç fiske do-
kundu.. Kadın yerinden fırladı, doğ-
ru kapıya koştu.. Ben yüklük örtme-
sinin aralığından bakıyordum.. İçeri
fistü başı kar içinde uzun boylu bir
delikanlı girdi, kapının önünde bir
şeyler konuştular, sonra ikisinde ayak
larının ucuna basa, basa ocağa doğru
yürüdüler. Delikanlı paltosunu çı-
kardı, üstündeki karları eyice silkti,
Ocağın başına oturdu. Ne kadın, ne
erkek birbirlerine bir tek kelime
söylemiyorlardı. Yalnız ikide bir
ikisi birden dışarıyı dinliyorlar, son-
ra yine yüzlerini ateşe çevirerek da-
lıyorlardı..

Bir aralık erkek yavaş yavaş elini
kadının dizlerine doğru uzattı. Ka-
dının dizi üzerinde duran elini
ellerinin arasına aldı :

— Söyle bakalım Güllü.. Beni ha-
lâ seviyor musun ?..

Güllü başile işaret etti :

— Seviyorum . . .

— Güllü ben de seni . . .

Artık konuşuyorlardı, büyük bir
fırtınadan, büyük bir korkudan çık-
mışlar gibi konuşuyorlar, birbirleri-
ne daha ziyade sokuluyorlardı.

Güllü :

— Durmuş dedi, sen buraya gelir-
ken kimse görmedi ya . . .

— Kim görecekti Güllü . . Herkes
çoktan kapısını, bacasını bastırdı, bu
kar kıyamette benim gibi içi yan-
kaşından başka kim dışarı çıkar ?..

— Durmuş : o domuz imandan çok

korkarım.. Senin buraya geldiğini
bir görürse beni çam ağacına asarlar.
Zaten bizi bu hale o düşürmedi mi ?
O muhtarın cadı karısıyla elele ver-
diler. Gençliğime kıydılar.. Ağaya
yaranmak için..

— Asıl suç senin babanda Güllü..
O baban yok mu? Ne para canlısı
bir adam . . . Kızımı zengin kocaya
vereceğim diye bir tutturdu, Nuh
dedi, peygamber demedi.. Öyle ya;
benim tarlam yok, çiftte çiftte inekle-
rim yok. Bağ, bostan sahibi değilim.
Ötekinin, berikinin tarlasında çalış-
tırırım, kara sapan sapını tutmaktan
avuçlarım nasır bağlamış bir adamım.
Ne ikram edecek kahvem, ne de dol-
duracak kuzularım var . . .

— Durmuş.. Sen böyle söyledikçe
kanım kuruyor.. Ben mal canlısı bir
kız değilim, ben gözümü açtım seni
gördüm. Babam da dediğin gibi kötü
bir adam değil, Durmuş ! Ne yapısın
onlarla başa çıkabilir mi ? Rahat
ederim sandı . . .

— Böyle mi rahat ? Dayatsaydın,
seni zorla mı o herife vereceklerdi ?

Hani o harmanın arkasında, söyle-
diklerin ? Ölürsük beraber ölecektik,
kalırsak beraber .. Ay şahit olsun,
senden başkasına yar olursam, göz-
lerim onun ışığına kör bakısın, de-
miptin.. Hey gidi dünya, hey !.. Bey-
hude yere, mal insanı dininden çıkar-
ır.. dememişler ya ! . .

Güllü . . . yavaş, yavaş Durmuş
sokuluyor, gözlerini onun gözlerine
dikerek yalvarıyordu..

— Ne yapalım, söyle.. Ben sana
verdiğim sözlerden dönmedim, büyü-
lediler mi ne yaptılar bilmem; ol-
maz diyemedim, dilim tutuldu, söz

bir iş Durmuş; şimdi bu sitemleri bırak.. Senden başkasına yüreğimi açarsam, yine yemin ediyorum.. Gözlerim ay ışığına kör baksın ! . .

Güllü elini, Durmuşun eli içinden çekti.. Başını kollarının arasına alarak yanındaki yastığın üzerine kapandı. Kesik, kesik ağıd sesleri geliyordu.. Durmuş kollarına dayanarak göğsünü ileri vermiş, başı yukarda tavana bakıyordu, hiçbir şey söylemiyordu..

Güllü birdenbire yerinden fırladı :

— Bir ayak sesi !

İkisi birden kulaklarını pencereye dayadılar :

— Ses filan yok.. Korkma !

— Nasıl korkmam Durmuş; bizi bu halde görürlerse ne derler ?

— Ne diyecekler, komşu çocukları değil miyiz ? Büyüdük, beraber oynadık, beraber dağlarda, kırlarda dolaştık, seviştik..

— O zaman başkaydı.. Ben şimdi evli bir kadının, kocamın olmadığı bir sırada, evime gelen bir erkeğe, kim olursa olsun kötü gözle bakarlar Durmuş..

— Beni sevmiyor musun Güllü ?

— Deli gibi, Durmuş..

— Öyleyse ?

— O başka Durmuş.. Seni seviyorum. Fakat ses bugün artık elsin.. Nikâhıma kir gelmesini istemem !

— Güllü korkma.. Ben de onu kirlenmem.. Ben senin köyde bir parmak bal olmanı hiç ister miyim ? İçimdeki bu ateşe taş basar, kör nefsimi yılan gibi ezerim de yine seni dile düşürmem !

Ocaktaki ateş, ocaktaki ateşin kenarındaki iki ateş, üç ateş yanyana

yanıyorlardı.. Arasına Durmuş Güllüyü elin yetişemediği bir dal ucundaki olgun, rengini almış bir meyva gibi görünün ucuyla süzüyordu..

Güllü, Durmuşun ellerinden tuttu, oturduğu yerden kaldırdı :

— Haydi Durmuş artık git, bu gece çok korkuyorum..

— Kimden, neden korkuyorsun ?

— Hekesten; senden, kocamdan, babamdan, bütün köylülerden, içime öyle doğuyor ki . . .

— Sus, Güllü..

İkisi de susmuşlardı, başlarını birbirlerinin omuzlarına dayamışlar, elleri birbirlerinin ellerinde ayakta duruyorlardı..

— Demek korkuyorsun Güllü ?

Ben yüklüğün altında yürek çarpıntısından ölecek gibi oluyordum, işte tam bu sırada idi, odanın kapısı yumruklanmaya başladı..

— Geldiler . . .

— Kim geldi ?

— Aman Durmuş saklan, bu kocam.. Odanın dört köşesini dolaştılar, saklanacak bir yer yoktu.. Köşede koca bir tekne duruyordu. Durmuş koşu koşu gitti, yere yatarak, tekneyi üzerine çekti..

Güllü, odanın dört tarafını dolaştı, parmaklarının ucuyla gözlerindeki sürmeleri sildi, saçını güya yaktan kalkmış gibi dağıttı.. Minderlerin üzerini düzeltti. Ocağın kenarındaki bulaşık fincanları dolaba koydu, bir defa daha köşeye, bucağa baktıktan sonra; kapıyı açmağa gitti.

Kapı durmadan yumruklanıyordu..

Güllü uykudan oyanmış gibi gözlerini ova, ova kapının mandalını kaldırdı.. Omuzunda bir çifte, başı

sarıltı iri yarı bir adam içeri girdi.. Kapının eşiğine ayaklarını vura vura temizledi. Kalın bir sesle :

— Üzerine ölü toprağı mı serptiler ? Ne vakittenberi kapryı vurup duruyorum, duymadın mı ?

— Bugün ekmek yaptım.. Çok yorulmuşum.. Birdenbire oyanamadım.. Hani sen bugün kardaşında kalacaktın. Bu havada nasıl yola çıktın ?

— Aşşenin sancısı tuttu. Evin içini telâş aldı. Herkes kendi başının derdinde, baktım olacak değil.. Sen de burada yalnızsın; kalktım, geldim.

Yeni gelen bu adam Güllü'nün kocası olacaktı. İçimdeki korku gittikçe büyüyor, Bu tuzaktan nasıl olupta kurtulacağımı düşünüyordum. Ya o teknenin altındaki zavallı ?

Güllü'nün kocası minderin üzerindeki yastıkları üst üste koydu, boy lu boyuna uzandı. Yüzü tam bana karşı idi, iri, aşağı doğru sarkmış kır bryıklarının ucunda su damlaları sallanıyor, kaşlarının üzerine eğdiği fesinin kenarındaki püskül yüzünün bir tarafını gölgeliyordu.. Kaşları birbirine vurulmuş, kapakları şişkin küçük gözleri, dışarı doğru fazla çıkık elmacık kemikleri bu adamın kırk beşlik sert bir köy ağası olduğunu gösteriyordu. Arasına kesik kesik öksürüyor, gözleri ateşte dinleniyordu.

Güllü oraya gidiyor, buraya gidiyor, minderleri düzeltiyor, yastıkları kaldırıyor, bir yaptığı yeri bir daha yapıyor, bir türlü divarın köşesindeki kireç kesilmişti. O kocasını

— Güllü gel, bana bir kahve pişir.

Güllü'nün rengi çoktan uçmuş, du-

dakları kireç kesilmişti. O kocasını işitmedi.. Yine bir köşede uğraşrp duruyordu ..

— Güllü.. işitmedin mi senden kahve istedim ?

Kocası yanına gelen Güllü'nün yüzüne dik, dik baktı, gözlerinin içini inceden inceye araştırdı :

— Hasta mısın Güllü.. Sen de bir şey var. Betin benzin kül gibi olmuş, üşüyor musun ?

— Üşüyorum ağa.. Biraz da hastayım..

— Sen cezveyi, fincanı buraya getir, yat, ben keklikleri yolacağım. Bu yıl da ama keklık var ha ! İyi avcı olmağa hacet yok. nerede ise mübarekler tetiğın üzerine tüneyecekler !

— Sen bırak ta yat ağa.. Ben sabah hepsini yaparım.

— Getir şu çantayı yanına .. Sen de git yat... dedim..

Güllü av çantasını kocasının yanına koydu.. Kendi de ocağın öbür başına serdiği yatağın içine girdi.. Adam lambayı söndürdü, ocaktaki alevin karşısında keklikleri yolmaya başladı.. Minderin öbür köşesinde sabahtanberi uyuyan kedi avkokuşundan uyandı, arka ayaklarının üzerine oturup göğsünü ocağa verdi.

Adamın eli makina gibi bir teviye işliyor. Tüylerini yolduğı keklikleri yanyana ocağın kenarına diziyordu.. Nasıl oldu eyice farkında değilim, yüklüğün perdesi kımıldadı, yüreğim ağzıma geldi. Kedi; keklıklarından birini kapmış getirmiş.. Ben biraz daha geri çekildim, ben geri çekildikçe kedi geldi, dizimin dibine kadar sokuldu..

Ocağın başında ne oluyor bilmiyorum.. Yalnız kalın bir ses :

— Bir, iki üç, dört, beş... Ama tuhaf şey, şimdi saydım. Altı olacak..

Sayı tekrar başlıyordu :

— Bir, iki, üç, dört, beş.. biri yok.

Güllünün sesi kulağıma geldi :

— Neyin biri yok? Ne sayıp duruyorsun...

— Vallahi aklımı bozacağım. Ben altı kekklik yoldum, şimdi sayıyorum beş ...

Güllü kısık, titrek bir sesle :

— Kedi kapmasın ?

— Doğru... Domuz, sabahtanberi ocağın başında bekliyordu, vay fırsat düşkününü . . .

Odanın içinde ayak sesleri geliyordu.. Anlıyordum ki adam kediyi arıyor. Kediyi dışarı çıkarsın diye yavaşça ayağımın ucuyla itiyorum, o da ben ağzındakini alacağım sanarak korkuyor. Ben ittikçe o hırlıyor, bir türlü yanımdan ayrılmıyordu.. Kedi karşısında büsbütün yabancı bir şey olduğunu anlayınca mırıldasını daha artırdı.

Koca bir el perdeyi kaldırdı.. Öteki elindeki lambayı içeri doğru uzattı... Korkunç, iki göz üzerime dikildi, Ezrail sandım.. Baktı.. baktı.. lambayı biraz daha ileri uzattı, o koca el bir canavar ağız gibi açıldı, gırtlığımdan yakaladı. Soluğum daralmış, canım burnuma gelmişti..

Kendimi ocağın başında buldum.. Adam beni sarıdı, sarıdı; yüzümü aydınlığa tutarak iyice baktıktan sonra, bir kocasının, bir de benim yüzüme bakan Güllü'nün yattığı yatağın içine savurdu...

— Al kahbe kırığını...

Güllü bir eliyle gözlerini kapamış, öteki elini bir yumruk yaparak dişlerinin arasına sıkıştırmıştı...

Kendimi ağanın ayaklarına attım.. İşin doğrusunu söyleyecektim, fakat herif kurda dalanmış gibi inliyor, tirit titriyordu...

— Koca kahbe... Bula bula bu çakal yavrusunu mu buldun...

Güllü... elini gözünden çekti, yüzüme iyice baktı.. baktı..

— Bu mu.. bu hırsız... hırsız.. diye bağırdı.

Nasıl oldu bilmem, aklıma teknenin altındaki adam geldi, başımı o tarafa çevirdim, Durmuş dimdik ayakta duruyor bize bakıyordu. Ağa benim o tarafa baktığımı görünce o da başını çevirdi.. Yarı karanlık içinde ayakta duran delikanlıyı gördü.. Yine hiç sesini çıkarmadan duvarda asılı duran çiftelyi indirdi, namlusunu o tarafa çevirdi.. Bir zaman öyle bekledi. Bunu gören Durmuş bağırdı.

— Tetiği çeksene be adam...

Güllü yataktan ok gibi fırladı. kocasının koluna asıldı. Çiftenin namlusu yere doğru eğildi, ikisi birden birbiri arkasına batladı. Odanın içini barut kokusuyla karışık boz bir duman kapladı etrafımı iyice görmüyordum..

Durmuş bağıırıyordu:

— Bırak kocanın kolunu vursun Kahbe beni bir pulluk ettin, dolabı da kırığın vardı da beni neye içeri aldın..

Ağa koluna asılan Güllüyü fırlatıp duvara çarptı, beni boğazımdan yakalıyorak sürüye, sürüye Durmuş durduğu tarafa götürürken bağıırıyordu:

— Kahbe... Çifte, çifte kırıklarınla evimin içini oynas yerli yaptın... ha...

Ben ağanın elinde büzülmüş bir dana derisi gibi sürükleniyordum.. Uzaktan, yüzü iyi seçilemeyen Durmuşu ağa yakından görünce, şaşkınlığı iyiden artmıştı. Acı acı bağıırıyordu..

ÜLKÜ ÜÇÜNCÜ YILINI DOLDURURKEN

ÜLKÜ bu sayısıyla üçüncü yılını dolduruyor. Dergi, bu üç yıl içinde çıkan her biri 480 ner sayfalık altı cildle kültür alanında kendine düşen vazifeyi yapmağa çalışmıştır.

Ülkü; bu yıl da Halkevlerinin kurulma ve ilerileme hamlelerine bazan mefhumlar üzerinde durarak, bazan da çalışmaları sayfalarına alarak katılmıştır. Derginin yayılma gekli, yurdun en uzak köşelerindeki Türk okuyucularına irişecek ölçüde olduğundan Halkevlerinin kültür hizmetleri ÜLKÜ ile bütün yurd hacminde genişlemiştir.

Ülkü'nün üçüncü yıl çalışması, yalnız iki cildle kalmış değildir. Yılın ilk sayısı olan 25 inci numara da okuyuculara « Halkevlerinin 1934 senesi faaliyet raporlarının hulâsası » verilmiştir. Hulâsada seksen Halkevinin her şubesindeki çalışma 133 sayfada toplanmıştır.

C. H. Partisinin dördüncü büyük

kurultayı toplandığı günlerde derginin 27 inci sayısı çıktı. Bununla okuyuculara 160 sayfalık « Osmanlıcadan türkçeye karşılıklar kılavuzu » verilmiştir.

Ülkü'nün geçen 35 inci sayısıyla de abonelere C. H. Partisi Genel Sekreteri B. R. Peker'in İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde 1934 - 1935 okutma yılında verdiği « *İnkılâp dersleri* » notları verilmiştir. 117 sayfa tutan bu notlarda dokuz ders vardır. Burada her dersin adını sayarak, notları vermekle yapılan hizmetin büyük değerini aydınlatmak isteriz :

1— İnkılâbın manası, 2— Hürriyet inkılâbı, 3— Sınıf inkılâbı, 4— Sınıf inkılâbının reaksiyonları, 5— Siyasal partiler, 6— Siyasal partilerin çeşitleri, 7— Muhtelit siyasal partiler, 8— Siyasal partilerin tatbik şekilleri, 9— İstiklâl .

— Ulan, Durmuş sensin ha... Vay çaylak.. vay..

Ağanın boğazımdaki eli birdenbire gevşedi artık ben kurtulmuşum, can acısıyla kendimi kaprıya doğru attım.. İki adam köşede boğuşup duruyorlardı..

Kapının baskılarını kaldırdım olanca kuvvetimle ormanlığa doğru kaçmaya başladım..

Arkamdan Güllünün sesi geliyor du:

— Yazının domuzu.. Evimi başıma yıktın.. Bir pulluk oldum!

Döndüm arkama baktım, hafif ay

rışığıyla aydınlanmış karların üzerinde bir kadın karartısı düşe, kalka dereye doğru iniyordu..

Köy köpekleri uluyorlardı !..

Bu işin üzerinden kaç yıl geçti bilmem, ne zaman o gece aklıma gelse soğuk ter dökerim, Güllünün o acı sesi kulağımda çınlar..

Han odasının köşesinde yatan misafirlerden birisi bryık altından gülererek cevap verdi :

— İnsan kırkımdan sonra saz çalmaya kalkarsa her teli bir hava çalar..

Öteki yolcu ilâve etti..

— Olağan şey, ava giden avlanır..

NUSRET KÖYMEN'in
KÖYÇÜLÜK KİTAPLARI:

Halkçılık ve Köycülük	Kr.
Meksika'da Köycülük	50
Köycülük Rehberi	75
Köycülük Esasları	20
Köycülük Programına giriş	20
	30

Ankara'da Tarık Edib Kütüphanesi, ayrıca posta parası göndermek istemez.

Çıkan kitaplar :

Tatbikatta Kaymakamlarla Nahiye Müdürlörlorinin vazife ve salâhiyetleri.

Yazar : **Cizre kaymakamı M. FIKRET**

« ÜLKÜ » nün sayıtalari inkılâb-larınıni yaymaya yarıyacak veya yayma yollari üzerine döyündürecekl bütün yasıtlara açıktır. « ÜLKÜ » ye yazı yazanlara para verilmöz.

Negrolunmayan yasıtlar geri yollanmas.

« ÜLKÜ » ye paralı ilân kınımız. Yalnız memlekette inkılâb ve kültür sahasında hizmet eden esas ve işle-rin ilânları paralısi negrolunur.

« ÜLKÜ » nün bir sayısının fiyatı daireler hu kayıttan müstesnâdır.

— İlâveli veya ilâvesis — yirmibeş kuruztur.

« ÜLKÜ » nün yıllık abone fiyatı 2 5 0 kuruztur. Yalnız ilk mekteb muallimlele Üniveraite ve her dereceleki mektebler talebeleri için abone fiyatı 1 7 3 kuruztur.

« ÜLKÜ » nün altı sayım bir cilt iki ciltli bir yıllısıdır. Mecmuaya ancaz yıllık abone yasıtlı ve her abone ye yil başından mecmus gönderilür.

Yalnız hesabları mali yıla bağıtlı resuldir.

İmtiyaz sahibi : Nusret Köymen; Umum negriyatı idare eden Necidali Küçüka. Ankara'da ULUS Basım Evinde basılmıştır.

ABONE PARALARINI ANKARA'DA ULUS BASIM EVİNDE

« ÜLKÜ » HESABINA GÖNDERİNİZ

ULUS Basımevi